

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Pedagógiai Kar

OTDK dolgozat

**Óvoda-iskola átmenet: nézetek és gyakorlatok
az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők
szemszögéből**

Témavezető:

Dr. habil. Virág Irén
egyetemi docens

Készítette:

Szabadkai Vanda
Neveléstudomány MA

Kézirat lezárásának dátuma: Eger, 2022. június 14.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
1.1 A témaválasztás indoklása, témamegjelölés	3
1.2 A dolgozat felépítése	5
2. Szakirodalmi áttekintés	6
2.1 Az óvoda-iskola átmenet kérdései	6
2.2 Iskolaérettség	8
2.3 Az óvoda-iskola átmenet törvényi és rendeleti szabályozásának áttekintése	10
2.3.1 Az Óvodai nevelés országos alapprogramja és a Nemzeti alaptanterv	11
2.3.2 Az iskolakezdés törvényi szabályozása	12
2.4 Problémák az óvoda-iskola átmenet során	13
2.5 Megoldások és jó gyakorlatok	15
3. Saját kutatás	18
3.1 A kutatás célja, problémaköre	18
3.2 Óvodapedagógusokkal és tanítókkal készített interjúk	18
3.2.1 Vizsgálati minta és módszer	18
3.2.2 Vizsgálati eszközök	19
3.2.3 Eredmények bemutatása	19
3.3 Hipotézisek	24
3.3 Kérdőíves vizsgálat	24
3.3.1 Vizsgálati minta és módszer	24
3.3.2 Vizsgálati eszközök	26
3.3.3 Eredmények	26
3.4 Következtetések	48
4. Összegzés	54
Irodalomjegyzék	56
Mellékletek	60

1. Bevezetés

1.1 A témaválasztás indoklása, témamegjelölés

Az utóbbi évtizedekben jelentőségéből kifolyóan egyre nagyobb figyelem irányul a kora gyermekkori nevelésre és fejlesztésre, ezáltal pedig az oktatás kezdő szakaszára. (Podráczky 2015; Józsa és mtsi 2019) A különböző kutatások eredményei rámutattak arra, hogy az első iskolai évek meghatározóak a későbbi tanulás szempontjából; ebben az időszakban dől el a tanuláshoz való alapvető viszony, ekkor alakulnak ki a későbbiekben az önálló tanuláshoz nélkülözhetetlen készségek és képességek, valamint ezidőben jönnek létre az iskolával és a tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök is. A kezdeti sikerek vagy kudarcok nagymértékben befolyásolják a tanulók motivációját, énképét, jövőképét, ezáltal pedig a későbbi életpályáját is, így fontos, hogy az iskola kezdő szakasza a gyermekek számára zökkenőmentes legyen (Nagy 2008).

A sikeres iskolakezdésben több tényező is fontos szerepet játszik. Ahhoz, hogy a gyermekek tanulási motivációja, kezdeti lelkesedése és az iskolához fűződő pozitív viszonya az első hetek újdonságának vonzerejének csökkenése után is megmaradjon gyengéd óvoda-iskola átmenetre van szükség; a későbbiekben megjelenő tanulási nehézségek és kedvezőtlen magatartási eltérések egy része ugyanis több vizsgálat eredménye szerint is az óvoda-iskola átmenet zökkenőmentességének hiányára vezethető vissza. (Kovácsné Bakosi 2010) Szintén meghatározó tényező az iskolakezdés szempontjából az iskolaérettség; különféle, a Diagnosztikus Fejlődésvizsgáló és Kritériumorientált Fejlesztő Rendszer tesztjeivel végzett kutatások azonban kimutatták, hogy *„az iskolát megkezdő gyermekek ötöde nem éri el az iskolai tanuláshoz szükséges optimális fejlettségi szintet”* (Gyurcsik 2020: 189-190), így számukra nagy kihívást jelent az iskolai tanulás megkezdése, amit az óvoda és az iskola között meghúzódó különbségek tovább nehezítenek.

Bár az elmúlt években – mind a jogi, mind a tartalmi szabályozás területét nézve – pozitív elmozdulás tapasztalható az óvoda és az iskola kezdő szakaszának pedagógiai munkájának közelítésében, az intézmények dokumentumaiban pedig egyre inkább megtalálhatók a zökkenőmentes iskolakezdésre és az óvoda-iskola átmenet problémáinak megoldására vonatkozó tartalmi elemek, az iskolakezdés mégsem igazodik teljes mértékben a gyermekek életkori jellemzőihez. (Szabó 2005)

A témában jelentősége miatt napjainkra már számtalan cikk és tanulmány született, a hazai kutatásoknak köszönhetően pedig több sikeres szakmai megoldásról is tudunk, a folyamat segítésére még sincs általános érvényű megoldás, illetve áttörő, széles körben elterjedt gyakorlat. (Kovácsné Bakosi 2010) A különböző óvoda-iskola átmenetre irányuló vizsgálatok (például Szabó 2005; Kende és Illés 2007; Gyurcsik 2020) eredményei azt is megmutatják, hogy a folyamatban érintett szülők, óvodapedagógusok és tanítók csoportjai mind kicsit másként látják az átmenet során megjelenő nehézségeket, az azokat kiváltó okokat, körülményeket és az esetleges megoldásként szolgáló lehetőségeket; abban azonban általában mind egyetértenek, hogy a későbbiekben az eredményes iskolai munka szempontjából is lényeges sikeres és könnyed óvoda-iskola átmenethez mindhárom szintér megfelelő szintű együttműködése, valamint összehangolt támogató, segítő és fejlesztő munkája szükséges. (Bondor 2018)

Ezért is lehet újra és újra aktuális a kérdés, hogy az egymás munkáját eltérő nézőpontból látó óvodapedagógusok, tanítók és szülők miként értelmezik az óvoda-iskola átmenetet, mely képességeket és készségeket tartják a sikeres iskolakezdés szempontjából a leglényegesebbnek, hogyan látják az átmenet során jelentkező nehézségeket, illetve ezek megoldására milyen gyakorlatokat alkalmaznak és ismernek. Iskolakezdéssel kapcsolatos véleményeik feltárása a problémák megoldása szempontjából is igen fontos lehet, a megszerzett információk segítségével ugyanis jobban körülhatárolhatóvá válnak a felek egymással szembeni elvárásai, egymásnak tulajdonított feladatai, kompetenciái, valamint megismerhetővé válnak az egyes intézményekben eredményesen működő jó gyakorlatok is, melyek terjesztése nagymértékben támogathatja a pedagógusok munkáját. (Gyurcsik 2020) A nemzetközi szakirodalomban éppen ezért igen nagy figyelem irányul az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteinek feltárására (például Chan 2008; Dockett és Perry 2010; Correia és Marques-Pinto 2016), hazánkban azonban a téma jelentősége ellenére csak kevésbé kutatott; a szülők átmenettel kapcsolatos véleményét pedig tudomásunk szerint Magyarországon részletesen még nem tárták fel.

Ezen információk tükrében dolgozatunk középpontjába az előbb felvázolt kérdéskört helyezzük. Kutatómunkánk során fő célként a szülők, az óvodapedagógusok és a tanítók óvoda-iskola átmenettel és iskolaérettséggel kapcsolatos nézeteinek megismerését, és az általuk az átmenet megsegítésére alkalmazott módszerek és gyakorlatok feltárását tűzzük ki.

1.2 A dolgozat felépítése

A témaválasztás indoklása és a téma felvázolása után dolgozatunk szakirodalmi áttekintő része először az óvoda-iskola átmenet hazai szakirodalmak által meghatározott fogalmával, értelmezésével és az átmenetet érintő legfontosabb kérdésekkel foglalkozik, majd következő fejezetünkben bemutatásra kerülnek az átmenet során központi szerepet játszó iskolaérettség különböző tudományágak által meghatározott összetevői és kritériumai. Harmadik fejezetünkben jellemezzük az óvoda-iskola átmenet folyamatát szabályozó legfontosabb törvényi és rendeleti keretet, majd negyedik és ötödik fejezetünkben ismertetésre kerülnek óvoda-iskola átmenet során leggyakrabban felmerülő problémák és nehézségek, illetve az ezek megoldására szolgáló jó gyakorlatok és módszertani lehetőségek.

Dolgozatunk kutatási részében először kutatásunk problémafelvetései, majd előkutatásunk eredményei és az ezek segítségével felállított hipotéziseink kerülnek ismertetésre. Ezt követően bemutatjuk a már nagy mintán végzett a kutatásunk során használt vizsgálati módszereket, eszközöket és a vizsgálati mintát. „Eredmények bemutatása” címszó alatt ezt követően a témában érintett óvodapedagógusokkal, tanítókkal és szülőkkel készített kérdőíveink eredményeinek részletes bemutatása, majd „Következtetések” alcím alatt a kutatás elején felállított hipotéziseink vizsgálata és az egyes tényezők közötti összefüggések feltárása következik. A dolgozatunkat egy rövid összegző rész zárja, mely a kutatás elméleti hátterének és vizsgálatunk legfontosabb eredményeinek összefoglalását tartalmazva, kiemeli a teljes körű dolgozat leglényegesebb megállapításait és összefoglalja annak végkövetkeztetéseit.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 Az óvoda-iskola átmenet kérdései

Oktatási rendszerünk több szintből áll. Minden alkalommal, amikor a gyermek átlép az egyik szintről a másikra, átmenet történik, ami nagy változást jelent az életében. A koragyermekkori szakaszban az egyik legfontosabb váltás az óvodából az iskolába történő átmenet, ami minden gyermeket érint, és sok esetben nem tekinthető teljes mértékben zökkenőmentesnek (Achanfu Yeboah 2002). Az óvoda-iskola átmenet témaköre éppen ezért régóta a pedagógiai kutatások egyik fontos területét képezi. A beiskolázással és az iskolakezdéssel kapcsolatos kérdések hazánkban már az 1970-es években, az óvodáztatás kiszélesedésével együtt megjelentek, az iskolakezdés körüli gyermekek fejlettségi jellemzőiről, és az 5-7 éves korosztály fejlődését befolyásoló tényezőkről azonban ebben az időszakban még csak kis számban álltak rendelkezésre tudományos eredmények. A hiánypótló munkát az 1970-es évek elején Nagy József kezdte meg, aki az óvodáskori és a kisiskoláskori pedagógia problémáit részletesen elemző elméleti munkáival számos olyan kutatás elindításához járult hozzá, melyek eredményei a következő évtizedekben gyökeresen megújították a koragyermekkori fejlődésről alkotott képet és a hozzá kapcsolódó pedagógiai gyakorlatokat (Józsa 2016).

A különféle vizsgálatok eredményei rávilágítottak arra, hogy az első nyolc év a gyermekek fejlődése szempontjából kiemelt jelentőségű, szenzitív időszak, az idegrendszer plaszticitása ugyanis ebben az életkorban a legnagyobb, a gyermekek ekkor a legfogékonyabbak a fejlődésre, és a különböző fejlesztő programok is ekkor lehetnek a legeredményesebbek. (Józsa 2016) Fontos feladata tehát ennek az életkornak a komplex személyiségfejlesztés megvalósítása, az életben való beváláshoz elengedhetetlen érzelmi és értelmi intelligencia fejlesztése, és a későbbiekben az iskolai tanulás szempontjából kritikus jelentőségű képességek, kompetenciák és elemi alapkészségek kialakítása és fejlesztése. (Vekerdy 2012)

Több kutatás is bebizonyította, hogy az iskola első éveinek meghatározó szerepe van a későbbi életpálya szempontjából, a sikeres iskolakezdés pedig nagymértékben függ az iskolaérettségtől és az óvoda-iskola átmenet milyenségétől (Nagy 2008). Az elmúlt évtizedekben ennek következtében mind hazai, mind nemzetközi szinten egyre nagyobb kutatói figyelem irányult a sikeres iskolakezdést befolyásoló tényezők és az új intézménybe való beilleszkedést segítő gyakorlatok vizsgálatára. Az eredmények hozzájárultak – az életkori alapelvek mellett – a gyermekek fejlettségi szintjét is figyelembe vevő rugalmas beiskolázás létrejöttéhez, ami

nagyban csökkentette az iskolába kerülő gyermekek közötti szélsőséges egyéni különbségeket, és ezáltal a tanulásban és a beilleszkedésben jelentkező kudarokat és nehézségeket. (Józsa 2016) A különféle szakirodalmakban és szabályozó dokumentumokban emellett egyre nagyobb szerepet kapott a gyermekközpontúság, és egyre inkább előtérbe kerültek a gyermekek egyéni és életkori sajátosságait figyelembe vevő gyakorlatok és módszerek. (Kovácsné Bakosi 2010) Látható tehát, hogy a törvényi háttér nagy hangsúlyt fektet a gyengéd óvoda-iskola átmenet megvalósítására, a gyakorlatban azonban ez gyakran sem a gyermekek, sem pedig családjuk számára nem teljesen szorongásmentes időszak. Az iskolába kerülve a gyerekeknek számos új kihívással – pl.: új környezet; új felnőttek; új osztálytársak; új szabályokhoz, új elvárásokhoz való alkalmazkodás; megváltozott alaptevékenység stb. – kell megbirkózniuk; a próbálkozások ellenére pedig sok esetben még mindig gondot okoz az óvoda és az iskola módszertanának összehangolása, valamint az átmenet során a két intézmény kompetenciájának és feladatkörének meghatározása (Szabó 2005). Ennek következtében gyakran előfordul, hogy a gyakorlatban *„sem az óvoda, sem pedig az iskola nem tudja a kívánt gyermekközpontúságot érvényesíteni”* (Kovácsné Bakosi 2010: 53), holott a problémák megoldásának egyik kulcsa a gyermekről való azonos gondolkodás és az 5-7 éves korosztály tényleges pszichikus fejlettségéhez igazodó módszerek alkalmazása lenne. (Bakonyi és Karczewicz 2016)

A folyamatosan visszatérő problémák következtében az óvoda-iskola átmenet témája a koragyermekkor pedagógiájával foglalkozó szakemberek körében újra és újra napirendre kerül. A hatékony, egységes, minden fél számára elfogadható nézetek és megoldások kialakítása érdekében a különféle szakmai fórumokon ismételten előkerülnek az átmenet értelmezését, az iskolaérettséget, és a folyamat során az egyes intézményekre háruló feladatokat érintő kérdések; ugyanis, ha ezekre sikerül megfelelő válaszokat adnunk, a gyakorlatban is könnyebben megoldhatóvá válnak az átmenet okozta nehézségek. (Kovácsné Bakosi 2010)

Az óvoda-iskola átmenetet a mai szakirodalmak elsősorban folyamatként értelmezik. A Pedagógiai lexikonban olvasható szócikk az óvoda-iskola átmenetet a gyermek életének öt éves korától hét-nyolc éves koráig tartó időszakaként határozza meg. (Páli 1978) A gyermekek a belső érés, a családi, illetve az óvodai nevelés hatására ekkor válnak iskolaéretté, majd az iskolába kerülve lassan, folyamatosan ebben az időszakban fognak az iskolai élethez alkalmazkodni és valódi kisiskolássá szocializálódni. (1) Számos helyen olvasható azonban, hogy *„az átmenet kérdéseit nem lehet leszűkíteni az ötödik, hatodik, hetedik életév eseményeire és tennivalóira”*, (Vojnitsné Kereszty és Zilahiné Gál 2008: 15) sőt, ha a figyelem, a feladattudat, a feladattartás, az észlelés, a kommunikációs képességek, az együttműködés, a teherbíró és ellenálló képesség, a kitartás, az önfegyelem, a finommotorika vagy a különféle

nagymozgások stb. fejlesztésére koncentrálunk, akkor „az iskolára való felkészítés” valójában már az óvodába lépés első napjától elkezdődik. (Bakonyi és Karczewicz 2016) Adódnak azonban az átmenet során olyan speciális feladatok – pl.: új közösség alkotása, az új szabályok, az új személyi és tárgyi feltételek megszoktatása, a gyerekek fokozatos átvezetése a kötetlen tevékenységből a kötött tevékenységbe, a tanulási képességek alakítása stb. –, melyekre az óvodának már nincs közvetlen ráhatása, így ezek megoldása már teljes mértékben az iskola feladata. (Kovácsné Bakosi 2010)

Ebből következően, az óvoda-iskola átmenetet olyan folyamatként kell meghatároznunk, mely az óvodában kezdődik és az iskolai szocializációval az új intézményben ér véget. Célja, hogy a gyermekek az optimális testi, lelki és szociális érettség elérése után örömmel járjanak iskolába, sikeresen be tudjanak illeszkedni az új környezetbe, könnyedén vegyék az akadályokat, valamint kíváncsisággal és érdeklődéssel forduljanak az új tevékenységek és a tanulás irányába. (Zillmann 2002) Ehhez mindenekelőtt megfelelő gyermek-pedagógus-szülő kapcsolat, pozitív, befogadó, érzelmi biztonságot nyújtó, gyermekközpontú iskolai légkör, és a gyermekek egyéni és életkori sajátosságaihoz igazodó módszerek alkalmazása szükséges. (Böddi 2019)

2.2 Iskolaérettség

Az óvoda-iskola átmenet során központi szerepet játszik az iskolaérettség, és annak eldöntése, hogy a gyermek kellőképp felkészült-e az iskolai élet megkezdésére. Fogalmával és kritériumainak megállapításával több tudományág – pl.: pedagógia, pszichológia – is foglalkozik (Apró 2013).

A nemzetközi szakirodalomban az iskolaérettséget négy terület, a kognitív, a szociális és érzelmi, a motoros és a fizikai-testi területek megfelelő szintű fejlettségével azonosítják (Gyurcsik 2020). A hazai szakirodalmak szintén kiemelik ezeknek a területeknek a jelentőségét; az iskolaérettséget olyan testi, lelki (értelmi) és szociális téren elért fejlettségi szintek összességéként határozzák meg, melyek egyaránt fontosak a sikeres iskolai élet megkezdéséhez. (Páli 1978, Balázs 2002, Körmöci 2015) Egyes kutatók szerint azonban az iskolaérettség helyett – a fogalom komplexsége miatt –, célszerűbb lenne az iskolára való alkalmasság, vagy az iskolakészültség kifejezést használni; a sikeres iskolakezdésben ugyanis a biológiailag meghatározott fejlettségi jellemzők mellett fontos szerepet játszik a gyermek iskolára való magatartás- és tudásbeli felkészültsége is, illetve az utóbbi két kifejezés jobban kiemeli, hogy az iskolai bevalás valójában egy hosszú fejlődési folyamat eredményeként jön létre. (Kende és Illés 2007)

Látható tehát, hogy az iskolaérettségre használt meghatározások, kifejezések szemléletükben kissé eltérnek egymástól. A Pszichológiai lexikonban olvasható definíció az iskolai munka elvégzéséhez szükséges testi, lelki és szellemi fejlettség mellett kiemeli a munkához való pozitív viszonyulást, a feladatvégzésre való érettség, a kultúrjavak iránti érdeklődés, a közösségbe való beépülés képességének és a jelképiség megértésének jelentőségét is, míg Mérei a helyzetmegértéssel, a feladattudattal, a kitartással, a teljesítmény igényével, és a gondolkodás érzelmi telítettségének csökkenésével egészíti ki az iskolaérettség szempontjából fontos tényezők listáját. (Balázs és mtsi 2002)

Az egészségesen fejlődő gyermek iskolába lépés előtti fejlettségi jellemzőit az Óvodai nevelés országos alapprogramja (a továbbiakban: Alapprogram, ONAP) is összefoglalja; az iskolakezdéshez szükséges fejlettségi szinteket a testi, lelki és szociális érettség területén határozza meg. (1)

A testi fejlettség terén kiemeli a hatéves kor környékén bekövetkező első alakváltozást és a fogváltás megkezdődését. A gyermek testarányai ebben az időszakban harmonikusabbá válnak, végtagjai megnyúlnak, eltűnik a kerekded „baba-arc”. Teste arányosan fejlett és teherbíró, mozgása összerendezettebb, harmonikus finommozgásra képes. Ezen kívül nagyon fontos a fejlett, ép idegrendszer, melynek segítségével a gyermek már képes mozgását, viselkedését és testi szükségletei kielégítését szándékosan irányítani. (1)

Az Alapprogram az óvodáskor végi lelki fejlettség jellemzőiről szintén részletes leírást ad. A területtel kapcsolatban kiemeli az iskolára való nyitottság, a tanuláshoz szükséges képességek, az érzékelés, az észlelés, a téri tájékozottság, a szándékos figyelem, a térbeli mozgásfejlettség és a testséma kialakulásának jelentőségét. Az iskolai élet megkezdéséhez elengedhetetlennek tekinti a szándékos bevezetés és felidézés megjelenését, a megőrzés időtartamának növekedését, valamint a felismerés mellett a felidézés növekvő szerepét. Szintén lényeges elemnek tartja, a cselekvő-szemléletes és képi gondolkodás mellett az elemi fogalmi gondolkodás megjelenését. A kommunikációs képességeket nézve fontos, hogy a gyermekek az iskolába kerülve érthetően és folyamatosan beszéljenek, valamint képesek legyenek gondolataikat és érzelmeiket mások számára érthető formában, életkoruknak megfelelő tempóban és hangsúllyal kifejezni. Szintén lényeges megállapítás, hogy az iskolai élet megkezdésére készen álló gyermek már minden szófajt használ, képes különböző mondat szerkezetek és mondatfajták megalkotására, tisztán ejti a magán- és mássalhangzókat, valamint végig tudja hallgatni mások beszédét és meg is érti azt. Az Alapprogram az iskolakezdés előtt álló gyermekek tudásáról is tájékoztatást ad; az óvodát elhagyó gyermekeknek rendelkezniük kell az önmagukkal és környezetükkel kapcsolatos elemi ismeretekkel, ismerniük kell a viselkedés alapvető szabályait, tisztában kell lenniük a

menyiségeket érintő elemi ismeretekkel, illetve fontos, hogy kialakulóban legyenek náluk azok a magatartási formák és szokások, amelyek a természeti és társadalmi környezet megbecsüléséhez és megóvásához szükségesek. (1)

A gyermekeknek az óvodáskor végére szociálisan is éretté kell válniuk az iskolára. Az Alapprogram ezen a téren kiemeli, hogy *„a szociálisan egészségesen fejlődő gyermek kedvező iskolai légkörben készen áll az iskolai élet és a tanító elfogadására, képes a fokozatosan kialakuló együttműködésre”* (1), valamint a felnőttekkel és gyermektársaival való kapcsolatteremtésre. A szociális érettség jellemzője továbbá, hogy a gyermek egyre több szabályhoz tud alkalmazkodni, késleltetni tudja szükségleteinek kielégítését, valamint kialakulóban van nála a feladattudat. A feladatokat ennek következtében egyre eredményesebben oldja meg, amit kitartásának, munkatempójának, önállóságának, önfegyelmének folyamatos alakulása is támogat. (1)

Az iskolaérettség kritériumaival természetesen számtalan más szakirodalom is foglalkozik. Az iskolakezdéshez szükséges képességek, készségek és tulajdonságok listájáról részletes összefoglaló található például Turcsányi és Vinczéné Horváth (2020) és Kathyné Mogyoróssy (2010) munkáiban is.

2.3 Az óvoda-iskola átmenet törvényi és rendeleti szabályozásának áttekintése

Ahhoz, hogy az óvoda-iskola átmenet problémaköre jól értelmezhetővé váljon, elengedhetetlen annak a törvényi keretnek az ismerete, mely az iskolakezdést, valamint az óvoda és az iskola működését és pedagógiai munkáját szabályozza. Alábbi fejezetünkben így áttekintésre kerülnek az óvodai nevelőmunkát szabályozó Óvodai nevelés országos alapprogramjának, az iskola működését szabályozó Nemzeti alaptantervnek és az iskolakezdést szabályozó, a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvénynek azon elemei, melyek témánk szempontjából a leglényegesebbek. Fő célunk a dokumentumok elemzésével, hogy kiemeljük azokat a törvényi háttér által legfontosabbnak tartott célokat, feladatokat, irányelveket és meghatározásokat, melyeket a szabályozó dokumentumok az óvoda és az iskola pedagógiai munkájával szemben megfogalmaznak, valamint bemutassuk az iskolakezdésre vonatkozó, vizsgálatunk idején épp aktuális törvényi keretet.

A felsorolt dokumentumok elemzése azonban más szempontból is lényeges lehet. A közvéleményben napjainkra közhelyszerűen meggyökeresedett az a nézet, miszerint *„a gyerekekkel szembeni követelmények az óvodában még „ember”-, pontosabban*

„gyermekarcúak”, míg az iskola már iskolás, túl hamar, túl sok terhet ró a gyerekekre, a követelmények alig teljesíthetők”. (Chrappán 2010: 17) Összefoglalónk azonban segítséget nyújthat annak a kérdésnek a megválaszolásában is, hogy vajon tényleg annyira különbözik-e egymástól az óvoda és az iskola módszertana és pedagógiai munkája, mint azt a közvélemény állítja.

2.3.1 Az Óvodai nevelés országos alapprogramja és a Nemzeti alaptanterv

Az óvodákban folyó pedagógiai munka alapelveit Magyarországon ma a 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról határozza meg.

Az Alapprogram szemlélete gyermekközpontú, a gyermekekre fejlődő személyiségként tekint. Ebből kifolyólag az óvodai nevelés fő céljaként a gyermeki személyiség teljes kibontakoztatásának elősegítését tűzi ki. A gyermekek harmonikus, sokoldalú fejlesztése során alapvető feltételnek tartja, hogy minden gyermek egyenlő eséllyel részesülhessen a magas színvonalú, szeretetteljes óvodai nevelésben, ennek hatására pedig a gyermekek esetleges hátrányai csökkenjenek. A dokumentum ennek érdekében nagyfokú módszertani szabadságot biztosít az óvodapedagógusok számára, megkötéseket csak a gyermekek érdekében tartalmaz. Az Alapprogram másik fontos célkitűzése, hogy a gyermekek az iskolába lépés idejére megfelelő testi, lelki és szociális érettséget érjenek el, valamint rendelkezzenek azokkal az általános és speciális képességekkel, készségekkel és tulajdonságokkal, melyek a sikeres iskolai munka megkezdéséhez szükségesek. Az óvodai nevelés ennek következtében nagy hangsúlyt fektet a gyermekek egyéni készségeinek és képességeinek kibontakoztatására, de figyel arra, hogy a fejlesztés minden esetben a gyermekek egyéni és életkori sajátosságainak megfelelő, egyéni fejlődési ütemüket is figyelembe vevő, differenciált tevékenységek keretén belül történjen, úgy, hogy emellett az óvodai nevelés alapját képező szabad játék elsődleges szerepe megmaradjon. A gyermekek sokszínű, változatos tevékenységekben való fejlesztéséhez a helyi szokásoknak és igényeknek megfelelő folyamatos és rugalmas, napi- és hetirend biztosítja a szükséges feltételeket. (1)

Az óvodai nevelés szakasza az iskolaérettség eléréséig tart. Az óvodáskor végén a rugalmas beiskolázás az életkor figyelembevételével mellett lehetőséget ad a fejlettség szerinti iskolakezdésre, megkönnyítve ezzel az óvoda és az iskola közötti átmenetet. Az iskolai munkát szabályozó Nemzeti alaptanterv szintén kiemelt feladatának tekinti a gyengéd óvoda-iskola átmenet megvalósítását. „A Nat épít az Óvodai nevelés országos alapprogramjára” (2),

„fejlesztési feladatrendszere szorosan kapcsolódik a kisgyermekkorai fejlesztés irányait meghatározó Óvodai nevelés országos alapprogramjában megfogalmazott célokhoz.” (2)

Az ONAP-hoz hasonlóan a NAT is nagy hangsúlyt fektet a tanulók komplex személyiségfejlesztésére, valamint a gyermekek alapkészségeinek és kompetenciáinak fejlesztésére. Az alsó tagozat első két évfolyamán a szabályozás lehetővé teszi az ebben az életkorban különösen jelentős egyéni különbségek kezelését, illetve hangsúlyozza a kezdő szakasz során a játékoság, a motiválás, a változatos munkaformák és az aktivitáson alapuló tanulás jelentőségét. (2) A NAT-hoz illeszkedő, az általános iskola 1-4. évfolyama számára készült kerettanterv dokumentumait megnézve szintén sok helyen találhatunk az óvoda-iskola átmenet megsegítésére vonatkozó speciális feladatokat és utalásokat. (3) Az iskolai teljesítmény-elvárások által meghatározott tanítási-tanulási folyamatok az alaptanterv célrendszerének megfelelően csak a 3-4. évfolyamon válnak erőteljesebbé. (2)

A Nemzeti alaptanterv és az Óvodai nevelés országos alapprogramjának főbb irányelveinek áttekintéséből tehát láthatjuk, hogy *„a két szabályozó dokumentum azonos nevelésfilozófiai értékrendszert képvisel,”* (Chrappán 2010: 25) következtetésképpen pedig pedagógiai koncepcionális elemei is azonosak. A NAT az első évfolyam pedagógiai munkájára vonatkozó feladatok megfogalmazásával kapcsolatban több helyen is egyértelmű utalást tesz arra, hogy az iskolai pedagógiai fejlesztésnek ott kell folytatódnia, ahol az óvoda abbahagyta; így nem tekinthető igaznak az az állítás sem, miszerint az iskola nincs tekintettel az óvodai folyamatokra. A gyakorlatban a két intézmény közt jelenlévő tartalmi és metodikai különbséget egyes feltételezések szerint az okozhatja, hogy az egységességre utaló deklarációk csupán a központi programok szintjén valósulnak meg, az iskolák helyi pedagógiai programjában pedig már csak kevésbé manifesztálódnak. (Chrappán 2010)

2.3.2 Az iskolakezdés törvényi szabályozása

A tankötelezettség megkezdését jelenleg a 2019-ben módosított nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény szabályozza, mely 45. paragrafusának 2. bekezdése kimondja, hogy a gyermek abban az évben válik tankötelessé, amelynek augusztus 31. napjáig a hatodik életévét betölti. (4) A tankötelezettség teljesítése alapesetben a tanév első tanítási napján kezdődik, a szülők azonban az iskolakezdés évének január 18-áig az Oktatási Hivatalnál kérvényezhetik, hogy gyermekük további egy évig még óvodai nevelésben részesüljön, amennyiben még nem rendelkezik a sikeres iskolai élet megkezdéséhez szükséges értelmi, lelki, szociális vagy testi fejlettséggel. (5) A szülők kérvényük alátámasztására a kérelemhez különféle, a kérelemben

foglaltakat igazoló dokumentumokat – pl.: pedagógiai szakszolgálat szakértői véleményét, a gyermek fejlettségét alátámasztó óvodai dokumentumokat, pedagógiai szakvéleményt, szakorvosi igazolást stb. – is csatolhatnak. A beérkezett kérvényeket az Oktatási Hivatal szükség esetén szakértői bizottság segítségével bírálja el. (6)

2.4 Problémák az óvoda-iskola átmenet során

A kötelező iskolai tanulmányok megkezdése meghatározó fordulat a gyermekek életében. Az iskolai munka és az iskolai környezet számos új kihívással jár; megváltozik a gyermek alaptevékenysége, a játékot a tanulás váltja fel. A gyermeket új környezet, új felnőttek, új társak és új szabályok veszik körül; az újszerű tevékenységekben való részvétellel pedig megváltozik a gyermek napirendje és a családi elvárások tartalma is vele szemben. (Szabó 2005) A hirtelen jött változások az iskolakezdés idején több gyermeknél is komoly nehézségeket okozhatnak; különösen abban az esetben, ha nem áll mögöttük támogató családi háttér. (Vojnitsné Kereszty és Zilahiné Gál 2008)

Bár a törvényi háttér kiemelt feladatának tekinti a zökkenőmentes óvoda-iskola átmenet megvalósítását, a gyengéd átmenet érdekében pedig mind az óvoda, mind az iskola pedagógiai munkájával kapcsolatban konkrét célokat és feladatokat fogalmaz meg, egyes tanulmányok adatai szerint az általános iskolai tanulmányok megkezdése az iskolába kerülő gyermekek 15-30%-a esetében mégsem tekinthető zavartalannak. (Szabó 2005)

Ennek több oka is van. A gyakorlatban az iskolakezdés különféle okok miatt még mindig nem igazodik eléggé a gyermekek életkori sajátosságaihoz, egyes vélemények szerint pedig a központi szándék ellenére még mindig nagy szakadék van az óvoda és az iskola pedagógiai munkája közt. (Chrappán 2010) Komjáthy Zsuzsanna (2018) tanulmánya szerint ennek egyik oka az lehet, hogy az Óvodai nevelés országos alapprogramja az elmúlt évtizedekben többször is megújult, pedagógiai és nevelési célkitűzései alkalmazkodtak az európai nevelés korszerű irányelveihez. Az iskola viszont ez idő alatt kevésbé vált nyitottá a pedagógiai-módszertani megújulásra, és nehezebben mozdul el a hagyományos keretek közül.

A két intézmény közt jelentkező tartalmi, módszertani, szervezeti és tevékenységbeli különbségekből a gyakorlatban sok probléma származik. Míg az óvodában az ismeretszerzés követelmények nélküli, játékos, kötetlen, cselekvésen alapuló, szemléletes tevékenységek keretein belül zajlik, addig az iskolában már számtalan kötelező feladat várja gyermekeket, melyek elvégzésének a kellő motiváció hiányában gyakran nem tulajdonítanak különösebb jelentőséget. A tanulási motiválatlanság mellett a pedagógusok gyakran nehézségként említik

az iskolába kerülő gyermekeknél az együttműködés hiányát, a gyermekek önállótlanágát vagy szociális képességeik fejletlenségét stb., de sok tanító szerint a szülői támogatás hiánya is komoly gondokat okozhat az iskolakezdés idején. (Szabó 2005) Gyurcsik Anita egy 2020-as a szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos véleményét is feltáró vizsgálatában a szülők az érintett pedagógusok és a szülők közötti együttműködés és kapcsolattartás, valamint az óvoda-iskola átmenettel és az iskolakezdéssel kapcsolatos tájékoztatás hiányosságát emelték ki az átmenetet nehezítő tényezők között. (Gyurcsik 2020)

Sok szakember szerint a túlméretezett tantervi követelmények és a feszített tanulási tempó is nagy gondot okoz az iskolakezdés idején. A gyermekek számára sok esetben megterhelő lehet a hirtelen jött váltás, kezdetben igen nagy nehézségekkel járhat az új tevékenységekhez, a 45 perces tanítási órákhoz és a megváltozott szerkezeti keretekhez való alkalmazkodás. Előfordulhat, hogy a gyermekek ekkor még nem érzik a feladatvégzés kötelezőségét, az ebből következő sorozatos sikertelenség pedig hamar a tanulási motiváció és az iskolával kapcsolatos pozitív viszonyulásuk elvesztését eredményezheti. (Szabó 2005)

Kovácsné Bakosi Éva tanulmánya szerint az iskoláknak *„több időre lenne szüksége ahhoz, hogy új közösséget alkossanak, a gyerekeket átvezessék a kötetlen tevékenységből a kötött tevékenységbe, hogy legyen ideje megszokni az új személyi és tárgyi feltételeket, a mozgáskorlátozást, hogy fokozatosan hozzászokjon a kötelességteljesítéshez, a felelősségvállaláshoz, az újszerű értékeléshez, s szabályozni, késleltetni tudja szükségleteinek kielégítését”* (Kovácsné Bakosi 2010: 54); jelenleg a beszoktatásra szánható idő ugyanis túl rövid.

Tovább nehezíti az iskolakezdést a beiskolázás és az iskolaérettség kérdése is. Ma már tudjuk, hogy a gyermek fejlettségi kora nem feltétlenül azonos az életkorával. (Zillmann 2002) *„A személyiség különböző elemeinek fejlődése évekig tart”* (Szabó 2005), ennek következtében pedig még az azonos életkorú gyermekek fejlettségében is rendkívül nagy, akár 5 évnyi eltérés is tapasztalható. Bár a törvények a rugalmas beiskolázással próbálják ezt a problémát orvosolni, a gyakorlatban sok gyermek mégis éretlenül kerül iskolába. A gyermekek fejlődési eltéréseiből adódó a nagymértékű különbségekkel azonban napjaink iskolarendszere nem tud megfelelően megbirkózni, a differenciálás a tanórákon nagyon megnehezített. (Szabó 2005)

Fontos kiemelni azt is, hogy az óvoda-iskola átmenet kérdéseivel kapcsolatos nézetek elméleti szinten sem egységesek. A témában az egyik vagy a másik korosztály – óvodás, iskolás – részéről érintett pedagógusok és szakemberek természetes módon mind a saját szemszögükből látják az átmenettel kapcsolatos kérdéseket, és eszerint fogalmazzák meg elvárásaikat, véleményüket. Ennek következtében azonban az átmenetet érintő legfontosabb kérdésekkel

kapcsolatban – pl.: mikor kezdődik és meddig tart az óvoda-iskola átmenet; mikor, milyen módszerekkel, és milyen célokat szem előtt tartva érdemes elkezdni a gyermekek iskolára való felkészítését; mik a folyamatban érintett pedagógusok és szülők kompetenciái; vagy, hogy mik azok a dolgok, képességek, készségek, tulajdonágok, amik egy 6-7 éves gyermekekről stb. – gyakran eltérő nézetek születnek, melyek a gyakorlatban szintén megnehezíthetik az együttműködésen alapuló, zökkenőmentes óvoda-iskola átmenetet. (Bakonyi 2016)

2.5 Megoldások és jó gyakorlatok

A különféle szakirodalmak áttekintéséből láthatjuk, hogy az óvoda-iskola átmenet során számtalan probléma és nehézség jelentkezik. Ezeket az egyes intézmények a gyakorlatban lehetőségeikhez mérten igyekeznek minél jobban megoldani, előfordul azonban, hogy a felmerülő problémák egy részével a pedagógusok a próbálkozások ellenére mégsem tudnak megbirkózni. Bár az óvoda-iskola átmenet problémáinak enyhítésére napjainkban már számos hazai és nemzetközi szinten is jól működő gyakorlatot ismerünk, az átmenet megsegítésére hazánkban még sincs általános érvényű megoldás, illetve széles körben elterjedt gyakorlat; melynek egyik oka az előző fejezetünkben említett nézőpontbeli különbségek lehetnek. A zökkenőmentes óvoda-iskola átmenet megteremtéséhez tehát első körben az oktatás ezen szakaszának sajátos cél- és feladatrendszerének pontosabb definiálása, a folyamatban érintett pedagógusok és szülők kompetenciáinak egyértelműbb meghatározása, valamint a gyermekképet, az óvodai és az iskolai tevékenységeket és a pedagógiai fejlesztőmunka során alkalmazott módszereket illetően az azonos szemléletmód kialakítása szükséges. (Kovácsné Bakosi 2010)

Az egységes nézetek kialakítása azonban még nem elég a folyamat sikerességéhez. Ahhoz, hogy a mindennapi gyakorlatban is zökkenőmentes és gyengéd óvoda-iskola átmenet jöjjön létre mind az óvodának, mind az iskolának, mind a családnak megvannak a saját feladatai. A zavartalan fejlődéshez fontos, hogy a gyermekek az óvodában meg tudják élni az óvodás éveket, a szabad játék, a játékos tanulás és a különféle differenciált, egyéni és életkori sajátosságaikhoz igazodó tevékenységek mellett pedig alkalmassá váljanak a következő életszakaszba történő átlépésre. (Bakonyi és Karczewicz 2016) Az iskolába kerülve lényeges, hogy a váltás ne legyen túl éles; a gyermekeknek pedig az új intézménybe kerülve legyen elég idejük megszokni az új tevékenységeket, az új szabályokat és az új szervezeti kereteket. Fontos szem előtt tartani, hogy a gyermekek ekkor valójában még nem igazi iskolások, még hordozzák az előző korszak sajátosságait, és az iskola támogató környezetében csak egy lassú folyamat

eredményeként fognak az óvodásból valódi kisiskolássá szocializálódni. (Kathyné Mogyoróssy 2010; Kovácsné Bakosi 2010; Böddi 2019)

Éppen ezért az iskolakezdés idején kiemelt jelentősége van a differenciálásnak, az egyéni odafigyelésnek és a kisgyermek eltérő sajátosságaihoz igazodó fejlesztésnek. Az iskolai munka elkezdése előtt a gyermekcsoport fejlettségéhez igazodó tervezéshez fontos a gyermekek megismerése, egyéni képességeik és készségeik fejlettségi állapotának feltérképezése; ennek köszönhetően ugyanis sokkal könnyebbé válik a gyermekek sajátosságaihoz igazodó módszerek kiválasztása, vagy az egyes tananyagrészek tanulására fordított időbeli és szervezeti keretek meghatározása. (Szabó 2005) Nagyban segítheti az új intézménybe való beilleszkedést az óvodához hasonló iskolai környezet kialakítása – pl.: játszósarok berendezése, kedvelt játék behozása az iskolába –, a rugalmas óraszervezés – pl.: ha a 45 perces órák a gyermekek számára fárasztónak bizonyulnak 30 perces órák –, vagy bizonyos, az óvodaihoz hasonló tevékenységek – pl.: reggelente beszélgetés, tanítási szünetek után élménymegosztás, ebéd után meseolvasás stb. – megtartása stb. (Böddi 2019)

A sikeres óvoda-iskola átmenethez azonban az óvoda és az iskola gyermekközpontú pedagógiai munkája mellett a családi háttér megfelelő szintű támogatása is nagyban szükséges. Fontos, hogy a szülők ismerjék azokat a gyakorlatokat és módszereket, melyekkel az átmenet és az iskolakezdés idején leginkább támogatathatják gyermeküket. Lényeges, hogy a szülők az iskolát megelőző években biztosítsanak gyermekeiknek elegendő időt a szabad játékra, adjanak nekik lehetőséget az önálló cselekvésre, egyszerű feladatok adásával járuljanak hozzá gyermekük feladattudatának és kitartásának fejlődéséhez, formálják szabálytudatukat, önfegyelmüket, szociális képességeiket, és biztosítsák a megfelelő feltételeket gyermekük tevékenységeken belül megvalósuló fejlődéséhez. Jó, ha a szülők már az iskolát megelőző egy évben rendszeresen beszélgetnek gyermekükkel az iskolakezdésről, a másféle szabályokról és tevékenységekről, valamint, nagyban segítheti gyermekük új intézménybe történő beilleszkedését az is, ha az iskolák által szervezett nyílt napokon és ismerkedő jellegű programokon gyermekükkel közösen vesznek részt. (Forgács 2020)

Az óvoda-iskola átmenet megsegítésére az egyes intézmények napjainkban már számtalan különféle programot – pl.: Óvodaiskola, Kudarc nélkül az iskolában komplex prevenció óvodai program, Lépésről lépésre gyermekközpontú program stb. – használnak. Sok gyakorlat ezek közül az új intézmény és a tanítók megismertetésére vagy a gyermekek képességeinek fejlesztésére koncentrál, de elsődleges javaslatként merül fel az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők közötti aktív és folyamatos együttműködés és rendszeres kommunikáció kialakítása is. (Fleisz-Gyurcsik 2021)

A megfelelő szintű kapcsolattartás tehát elengedhetetlen a sikeres és zökkenőmentes óvoda-iskola átmenethez. Fontos, hogy mind az óvoda, mind az iskola szervezzen olyan programokat – pl.: szülői értekezletek, fogadó órák, nyílt napok – melyeken a szülők tájékozódhatnak az iskolakezdéssel, az iskolaérettséggel és a beiskolázással kapcsolatos legfontosabb információkról, legyen lehetőségük az ilyen jellegű programokon a szülőknek kérdéseiket feltenni, legyenek tájékoztatva gyermekük fejlettségéről, az iskolaérettségi vizsgálatok eredményeiről, valamint kapjanak segítséget gyermekük képességeinek és készségeinek otthoni fejlesztéséhez. Ugyanekkor a jelentősége az óvoda és az iskola között megvalósuló szakmai együttműködésnek. A gyermekekkel való közös programok szervezése, a tanító látogatása az óvodában, az óvodapedagógus látogatása az iskolában, illetve az iskolába kerülő gyermekek fejlettségi szintjéről való konzultációk mind nagymértékben hozzájárul a zökkenőmentes óvoda-iskola átmenet létrejöttéhez. Az átmenetsegítő programok szervezésével együtt fontos megemlíteni az szülők és a pedagógusok ezen programok minőségével való elégedettségmérésének jelentőségét is, észrevételeik segítségével ugyanis könnyen továbbfejleszthetővé vagy javíthatóvá válnak a programok kevésbé jól működő területei is. (Gyurcsik 2020)

Összességében elmondható, hogy a sikeres óvoda-iskola átmenetnek számtalan összetevője van, néhány tényező azonban ezek közül mégis kiemelten fontos. A zavartalan átmenethez első körben elengedhetetlen, hogy a folyamatban érintett két intézmény egymáséhoz hasonló gyermekképpel rendelkezzen, módszertani kultúráik pedig mindenkor alkalmazkodjon a gyerekek életkori és egyéni sajátosságaihoz. (Bakonyi 2016) Ehhez a pedagógusok részéről egyrészt magasfokú szakmai tudatosságra, másrészt pedig szakmai autonómiájuk bátrabb kihasználására van szükség. Az egymástól való tanulás lehetőségének biztosítása, a különféle jó gyakorlatok terjesztése és a hozzáférhető segédanyagok biztosítása szintén sokat segíthet az átmenet során jelentkező problémák megoldásában. (Szabó 2005) Egyes szakemberek véleménye szerint szükség van továbbá a pedagógusok kompetenciáinak határozottabb rögzítésére és arra, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók az eddigieknél jobban ismerjék meg egymás munkáját. (Kovács 2010)

3. Saját kutatás

3.1 A kutatás célja, problémaköre

Kutatásunk célja az óvoda-iskola átmenet folyamatában érintett óvodapedagógusok, tanítók és szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteinek és gyakorlatainak megismerése volt. Vizsgálatunk során szerettünk volna minél részletesebb képet kapni arról, hogy a folyamatban érintett pedagógusok és szülők hogyan látják az átmenet során megjelenő nehézségeket, milyen képességeket, készségeket és tulajdonságokat tartanak a sikeres iskolakezdés szempontjából a leglényegesebbnek; hogyan látják az átmenet során jelentkező problémák megoldására szolgáló lehetőségeket, illetve a felmerülő nehézségek megoldására milyen gyakorlatokat alkalmaznak és ismernek. Vizsgálatunk során ennek érdekében kvantitatív és kvalitatív módszereket is alkalmaztunk.

Empirikus kutatásunk fő részét az óvodapedagógusokkal, tanítókkal és szülőkkel készített kérdőíves vizsgálatunk eredményei képezik, nagymintás mérésünk előtt azonban a kutatás problémakörének és célkitűzéseink minél pontosabb körülhatárolása céljából óvodapedagógusok és tanítók részvételével félig strukturált interjúkat készítettünk, melyek eredményeinek segítségével a későbbiekben a kérdőíves vizsgálatunk során használt hipotéziseinket állítottuk fel. Dolgozatunk kutatási eredményeit bemutató részében így ennek megfelelően először előkutatásunk eredményei, az ezek segítségével felállított hipotéziseink, majd kérdőíves vizsgálatunk eredményei, és végül kutatásunk legfontosabb következtetései kerülnek ismertetésre.

3.2 Óvodapedagógusokkal és tanítókkal készített interjúk

3.2.1 Vizsgálati minta és módszer

Előkutatásunk során 3 óvodapedagógussal és 3 tanítóval félig strukturált interjúkat készítettünk. A minta kiválasztása kényelmi mintavétellel történt. A mintába került óvodapedagógusok és tanítók közül 1-1 falusi, 1-1 kisvárosi és 1-1 pedig megyeszékhelyi intézményben dolgozik. Az interjúkat 2021 szeptemberében, személyenként kb. 30-40 perc alatt, hangfelvételre rögzítve vettünk fel. Az interjúalanyok kikérdezése négy esetben online videóhívás formájában, két esetben pedig személyes keretek közt történt.

3.2.2 Vizsgálati eszközök

Vizsgálati eszközként az óvodapedagógusok részére egy 25, a tanítók számára pedig egy 20 kérdésből álló félig strukturált interjút állítottunk össze (lásd: 1. és 2. számú melléklet). A két interjú felépítése hasonló volt, kérdéseik 5 témakör köré csoportosultak. Az interjúkban szereplő kérdések első része mindkét esetben a pedagógusok óvoda-iskola átmenet értelmezését, második része az óvoda-iskola átmenet során jelentkező nehézségeket és problémákat, harmadik része a pedagógusok által az óvoda-iskola átmenet megsegítésére alkalmazott gyakorlatokat és módszereket, negyedik része a szülők, az óvodapedagógusok és a tanítók között az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló együttműködést és kapcsolattartást, utolsó része pedig a pedagógusok által az átmenet során jelentkező nehézségek megoldásaként azonosított lehetőségeket vizsgálta.

3.2.3 Eredmények bemutatása

Az interjúk eredményei a kérdések által vizsgált területeknek megfelelően öt témakör köré csoportosultak. A pedagógusok által megfogalmazott nézetek így a továbbiakban ezek mentén kerülnek bemutatásra.

1. témakör: A pedagógusok óvoda-iskola átmenet értelmezése

Interjúnk első része az óvodapedagógusok és a tanítók óvoda-iskola átmenet értelmezésének feltárására vonatkozott. A témakörön belül szeretnénk volna megtudni, hogy a megkérdezett pedagógusok szerint mikor kezdődik és meddig tart az óvoda-iskola átmenet; illetve, hogy véleményük szerint mi tartozik ebbe a folyamatba.

Az átmenet időtartamát illetően mind az óvodapedagógusok, mind a tanítók részéről eltérő válaszokat kaptunk. *Óvodapedagógus 1* szerint az óvoda-iskola átmenet csak az óvodáskor végén, az óvoda elhagyásával kezdődik meg, míg *Óvodapedagógus 3* az átmenet időszakának meghatározása során elsősorban csak az óvodában zajló iskolai előkészítésre koncentrált. Az iskola kezdő szakasza – mint a folyamat szerves része – csak egy óvodapedagógus válaszában jelent meg az átmenet időkereteinek behatárolása során; aki az óvoda-iskola átmenetet nagycsoport második félévétől első osztály első félévének végéig tartó időszakaként határozta meg.

A tanítók az óvodapedagógusokhoz hasonlóan szintén több intervallumot jelöltek meg az átmenet időtartamát illetően – pl.: az adott év januárjától október közepéig tartó időszak (*Tanító*

1), vagy óvodáskortól az első iskolai év első félévéig tartó időszak (*Tanító 2*) stb. –; válaszaikban azonban megfigyelhető volt, hogy az óvoda-iskola átmenet kezdetének idejét mind óvodáskorra tették, a folyamat tartalmának meghatározása során pedig az iskola kezdő szakaszának feladatai mellett az óvoda iskolára való felkészítésének szerepét, illetve az óvoda és az iskola által szervezett átmenetsegítő programok jelentőségét is kiemelték (*Tanító 1, Tanító 2*). Interjúnk eredményi így részben ellentmondanak Gyurcsik Anita (2020) kutatási eredményének, melyben a megkérdezett tanítók az óvoda-iskola átmenet kezdetét egyöntetűen az első osztály megkezdésére tették, a folyamat legfőbb tartalmának pedig az iskolába való beszoktatást tekintették.

2. témakör: Az óvoda-iskola átmenet során felmerülő problémák

Interjúnk következő kérdései az óvoda-iskola átmenet során jelentkező nehézségekre irányultak. A témakörön belül először szeretnénk tudni, hogy a megkérdezett óvodapedagógusok és tanítók mennyire látják zökkenőmentesnek az óvoda-iskola átmenetet. A válaszok mindkét fél részéről hasonlóak voltak, az óvoda-iskola átmenetet sem az óvodapedagógusok, sem a tanítók nem tartják teljes mértékben zavartalannak.

Kiderült, hogy az átmenetet nehezítő tényezők nagyrészt az óvodapedagógusok és a tanítók hasonlóan látják; a megváltozott alaptevékenységet, az óvoda és az iskola közötti módszertani, szervezeti és tevékenységbeli különbségeket, az óvodaitól eltérő életritmust és a megváltozott napirendet mindkét pedagóguscsoport tagjai az átmenet során jelentkező problémák forrásai közé sorolták. A kötött tanmenetet és a feszített tanulási tempót szintén az óvodapedagógusok és a tanítók is a nehézségek között említették interjújuk során; *Óvodapedagógus 3* pedig ezzel kapcsolatban azt is kifejtette, hogy véleménye szerint az iskola az ilyen jellegű kötöttségek miatt nem képes arra, hogy pedagógiai munkája során alkalmazkodjon a gyermekek életkori jellemzőihez és a gyermekek egyéni sajátosságait kellő rugalmassággal kezelje.

A nem megfelelő szülői hozzáállásból származó gondokat szintén mindkét pedagóguscsoport tagjai megemlítették válaszaik során. *Óvodapedagógus 2* a problémák közül a megfelelő szülői támogatás hiányát, *Tanító 2* a gyermekek önfegyelmére és a tanulási képességeire irányuló túlzott szülői elvárásokat, míg *Tanító 3* a szülők fegyelmezési nehézségei esetén gyermekeik iskolával való riogatását emelte ki.

A mindkét fél által emlegetett nehézségek mellett előfordultak olyan problémák is, melyeket válaszaik során csak az óvodapedagógusok, illetve csak a tanítók emeltek ki. Ilyen volt például az óvodapedagógusok részéről a frontális tanítási módszerek alkalmazása, a változatos módszerek hiánya, az esetlegesen nem megfelelő iskolai légkör, vagy a pedagógusok túlzott

elvárása; míg a tanítók az új környezethez és az új szabályokhoz, a kötöttebb viselkedési elvárásokhoz való alkalmazkodást, bizonyos alapvető magatartási szabályok hiányát, a verbális utasítások megértésének nehézségét, a folyamatos teljesítményhelyzetet, illetve egyes gyermekeknél bizonyos szociális és érzelmi területek éretlenségét említették meg.

Az éretlenség kapcsán rákérdeztünk arra is, hogy milyen gondokat okozhat, ha egy gyermek idő előtt kerül át az óvodából az iskolába. Interjúalanyaink véleménye ebben a kérdésben is egységesnek mutatkozott, az óvodapedagógusok és a tanítók a korai sikertelenséget és kudarcot, a tanulási motiváció elvesztését, különféle tanulási nehézségek kialakulását és az iskolával kapcsolatos negatív attitűdök létrejöttét, pszichoszomatikus tünetek megjelenését emelték ki a túl korai beiskolázás következményként.

3. témakör: A pedagógusok által az óvoda-iskola átmenet megsegítésére alkalmazott gyakorlatok és módszerek

Interjúnk következő kérdéseivel célunk az óvodapedagógusok és a tanítók óvoda-iskola átmenet megsegítésére alkalmazott jó gyakorlatainak és módszereinek feltárása volt.

A pedagógusok válaszaiból kiderült, hogy az óvodapedagógusok a sikeres óvoda-iskola átmenet megvalósítása során elsősorban a gyermekek folyamatos, egyéni és életkori sajátosságaihoz igazodó, játékos tevékenységek keretében megvalósuló mindennapos fejlesztésére koncentrálnak. Bár az átmenet megsegítésére konkrét, az adott intézményre jellemző jó gyakorlatot interjúnk során egy óvodapedagógus sem nevezett meg, válaszaikban számos olyan gyakorlati elemet és módszer neveztek meg, melyek elengedhetetlen feltételei a zökkenőmentes óvoda-iskola átmenet megteremtésének. Pedagógiai munkájuk mind fontosnak tartják a gyermekek sokoldalú fejlesztéséhez szükséges megfelelő személyi és tárgyi feltételeket, nagy hangsúlyt fektetnek az iskolakezdéshez szükséges készségek és képességek – pl.: kognitív képességek, beszédképesség, önállóság, feladattudat, kitartás, finommotorikus képességek, ceruzafogás, konfliktuskezelés, nagymozgás stb. – változatos módszerek segítségével megvalósuló differenciált fejlesztésének, valamint kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a pedagógusok és a szülők közötti folyamatos kapcsolattartásnak és együttműködésnek. Minden óvodára jellemző továbbá, hogy a pedagógusok a gyermekek fejlődéséről különféle nyomon követő dokumentumokat vezetnek, melyek jól mutatják az egyes területeken esetlegesen jelentkező hiányosságokat és a még fejlesztendő területeket, hozzájárulva ezzel a gyermekek egyéni sajátosságaihoz igazodó tevékenységtervezéshez. *(Óvodapedagógus 1, Óvodapedagógus 2, Óvodapedagógus 3)*

Az átmenet megsegítésére a tanítók is számtalan gyakorlatot említettek. Az iskolakezdés idején a beilleszkedést nyugodt, vidám légkör megteremtésével, bizonyos óvodai szokások iskolai tevékenységrendszerbe való átvételével – pl.: reggeli játék vagy ebéd után mesehallgatás (*Tanító 2*), az óvodából hozott mondókák, dalok, játékok beépítése (*Tanító 1*) –, az óvodaihoz hasonló iskolai környezet kialakításával (*Tanító 2*), valamint az óraszervezés rugalmassá tételével – pl.: ameddig szükséges 45 perctől rövidebb órák vagy óra közben pihentető, játékos vagy mozgásos gyakorlatok beiktatása – próbálják megkönnyíteni.

Mindhárom tanítóra jellemző továbbá, hogy a tanórákat igyekeznek minél több változatos, játékos, interaktív, a gyermekek egyéni és életkori sajátosságaihoz igazodó feladattal megtölteni. *Tanító 2* emellett kiemelte a gyermekekkel való kommunikáció és a tapasztalatszerzés lehetőségének biztosításának jelentőségét, *Tanító 3* pedig a csoportmunka és a differenciálás elemiségét is. A legtöbb átmenetsegítő gyakorlatot és módszert – óvodapedagógus és tanító végzettségéből fakadóan – *Tanító 2* említette meg interjúja során. Válaszai során többször is kiemelte, az előkészítő szakasz kiemelt fontosságát. A sikeres fejlesztőmunka szempontjából az iskolakezdés idején elengedhetetlennek tartja a gyermekek személyiségének megismerését, képességeik felmérését, majd ezt követően a tanulásszervezés során a differenciálás és az egyéni bánásmód alkalmazását, de hangsúlyozza a dicséret és a motiváció szerepét is.

4. témakör: Kapcsolattartás és együttműködés az óvoda-iskola átmenet területén

Interjúnk következő részében a szülők, az óvodapedagógusok és a tanítók között az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló kapcsolattartásra és együttműködésre vonatkozóan tettünk föl kérdéseket.

A pedagógusok válaszaiból kiderült, hogy az átmenetet minden intézményben számtalan program és tájékoztató próbálja segíteni. Az óvodapedagógusok szülői értekezletek és fogadó órák keretében rendszeresen tájékoztatják a szülőket gyermekük fejlettségéről, valamint az iskolaérettséggel és az iskolakezdéssel kapcsolatos legfontosabb információkról, de jellemző az olyan szülői értekezletek szervezése is, melyeken az óvodapedagógus mellett a leendő első osztályos tanítók is részt vesznek, és az iskolakezdéssel kapcsolatos tájékoztatókat tartanak a szülőknek. Az ilyen típusú szülői értekezleteken a tanítók rendszeresen az iskolák pedagógiai programját, házirendjét, a tanítás során alkalmazott módszereket és a szükséges tanszereket is ismertetik a szülőknek pedig ezekkel kapcsolatban lehetőségük van felmerülő kérdéseik feltenni. A szülőknek ezen kívül rendszerint gyermekeikkel közösen nyílt napok keretében is lehetőségük van betekintést nyerhetnek az iskolák munkába. Az iskolakezdés előtt jellemző

továbbá, hogy a tanítók a szülők részére suliváró szülői értekezletet tartanak, illetve egy iskola esetében augusztusban családlátogatások is megvalósulnak.

Gyakori mindemellett, hogy az óvodák és az iskolák olyan közös programokat is szerveznek, melyek a gyermekek számára igyekeznek könnyebbé tenni az óvoda-iskola átmenetet. Ilyenek például az óvodai és iskolai ünnepek keretében megvalósuló kölcsönös intézménylátogatások, a tanítók látogatása az óvodás gyermekeknél vagy iskolakezdés után néhány héttel az óvodapedagógus látogatása a már iskolás gyermekeknél.

Az interjúinkból kiderült továbbá, hogy a kapcsolattartás és az együttműködés az esetek többségében az óvodapedagógusok és a tanítók között is jól megvalósul. Több pedagógus is említette, hogy intézményükben vannak olyan személyes találkozások az óvodapedagógusok és a tanítók közt, mikor az érintett pedagógusok tájékoztatják egymást az iskolába kerülő vagy éppen már iskolás gyermekek fejlődési jellemzőiről.

5. témakör: Megoldások és feladatok

Interjúnk utolsó részében arra kértük interjúalanyainkat, hogy röviden fogalmazzák meg, véleményük szerint milyen feladatai vannak az óvodapedagógusoknak, a tanítóknak és a szülőknek az óvoda-iskola átmenet terén, illetve, hogy milyen változásokra lenne szükség ahhoz, hogy eredményesebb legyen az iskolára való felkészítés és az új intézménybe történő beilleszkedés.

Interjúalanyaink válaszaik során az óvodapedagógusok feladatai közé elsősorban a gyermekek iskolára való felkészítését, illetve a szülőkkel és a tanítókkal való együttműködést és kapcsolattartást sorolták. A tanítók feladatai közt a pedagógusok az iskolai beilleszkedés segítését, a gyermekek képességeinek, készségeinek feltérképezését, az egyéni és életkori sajátosságokhoz igazodó játékos módszerek alkalmazását azonosították; míg a szülői feladatok közül a gyermekek támogatását, a kiegyensúlyozott, következetes, szerető családi háttér és a sikeres iskolai munkához szükséges feltételek – pl. eszközök, megfelelő napirend – biztosítását, a gyermekek önállóságra nevelését és a pedagógusok tanácsainak megfogadását emelték ki.

A következőkben a pedagógusoktól azt is megkérdeztük, hogy véleményük szerint kellene-e valamin változtatni, hogy eredményesebb legyen az iskolára való felkészítés, illetve az új intézménybe való beilleszkedés. A kérdésre az óvodapedagógusoktól és a tanítóktól nagyon eltérő véleményeket kaptunk. Az óvoda és az iskola közötti módszertani különbséget mindkét fél érzékeli, a megoldáshoz vezető utat azonban eltérően látják. Míg az óvodapedagógusok nagy része szerint az iskolának kellene az óvoda szemléletéhez és módszertanához közelíteni, addig

a tanítók többsége a kötelező óvodai foglalkozásokat hiányolja. Köztes megoldási lehetőségként két pedagógus külföldi mintára előkészítő osztály bevezetését javasolta.

3.3 Hipotézisek

A szekunder forrásokra és előkutatásunk eredményire alapozva kutatásunk során hat hipotézist állítottunk fel:

1. Feltételezzük, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók hasonlóan látják az átmenet során jelentkező főbb nehézségeket, problémákat.
2. Feltételezzük, hogy a szülők többsége nincs tisztában azzal, hogy milyen képességek, készségek szükségesek gyermekük sikeres iskolakezdéséhez.
3. Feltételezzük, hogy az átmenet során a tanítók igyekeznek egyre inkább a gyermekközpontú személelmódot érvényesíteni, a szülők egy része azonban különféle okokból kifolyólag nagy elvárásokat támasztanak gyermekeik tanulási képességeivel és önfegyelmével szemben.
4. Feltételezzük, hogy
 - a) a szülők, az óvodapedagógusok és a tanítók egyetértenek abban, hogy az óvoda-iskola átmenet sikeressége nagyban függ a három fél megfelelő mértékű kapcsolattartásától, együttműködésétől.
 - b) az átmenetet érintő kapcsolattartás formáját, milyenségét azonban az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők nem minden esetben tartják megfelelőnek.
5. Feltételezzük, hogy mind az óvodapedagógusok, mind a tanítók ismernek működő jó gyakorlatokat az átmenet megsegítésére, vagy igyekeznek saját intézményükben kialakítani valamilyen együttműködést az óvoda és az iskola között.
6. Feltételezzük, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők eltérően látják az óvoda-iskola átmenet problémáinak megoldására szolgáló lehetőségeket.

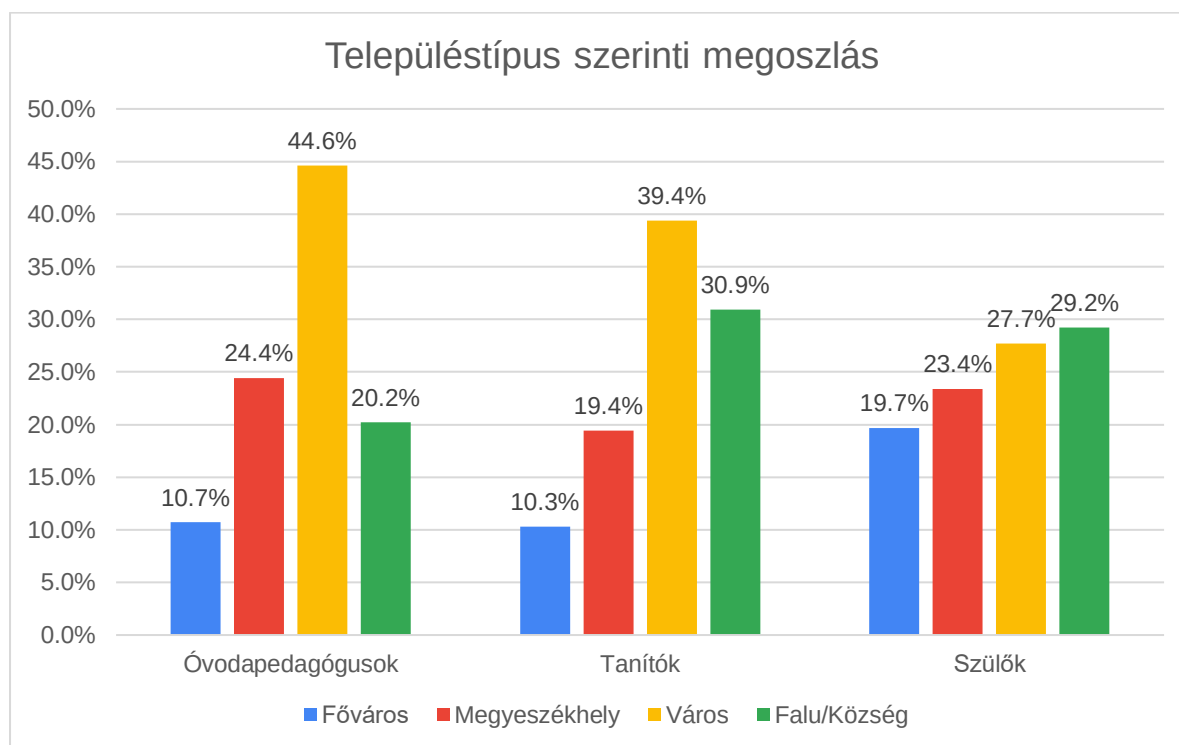
A felállított hipotéziseket kutatásunk során kérdőíves vizsgálatunk eredményei segítségével igazoltuk, vagy cáfoltuk meg.

3.3 Kérdőíves vizsgálat

3.3.1 Vizsgálati minta és módszer

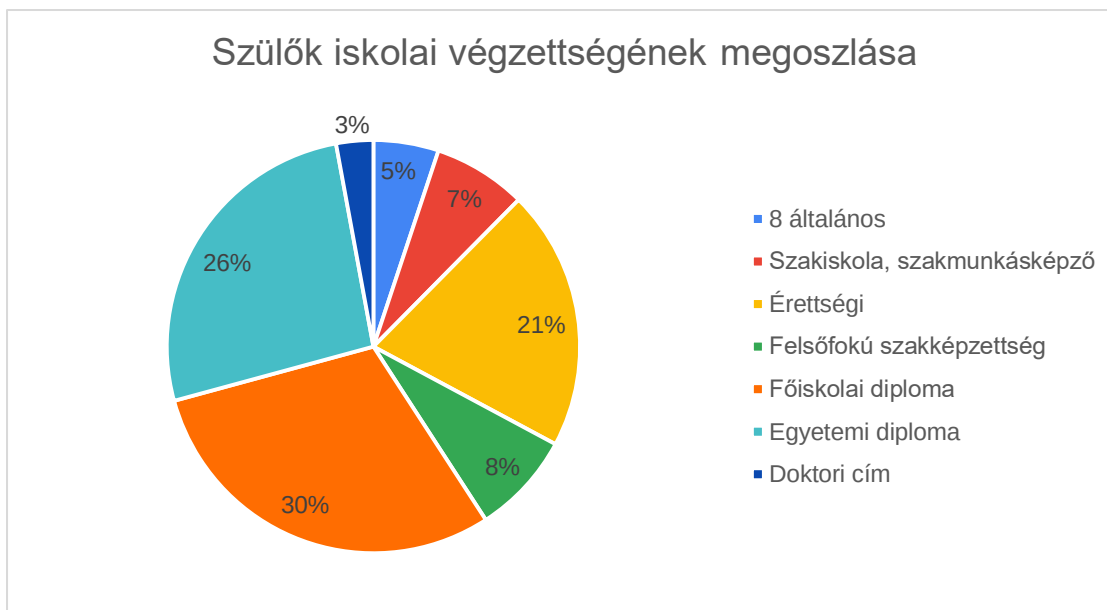
Kérdőíves vizsgálatunk magyarországi óvodapedagógusok, tanítók és 1. és 2. osztályos gyermekeket nevelő szülők mintáján készült. A mintavétel országos szinten történt;

mintavételünk során önkényes és hólabda módszert alkalmaztunk. Az óvodapedagógusoknak, tanítóknak és szülőknek szóló online kérdőívünket 2022. január 26-án óvodapedagógusok, tanítók és szülők facebookos csoportokban tettük közzé, illetve kérdőívünk terjesztésére emellett több, a témában érintett személyt is felkértünk. Az így kapott mintánk alapsokaságra nézve nem reprezentatív, kutatásunk következtetései és megállapításaink így csak saját mintánkra érvényesek. Az online adatgyűjtés 2022. február 16-ig zajlott. Kérdőívünkre ez idő alatt 168 óvodapedagógustól, 165 tanítótól és 137 szülőtől érkezett válasz. A kérdéssorra az óvodapedagógusok és a tanítók kérdőívénél minden megyéből érkezett válasz. A legtöbb kitöltő mindkét esetben Pest megyéből érkezett. Településtípust nézve az óvodapedagógusok és a tanítók kérdőívéből látható volt, hogy a legtöbb kitöltő városokból érkezett, míg a szülők közül legnagyobb arányban falusi lakosok töltötték ki kérdőívünket (1. ábra).

1. ábra: Kitöltők településtípus szerinti megoszlása (Forrás: saját szerkesztés)

A kérdőívet kitöltő tanítók mintájára emellett jellemző volt, hogy 90% már legalább két alkalommal tanított 1. osztályban, a szülők iskolai végzettségét megnézve pedig kiderült, hogy kérdőívünket legnagyobb arányban főiskolai diplomával és egyetemi diplomával rendelkező személyek töltötték ki. (2. ábra)

2. ábra: A szülők iskolai végzettség szerinti megoszlása (Forrás: saját szerkesztés)

3.3.2 Vizsgálati eszközök

Vizsgálati eszközként az óvodapedagógusok részére egy 27, a tanítók részére egy 30, a szülők részére pedig egy 28 kérdésből álló online kérdőívet állítottunk össze (lásd: 3., 4. és 5. számú melléklet). A kérdések közt mindhárom kérdőív esetében nyílt, félig zárt és zárt kérdések szerepeltek, a zárt kérdéseken belül az alternatív és a feleletválasztós kérdések, illetve a deskriptív skálák voltak jellemzők. A kérdések az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők kérdőíve esetében is ugyanazon 4 témakör köré csoportosultak: első részük az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők által az óvoda-iskola átmenet során azonosított problémákat és nehézségeket; második részük a pedagógusok és a szülők által az átmenet megsegítésére használt gyakorlatokat és módszereket, harmadik részük a az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők közt az óvod-iskola átmenet terén megvalósuló együttműködést és kapcsolattartást, negyedik részük pedig a felek által az átmenet során jelentkező nehézségek megoldására azonosított lehetőségeket és az egymásnak tulajdonított feladatokat vizsgálta. A kérdőívek eredményeinek értékeléséhez a Microsoft Excel és az SPSS programokat használtuk.

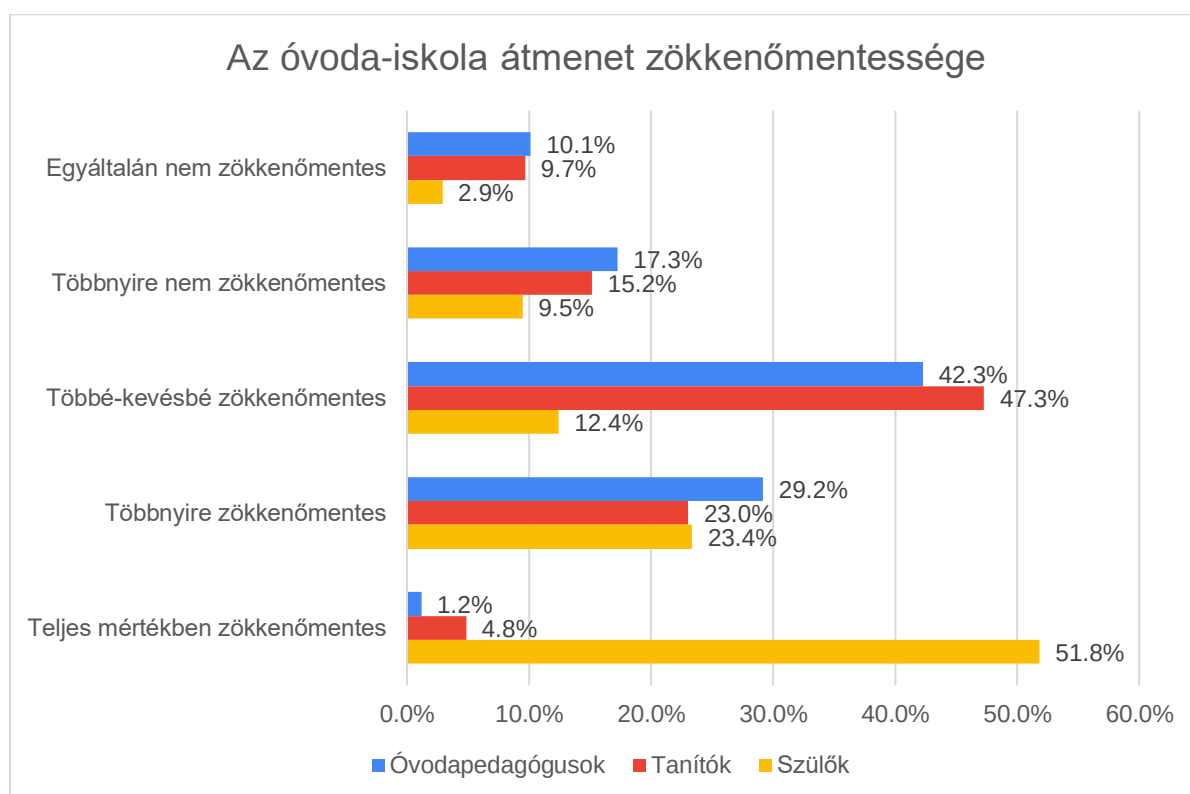
3.3.3 Eredmények

Kérdőíves vizsgálatunk eredményeit a kérdések által vizsgált témáknak megfelelően elemzésünk során négy témakör köré csoportosítva mutatjuk be.

1. témakör: Az óvoda-iskola átmenet során az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők által azonosított problémák és nehézségek

Kérdőíves vizsgálatunk első része az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők által az óvoda-iskola átmenet során azonosított problémákat és ezek mértékét mérte.

A témakörön belül először az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők esetében is arra kérdeztünk rá, hogy mennyire tartják zökkenőmentesnek az óvoda-iskola átmenetet. A válaszokból kiderült, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók hasonló arányban látják problémásnak (óvodapedagógusok 27,4%, tanítók 24,8%), illetve zökkenőmentesnek (óvodapedagógusok 30,4%, tanítók 27,9%) az óvoda-iskola átmenetet, a szülők azonban ettől eltérő véleményeket fogalmaztak meg. 75,2% érzékelte úgy, hogy az óvoda-iskola átmenet gyermekük számára egyáltalán nem, vagy csak kis mértékben okozott gondot, és csak 12,4% tartotta ezt a folyamatot nehézségekkel telinek. (3. ábra) Az eltérő iskolai végzettségű személyek csoportjainál a szülők válaszait tekintve nem mutatkozott meg szignifikáns eltérés a kérdésre adott válaszok esetében (ANOVA $p=0,059$, $F=2,084$).

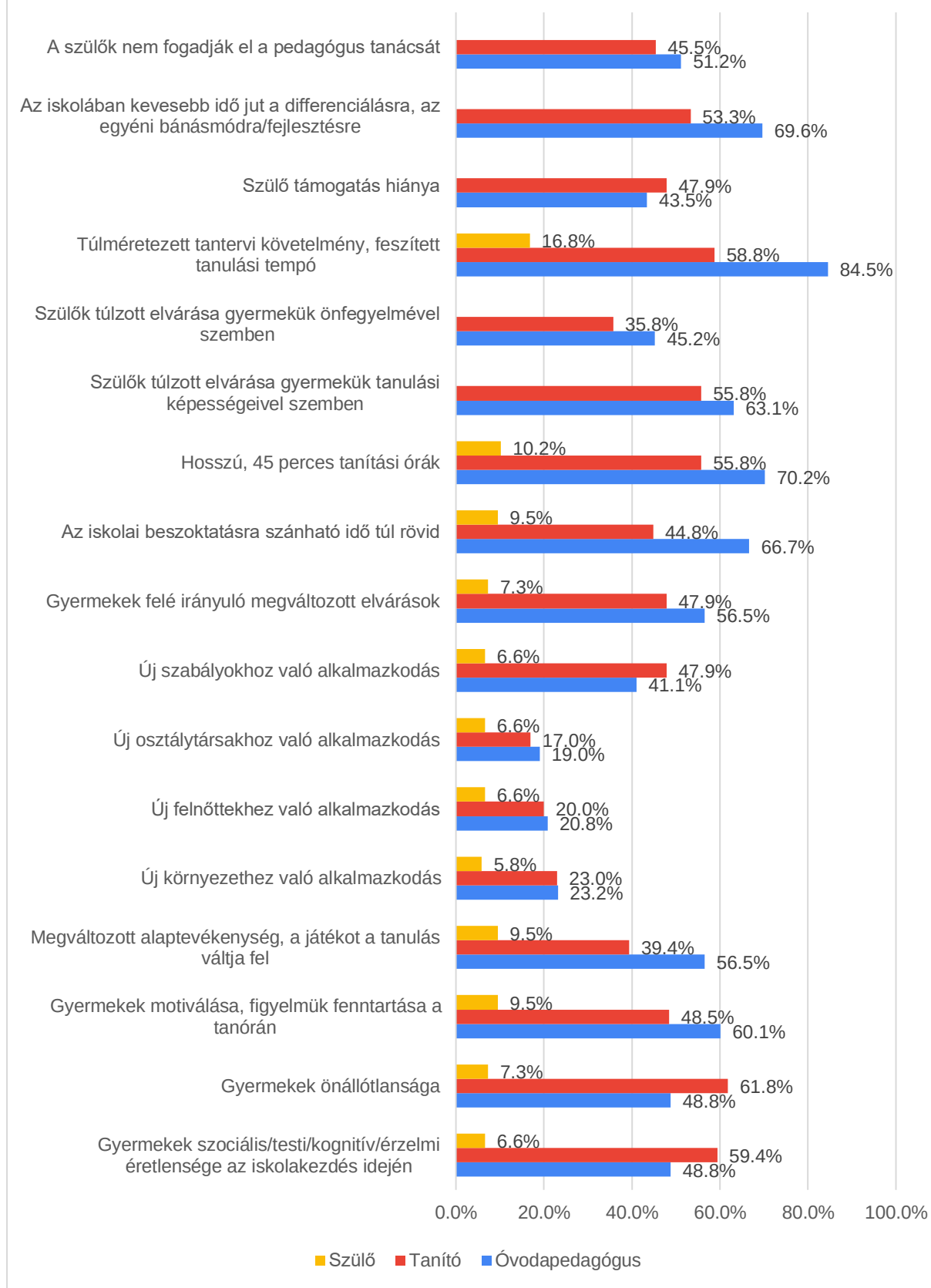
3. ábra: Az óvoda-iskola átmenet zökkenőmentessége (Forrás: saját szerkesztés)

Kérdőíveink következő kérdései az óvoda-iskola átmenet során jelentkező nehézségekre és azok mértékére vonatkoztak. Az átmenetet lehetségesen megnehezítő tényezők listáját

tartalmazó kérdésünket az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők számára is deskriptív skála formájában tettük fel, válaszlehetőségként pedig mindhárom kérdőív esetében 6 válaszlehetőséget (egyáltalán nem okoz nehézséget, alig okoz nehézséget, valamennyire nehézséget okoz, többnyire nehézséget okoz, teljes mértékben nehézséget okoz, nincs ilyen probléma) adtunk meg (lásd: 3. 4. és 5. számú melléklet). Az átmenet során lehetséges nehézségeket okozó tényezők listája a szülők esetében 12, az óvodapedagógusok és a tanítók esetében 17 elemet tartalmazott.

A kérdésre kapott válaszokból kiderült, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók hasonlóan látják az átmenet során jelentkező problémákat, és azok mértékének nagy részét; az új környezethez, az új felnőttekhez, az új osztálytársakhoz és az új szabályokhoz való alkalmazkodást; az iskolakezdést követően a gyermekek felé irányuló megváltozott elvárásokat; a szülők gyermekük tanulási képességeivel és önfegyelmével szemben túlzott elvárásait; a megfelelő szülői támogatás, valamint a szülők pedagógusokkal történő együttműködésének hiányát mind az óvodapedagógusok, mind a tanítók közel azonos arányban sorolták az átmenetet kisebb vagy nagyobb mértékben megnehezítő tényezők közé. (4. ábra)

Problémát okozó tényezők az átmenet során

4. ábra: Problémát okozó tényezők az óvoda-iskola átmenet során (Forrás: saját szerkesztés)

A pedagógusok válaszai azonban nem minden esetben voltak egységesek. Az átmenet során legnagyobb nehézségeket okozó tényezők közt az óvodapedagógusok első három helyen a túlméretezett tantervi követelményeket és a feszített tanulási tempót (84,5%), a hosszú, 45 perces tanítási órákat (70,2%), illetve az iskolában a differenciálásra és az egyéni fejlesztésre jutó kevesebb időt (69,6%); míg a tanítók az iskolába kerülő gyermekek önállótlanágát (61,8%), az iskolába lépő gyermekek szociális, testi, értelmi vagy érzelmi éretlenségét (59,4%), valamint az óvodapedagógusok válaszához hasonlóan a túlméretezett tantervi követelményeket és a feszített tanulási tempót (58,8%) említették.

Kérdőíves adatainkból jól látható az is, hogy a szülők a pedagógusokkal ellentétben jóval kisebb arányban érzékelték az általunk megadott tényezőket jelentősebb problémaként. (4. ábra) Míg a pedagógusok körében minden kategóriánk esetében 0 és 10% közé esett azok aránya, akik az adott tényezőt egyáltalán nem érzékelték problémaként, addig a szülőknél ez az arány az összes tényező esetében 40 és 70% közötti volt. A legnagyobb problémát jelentő tényezők között a szülők első két helyen az óvodapedagógusokhoz hasonlóan a túlméretezett tantervi követelményeket és a feszített tanulási tempót (16,8%), valamint a 45 perces tanítási órákat (10,2%) említették, a harmadik a legnagyobb gondolt azonban az iskolai beszoktatásra számható idő rövidsége (9,5%) jelentette számukra.

Az adatokat megnézve látható volt az is, hogy bár a felsorolt tényezők nagy részét az óvodapedagógusok és a tanítók is jelentős problémaforrásként érzékelték, a megadott opciókat az óvodapedagógusok mégis gyakran jóval nagyobb arányban sorolták az átmenetet nagyban megnehezítő tényezők közé.

Az általunk megadott tényezők értékelése után kitöltőinknél mindhárom csoport esetében arra kérdeztünk rá, hogy az előzőekben felsoroltakon kívül tapasztaltak-e még más problémákat az óvoda-iskola átmenet során. Kérdésünkre az óvodapedagógusoktól 41 (24,4%), a tanítóktól 51 (30,9%), a szülőktől pedig 8 (5,8%) főtől érkezett válasz. Az általunk felsorolt tényezőkön kívül az óvodapedagógusok összesen 33, a tanítók 36, a szülők pedig 10 eltérő problémaforrást azonosítottak. Az egyéb problémák közül az óvodapedagógusok leggyakrabban az óvoda és az iskola kapcsolattartásának és kommunikációjának (17,1%), illetve ehhez kapcsolódóan az óvoda-iskola átmenetet segítő programok hiányosságát (7,3%), a tanítók gyermekekkel vagy szülőkkel szembeni túlzott elvárásait (14,6%), a tanítók által a gyermekek előzetes megismerésének hiányát (14,6%), a megváltozott napirendet (9,7%), a szülők nem reális gyermekképét (7,3%), valamint az óvoda és az iskola közötti szemléletbeli különbségeket (7,3%) emelték ki; míg a tanítók a nehézséget okozó tényezők között legtöbbször az óvodai

iskolaelőkészítő foglalkozások és a kötelező tevékenységek hiányát (13%), a magas osztálylétszámokat (9,8%), a hiányos tárgyi, vagy személyi feltételeket (9,8%), a gyermekek nagyon eltérő képességeit (7,8%), a sajátos nevelési igényű, illetve a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézségekkel küzdő gyermekek növekvő számát (7,8%), a megváltozott napirendet és a szülők és az iskola eltérő értékrendszerét (5,9%) említették. A szülők az átmenetet nehezítő egyéb tényezők közül elősorban az óvoda és az iskola eltérő gyermekképét (25%), a megváltozott napirendet (12,5%) és szülők és a pedagógusok közötti kapcsolattartás hiányát (12,5%) emelték ki.

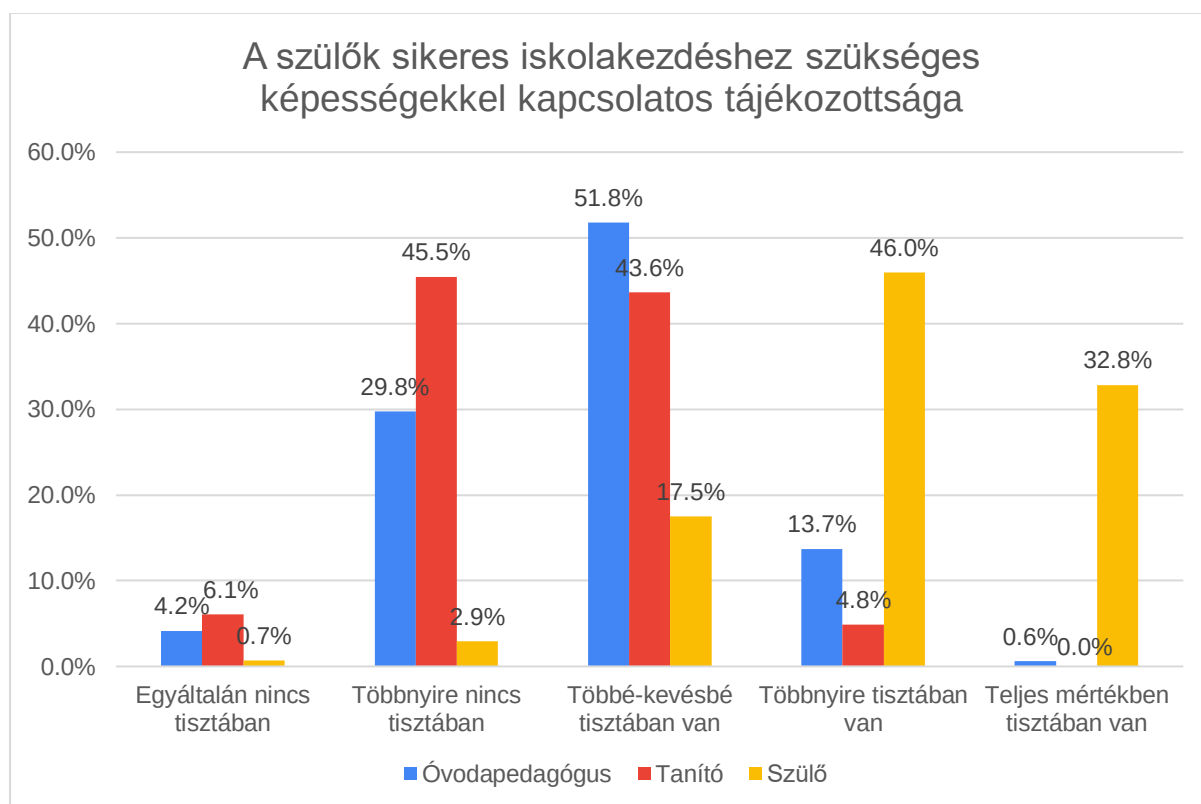
Óvodapedagógusokkal és tanítókkal készített előkutatásunkból kiderült, hogy az óvoda-iskola átmenetet esetenként a gyermekek iskolakezdés idején is meglévő testi, lelki vagy szociális téren jelentkező éretlensége, vagy bizonyos, a sikeres iskolakezdéshez nagyban szükséges képességek, készségek hiánya is nehezíti. Nagy mintán végzett kérdőíves vizsgálatunkban így az óvodapedagógusok és a tanítók esetében rákérdeztünk arra is, hogy véleményük szerint melyek azok a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességek, készségek és tulajdonságok, melyek leggyakrabban hiányoznak a gyermekeknél az iskolába lépésekor.

Az iskolakezdekés hiányzó képességek közül mind az óvodapedagógusok, mind a tanítók a szociális (óvodapedagógusok 208 db válasz, tanítók 230 db válasz) és a pszichés (óvodapedagógusok 201 db válasz, tanítók 200 db válasz) érettség területéhez tartozó képességeket emelték ki legnagyobb arányban, a testi képességek hiányosságát mindkét pedagóguscsoport tagjai csak kisebb arányban (óvodapedagógusok 30 db válasz, tanítók 52 db válasz) említették. A legnagyobb hiányossággként a pszichés érettség területén mind az óvodapedagógusok, mind a tanítók a figyelmet (óvodapedagógusok 66 válasz, tanítók 57 válasz), a feladattudatot (óvodapedagógus 22 db válasz, tanító 21 db válasz), a kommunikációs képességeket (óvodapedagógusok 22 db válasz, tanítók 25 db válasz) és a koncentrációt (óvodapedagógusok 11 db válasz, tanítók 22 db válasz) emelték ki, míg a szociális képességek területén az önállóságot (óvodapedagógusok 39 db válasz, tanítók 59 db válasz), a türelmet (óvodapedagógusok 25 db válasz, tanítók 26 db választ) és az önfegyelmet (óvodapedagógusok 21 db válasz, tanítók 26 db válasz), illetve a testi képességek területén a finommotorikus képességeket (óvodapedagógusok 16 db válasz, tanítók 28 db válasz) említették meg.

Az iskolaérettséggel kapcsolatban a pedagógusoktól azt is megkérdeztük, hogy véleményük szerint a szülők mennyire vannak tisztában a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességekkel, illetve, hogy mely képességeket tartják e szempontból a leglényegesebbnek. A válaszokból az óvodapedagógusok és a tanítók esetében az derült ki, hogy a szülők többsége inkább nem (óvodapedagógusok 29,8%, tanítók 45,5%), vagy csak közepes mértékben (óvodapedagógusok

51,8%, tanítók 43,6%) van tisztában a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességekkel. A szülők által legfontosabbnak tartott képességek közül első helyen az óvodapedagógusok és a tanítók is a pszichés érettség területéhez tartozó képességeket (óvodapedagógusok 140 db válasz, tanítók 87 db válasz), ezen belül pedig elsősorban a tanuláshoz közvetlenül szükséges kognitív képességeket (óvodapedagógusok 111 db válasz, tanítók 65 db válasz) emelték ki, míg a szülők által fontosnak tartott képességek közt a szociális érettség (óvodapedagógusok 20 db válasz, tanítók 15 db válasz) és a testi fejlettség (óvodapedagógusok 34 db válasz, tanítók 20 db válasz) területéhez tartozó képességeket a pedagógusok csak kis számban említették.

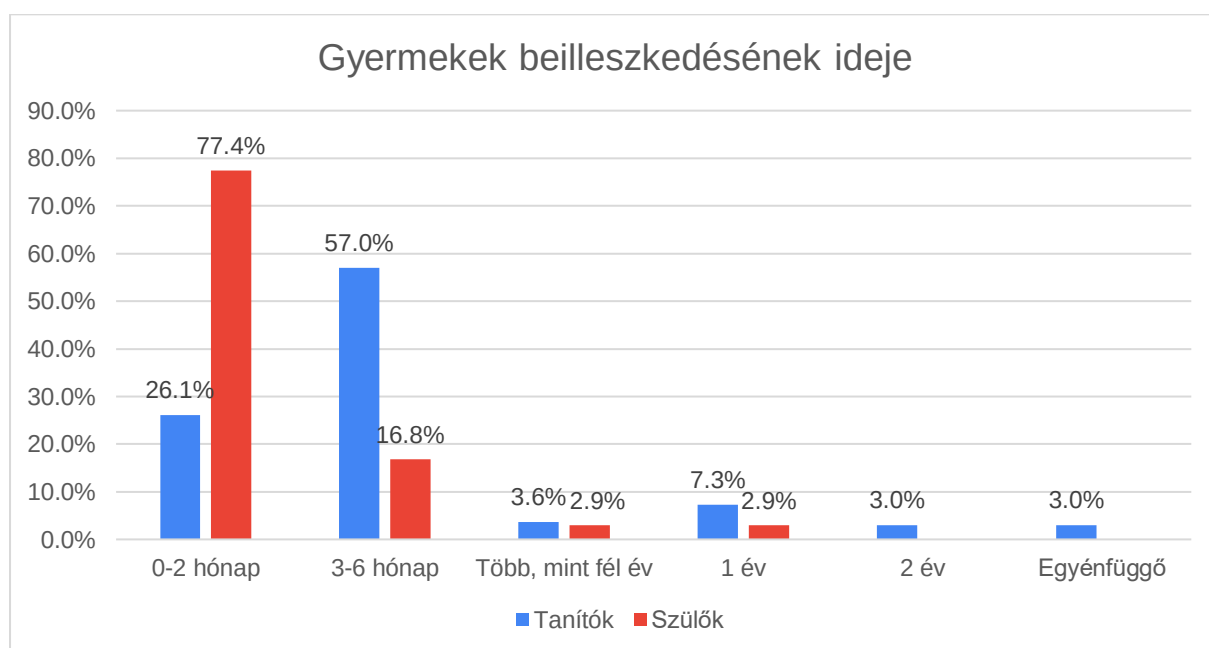
Ahhoz, hogy a témáról komplex képet kapjunk, ugyanezen kérdéseinket szülői kérdőívünkben is feltettük. Az eredményekből láthattuk, hogy a kérdőívünket kitöltő szülők 32,8%-a úgy gondolja, teljes mértékben tisztában van az iskolaérettség kritériumaival és a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességekkel és készségekkel, 46% érzi úgy, hogy többnyire tájékozottak ezen a téren, és csak 3,6% gondolja, hogy kevésbé, vagy egyáltalán nincs tisztában ezekkel a képességekkel. Ez az eredmény nagyban ellentmond az óvodapedagógusoktól és a tanítóktól kapott válaszoknak, véleményük szerint ugyanis a szülők csupán nagyon kis százaléka van többnyire, vagy teljes mértékben tisztában az iskolakezdéshez szükséges képességekkel. (5. ábra)

5. ábra: A szülők sikeres iskolakezdéshez szükséges képességekkel kapcsolatos tájékozottsága (Forrás: saját szerkesztés)

A sikeres iskolakezdéshez szükséges képességek közül a szülők legnagyobb arányban a szociális képességeket (170 db válasz) – ezen belül is az önállóságot (31 db válasz), a motiváltságot (30 db válasz), a szabálykövetést (19 db válasz) –, és a pszichés érettség területéhez tartozó képességeket (167 db válasz) – pl.: figyelem (44 db válasz), koncentráció (23 db válasz) – említették. Ez az eredmény szintén ellentmond a pedagógusok válaszaiból kirajzolódó azon nézetnek, miszerint a szülők az iskolakezdéshez szükséges képességek közül elsősorban a tanuláshoz közvetlen szükséges képességekre helyezik a hangsúlyt.

A nehézségek kapcsán a tanítóknál arra is rákérdeztünk, átlagosan mennyi időt vesz igénybe, mire a gyermekeknek sikerül beilleszkednie az iskola világába, illetve, hogy előfordulnak-e olyan esetek, mikor egyes gyermekeknél ez a folyamat hosszabb időt vesz igénybe. Az átlagos beilleszkedési időnek a tanítók legnagyobb része (57%) válasza során a 3-6 hónap közé eső intervallumot jelölte, de 26,1% szerint, ez a folyamat a legtöbb gyermek esetében már az iskola első két hónapjában lezajlik. Fél évtől hosszabb időtartamot csak a tanítók 14,5%-a jelölt meg válasza során, 3% pedig a folyamat végét minden gyermeknél egyénfüggőnek határozta meg. Ezek az eredmények ismét eltérőek a szülők ugyanerre a kérdésünkre adott válaszaitól, ők ugyanis 30%-ban azt nyilatkozták, hogy gyermeküknek már az első héten sikerült teljes mértékben alkalmazkodniuk az iskola új rendszeréhez, további 35% pedig az első hónap végére érte el ezt. A szülők és a tanítók erre a kérdésre adott válaszait a 6. ábra szemlélteti.

6. ábra: A gyermekek beilleszkedésének ideje (Forrás: saját szerkesztés)

Arra a kérdésünkre, hogy előfordulnak-e olyan esetek, amikor egyes gyermekek esetében az átlagostól hosszabb időt vesz igénybe az iskolai beilleszkedés tanítók 96,4%-ától igen választ. Kérdőívünkben ehhez kapcsolódóan szeretnénk volna azt is megtudni, hogy ilyen esetekben van-e lehetőségük a pedagógusoknak az ő igényeikhez alkalmazkodva meghosszabbítani a kezdő szakasz idejét. Erre a kérdésünkre a tanítók közel felétől, 49,7%-ától nem választ kaptunk.

Jó gyakorlatok az óvoda-iskola átmenet során

Vizsgálatunk során szeretnénk volna megtudni, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők milyen módszereket és gyakorlatokat ismernek és használnak nevelőmunkájuk során az óvoda-iskola átmenet folyamatának megsegítésére.

A témakörön belül az óvodapedagógusokat és a tanítókat először arról kérdeztük, hogy ismernek-e olyan programot vagy jó gyakorlatot, amivel megsegíthető az óvoda-iskola átmenet. A kérdésünkre az óvodapedagógusoktól 74 (44%), a tanítótól pedig 83 (50,3%) igen válasz érkezett, amiből látható, hogy a pedagógusok közel fele (összesen 47,1%) ismer az óvoda-iskola átmenet megsegítésére valamilyen jó gyakorlatot vagy programot. Ehhez kapcsolódóan szeretnénk volna megtudni azt is, hogy az előző kérdésünkre igennel felelő pedagógusok milyen jó gyakorlatokat ismernek, így a következőben ezek megnevezésére kértük őket. A 74 óvodapedagógustól kérdésünkre 54, a 83 tanítótól pedig 78 főtől érkezett válasz. A pedagógusok által megnevezett programok és jó gyakorlatok listáját az 1. számú táblázatban foglaltuk össze.

1. táblázat: Az óvodapedagógusok és a tanítók által ismert jó gyakorlatok az óvoda-iskola átmenet megsegítésére – gyakorisági sorrendben

Minta	A pedagógusok által megnevezett programok, jó gyakorlatok
Óvodapedagógusok (54 fő)	Saját pedagógiai programban szereplő gyakorlat (26 fő) Ovi-Suli (5 fő) Sakkjátszótér (3 fő) EFOP - 3.1.5 - A tanulói lemorzsolódással veszélyeztetett intézmények támogatása óvodai alprojekt keretében megvalósuló gyakorlat (3 fő) DIFER-programcsomag (2 fő) Drámapedagógia (2 fő) Így tedd rá (2 fő)

	Alapozó terápia (1 fő) Iskolakuckó (1 fő) Élménypedagógia (1 fő) Lurkó iskola-előkészítő program (1 fő) Mozgásterápia (1 fő) Montessori-módszer (1 fő) Neurofeedback-terápia (1 fő) Plukkido (1 fő) Dobbantó (1 fő) Deák B. Katalin – Iskolaelőkészítés (1 fő) Sulinéző (1 fő) Lépésről Lépésre (1 fő) Tanulás Könnyítő Program (1 fő) Mesezene (1 fő) Boldogság Program (1 fő) Áthidaló program (1 fő) Kudarccal az iskolában (1 fő) Tervezett Szenzomotoros Tréning (1 fő)
Tanítók (78 fő)	Saját pedagógiai programban szereplő gyakorlat (57 fő) Meixner-módszer (4 fő) Drámapedagógia (4 fő) Lépésről Lépésre (3 fő) Ovi-Suli (3 fő) Jena Plan-pedagógia (2 fő) Komplex Alapprogram (2 fő) Meseterápia (1 fő) Kompetencia alapú oktatás (1 fő) Tervezett Szenzomotoros Tréning (1 fő) Iskolaotthonos rendszer (1 fő) Delacato torna (1 fő) Mesék másként program (1 fő) Aranyos Kóstolmány (1 fő) Iskolanyitvány (1 fő)

	Kímélő iskolakezdés program (1 fő)
	Montessori-módszer (1 fő)
	Waldorf-módszer (1 fő)
	Rogers-módszer (1 fő)
	Ugróiskola (1 fő)
	Kukucskáló (1 fő)

A pedagógusok válaszaiból jól kirajzolódott, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók az óvoda-iskola átmenet megsegítésére általában egy jó gyakorlatot ismernek; ez pedig gyakran a saját intézményük által kialakított helyi program (55,3%).

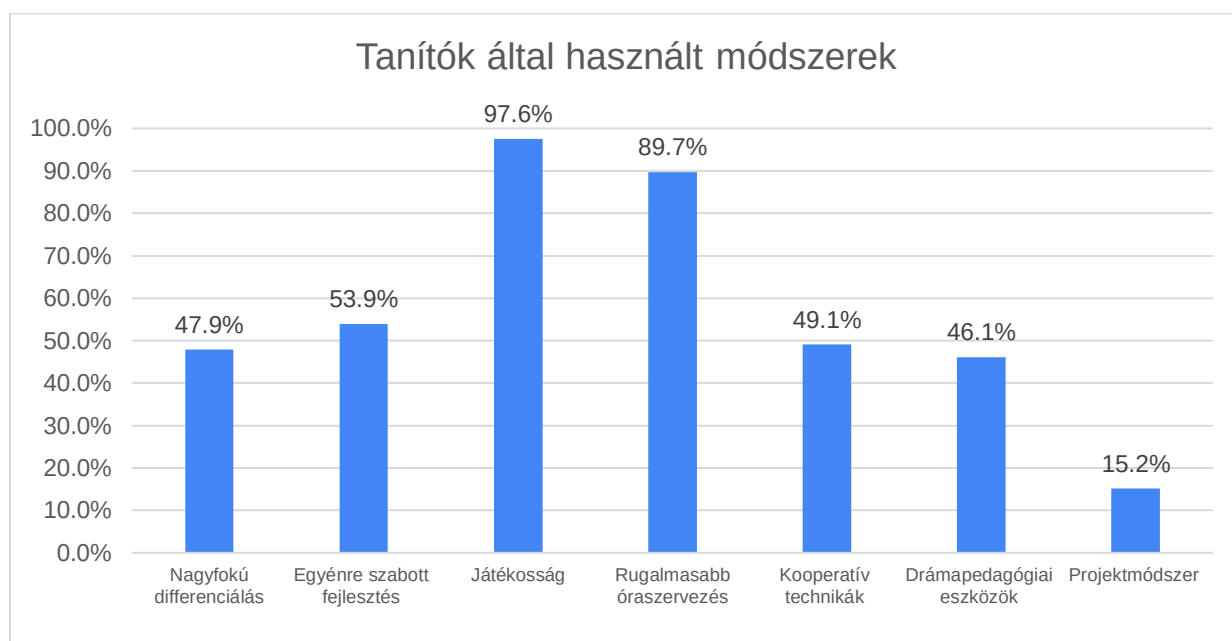
A pedagógusoktól a továbbiakban azt is megkérdeztük, hogy van-e intézményükben az óvoda-iskola átmenet megsegítésére valamilyen működő jó gyakorlat, vagy tervezik-e ennek kialakítását. Az óvodapedagógusoktól erre a kérdésre 65 (38,7%), a tanítóktól pedig 75 (45,5%) igen választ kaptunk. A pedagógusok által leírt jó gyakorlatok többségében az új intézmény és a leendő tanító megismertetésére fókuszáltak, de az óvoda és az iskola által szervezett közös ünnepek és programok mellett a pedagógusok gyakran említették a közös szülői értekezletek és iskolai nyílt napok szervezését, a szülők rendszeres tájékoztatását, a pedagógusok egy-egy tanórán vagy óvodai tevékenységen való hospitálását, az óvodapedagógusok és a tanítók gyermekek fejlettségizintjéről való konzultációját, gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok fejlesztésbe és különféle programokba való bevonását és a iskolaelőkészítő foglalkozások szervezését. Az óvodapedagógusok ezen kívül az iskolakezdéshez szükséges képességek komplex fejlesztését, a tanítók pedig a kezdő szakasz során a gyermekek egyéni sajátosságainak megismerését, ehhez alkalmazkodva a bevezető időszak elnyújtását, kezdetben a játékos, óvodai tevékenységekhez hasonló iskolai foglalkozások szervezését, a magasfokú differenciálást és a változatos módszerek és rugalmas szervezési keretek alkalmazását emelték ki az óvoda-iskola átmenetet segítő gyakorlatok közül. A kérdés kapcsán megnéztük, hogy az intézmények általi jó gyakorlat alkalmazás és a településtípus közt fedezhető-e fel valamilyen összefüggés, a Pearson-féle χ^2 -próba során azonban sem az óvodák ($\chi^2=4,663$, $p=0,198$), sem az iskolák ($\chi^2=2,345$, $p=0,504$) nem találtunk összefüggést.

A témakör kapcsán az óvodapedagógusok részéről arra is kíváncsiak voltunk, hogy mely képességek és készségek fejlesztésére helyezik a legnagyobb hangsúlyt az iskolára való felkészítés során. Válaszaikból kiderült, hogy az óvodapedagógusok felkészítő munkájuk során leginkább a szociális képességek (90,5%) és a kognitív (82,7%) képességek fejlesztésére koncentrálnak, de 75,6% az érzelmi, 57,7% pedig a testi fejlettség területéhez tartozó

képességek fejlesztésére is nagy hangsúlyt fektet. Látható volt továbbá, hogy az óvodapedagógusok közt 44% volt azoknak az aránya, akik az általunk megadott 4 terület fejlesztésének szükségességét egyformán fontosnak tartják.

A tanítóknál a témakör kapcsán arra is rákérdeztünk, hogy gyakorlatuk során milyen módszerek segítségével igyekeznek megkönnyíteni az óvoda-iskola átmenetet. Válaszlehetőségként a kérdésnél a pedagógusok számára a nagyfokú differenciálást, az egyénre szabott fejlesztést, a játékoság módszerét, a rugalmasabb óraszervezést kooperatív technikákat, a drámapedagógiai eszközöket és a projekt módszert, illetve egy egyéb kategóriát adtuk meg.

A megadott lehetőségek közül a legtöbb válasz tanítók közül a játékoság módszerére (98%), és a rugalmasabb óraszervezésre (89,7%) érkezett. Látható volt azonban, hogy a pedagógusok közel 50%-a nagy figyelmet fordít az iskolakezdés idején a nagyfokú differenciálásra és az egyénre szabott fejlesztés megvalósítására, de a pedagógusok szintén magas, 50%-körüli arányára jellemző, hogy az új tevékenységekhez való alkalmazkodást kooperatív technikák, illetve különféle drámapedagógiai eszközök alkalmazásával igyekeznek a gyermekek számára megkönnyíteni. (7. ábra)

7. ábra: A tanítók által az óvoda-iskola átmenet megsegítésére használt módszerek (Forrás: saját szerkesztés)

Kapcsolattartás az óvoda-iskola átmenet során

A zökkenőmentes óvoda-iskola átmenet megvalósítása érdekében a különféle szakirodalmak elengedhetetlennek tartják az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők közötti megfelelő szintű együttműködést és kapcsolattartást; kérdőívünk következő részében így szükségesnek éreztük

ennek a témakörnek az alapos, az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők nézeteit is feltáró vizsgálatát.

A témakörön belül először mindhárom kérdőív esetében az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők közt az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló együttműködés és kapcsolattartás formáira kérdeztünk rá. Kérdéseinket mindhárom kérdőív esetében félig zárt formában tettük fel, így a kitöltők a válaszadás során az általunk megadott listát egyéni opcióikkal is kiegészíthették.

Az óvodapedagógusok, a szülők és az óvodapedagógusok között az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló együttműködés és kapcsolattartás általunk megadott lehetséges formái közül szinte mindet azonosan nagy arányban alkalmazzák. 92,9% tájékoztatja rendszeresen a szülőket gyermekük fejlettségéről, 92,3% szokta az iskolaérettségi vizsgálatok eredményeit megbeszélni a szülőkkel, 88,7% esetében kerül elő az óvoda-iskola átmenet témája szülői értekezletek, illetve 86,9% esetében fogadó órák keretében, 86,3% szokta az átmenet során felmerülő problémákat megbeszélni a szülőkkel, valamint 85,7% szokta a szülőket az iskolaérettség jellemzőiről is tájékoztatni. Az átmenetet érintő kapcsolattartás általunk megadott formái közül az óvodapedagógusok csak az óvoda-iskola átmenetet érintő programokkal és tájékoztatókkal kapcsolatos szülői elégedettségmérést (14,3%) nem alkalmazzák nagy arányban munkájuk során.

Az óvodapedagógusok és a tanítók között megvalósuló együttműködés és kapcsolattartás leggyakoribb formájának az óvodapedagógusok, az óvodapedagógus iskolában való látogatását (65,5%), a nagycsoportos gyermekek leendő tanítóikkal való megismertetését (61,9%), és a tanítókkal közös óvodai szülői értekezletek rendezését (57,1%) jelölték; viszonylag nagy arányban pedig a tanítók óvodai tevékenységeken való látogatása (42,9%) és a közös óvodai és iskolai programok és ünnepségek szervezése (42,3%) is megjelent válaszaik során. A kapcsolattartás legkevésbé gyakori módjának az óvodapedagógusok ez esetben azonban a leendő tanítók iskolába kerülő gyermekek fejlettségi szintjéről való tájékoztatását (33,9%) és az átmenet során felmerülő problémák közös megbeszélését (26,8%) tartották.

A tanítók és az óvodapedagógusok között az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló kapcsolattartás és együttműködés formáit vizsgálva a tanítók válaszaik során részben az óvodapedagógusokéhoz hasonló válaszokkal találkoztunk. Az első három helyre a tanítók esetében a nagycsoportos gyermekek leendő tanítóikkal történő megismertetése (72,1%), a tanítók látogatása az óvodai foglalkozásokon (61,2%), és a tanítókkal közösen tartott óvodai szülői értekezletek (48,5%) válaszok kerültek. Kisebb arányban a válaszok közt az óvodapedagógus iskolában történő látogatása (46,7%), és a közös óvodai és iskolai programok

szervezése (45,5%) is megjelent, az utolsó helyre az ő esetükben is az óvodapedagógusok által a leendő tanítók iskolába kerülő gyermekek fejlettségéről való tájékoztatása (38,2%), és az átmenet során felmerülő problémák közös megbeszélése (18,2%) opciók kerültek.

A tanítókat az óvoda-iskola átmenet terén a szülőkkel való kapcsolattartás és együttműködés formáiról kérdezve láthattuk, hogy legnagyobb százalékban az iskolai szülői értekezletek (84,8%), az iskolai nyílt napok (83,6%) keretében megvalósuló kapcsolattartást jelölik. Nagy százalékban jelennek meg továbbá ezek mellett a nagycsoportos gyermekeket leendő tanítóikkal megismertető programok (69,7%), az átmenet során felmerülő problémák közös megbeszélésére szolgáló alkalmak (44,8%), és a fogadó órák (43,6%); illetve kisebb arányban tanító részvételével szervezett óvodai szülői értekezletek (35,2%), a szülők gyermekük fejlettségével kapcsolatos tájékoztatása (32,1%), a szülőknek az iskolaérettség jellemzőiről tartott tájékoztatók (30,3%) a családlátogatások (26,1%) és az óvoda-iskola átmenet megsegítésére szervezett programokkal kapcsolatos szülői elégedettségmérés (6,1%).

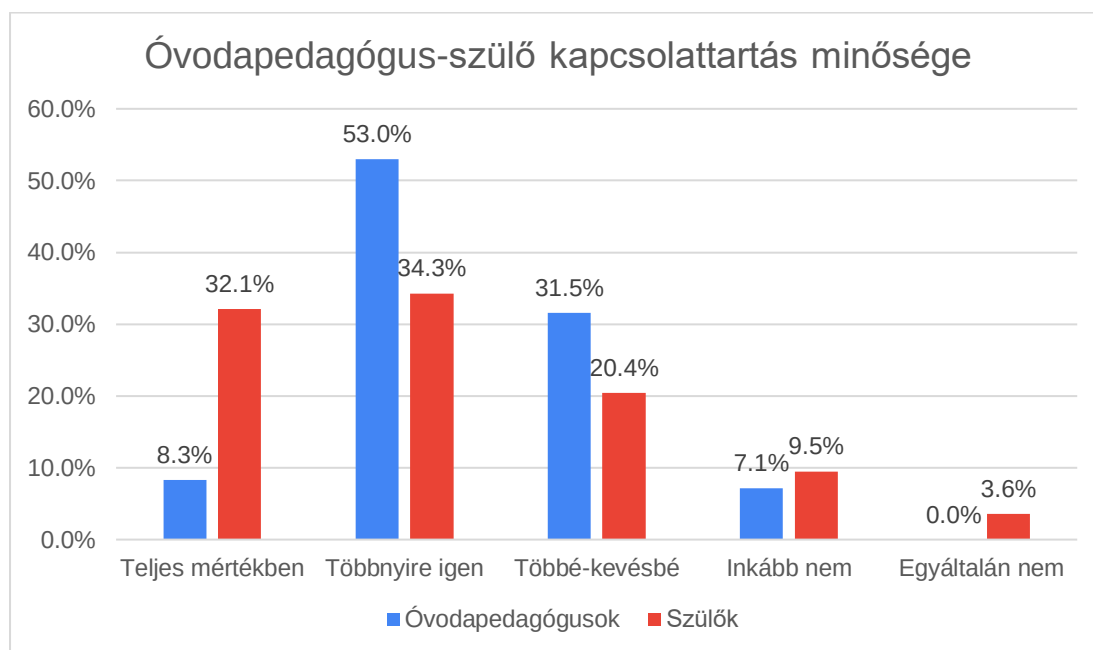
A szülőket a tanítókkal való kapcsolattartás és együttműködés formáiról kérdezve látható volt, hogy a tanítókhoz hasonlóan első három helyen az iskolai szülői értekezleteket (83,2%), az iskolai nyílt napokat (40,9%) és a nagycsoportos gyermekek leendő tanítóikkal való megismertetését célzó programokat (37,2%) jelölték meg. A kevésbé gyakori formák közt a szülők a fogadó órákat (35,8%), a felmerülő problémák közös megbeszélését (30,7%), a szülők gyermekük fejlettségéről (27%) és az iskolaérettség jellemzőiről (15,3%) való tájékoztatását, az óvodai szülői értekezletek keretében megvalósuló kapcsolattartást (12,4%), a családlátogatást (9,5%) és az óvoda-iskola átmenet megsegítésére szervezett programokkal kapcsolatos szülői elégedettségmérést (4,4%) említették.

Az óvodapedagógusok és a szülők között az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló kapcsolattartás leggyakoribb formáit nézve a szülők az óvodapedagógusokétól eltérő válaszokat adtak. Bár első helyre az ő esetükben is a szülők gyermekeik fejlettségéről való tájékoztatása (69,3%) opció került, a második és a harmadik helyre már az óvodai szülői értekezletek (67,2%) és az átmenet során felmerülő problémák közös megbeszélése (48,2%) lehetőségek kerültek. Az óvodapedagógusokhoz képest jóval kisebb arányban jelölték a szülők iskolaérettség jellemzőiről való tájékoztatása (38,7%), az iskolaérettségi vizsgálatok eredményeinek szülőkkel való megbeszélése (38,7%) és az óvoda-iskola átmenettel kapcsolatban tartott fogadó órák (37,2%) válaszlehetőséget, az kapcsolatos opció azonban a szülők válaszai esetében is a legalacsonyabb helyen végzett (8,8%).

A kapcsolattartás formáinak megismerése után arra is kíváncsiak voltunk, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők megfelelőnek tartják-e az óvodapedagógusok és

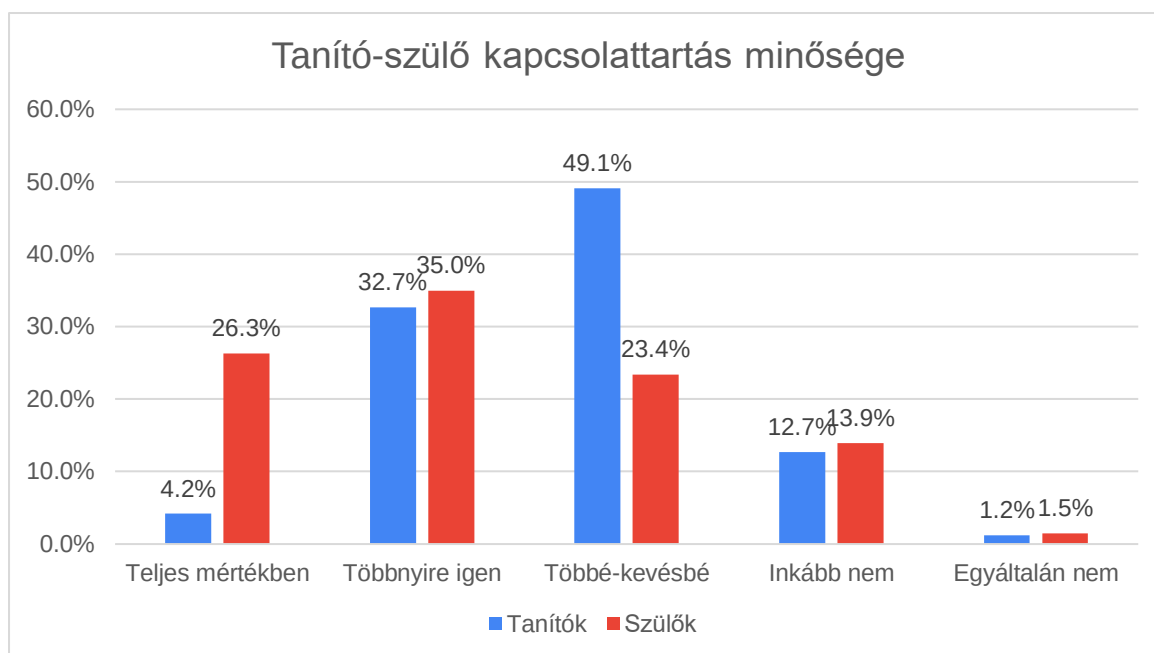
szülők, a tanítók és a szülők, illetve az óvodapedagógusok és a tanítók közötti együttműködést és kapcsolattartást az óvoda-iskola átmenet terén.

Az óvodapedagógusok és a szülők közötti kapcsolattartás minőségét vizsgáló kérdésünkre az óvodapedagógusoktól és a szülőktől eltérő válaszok érkeztek. (8. ábra) Míg a kapcsolattartást a szülők 32,1%-a teljes mértékben megfelelőnek tartotta, addig az óvodapedagógusok a szülőkkel való kapcsolattartást csak 8,3%-ban ítélték teljes mértékben megfelelőnek.

8. ábra: Az óvodapedagógus-szülő kapcsolattartás minősége (Forrás: saját szerkesztés)

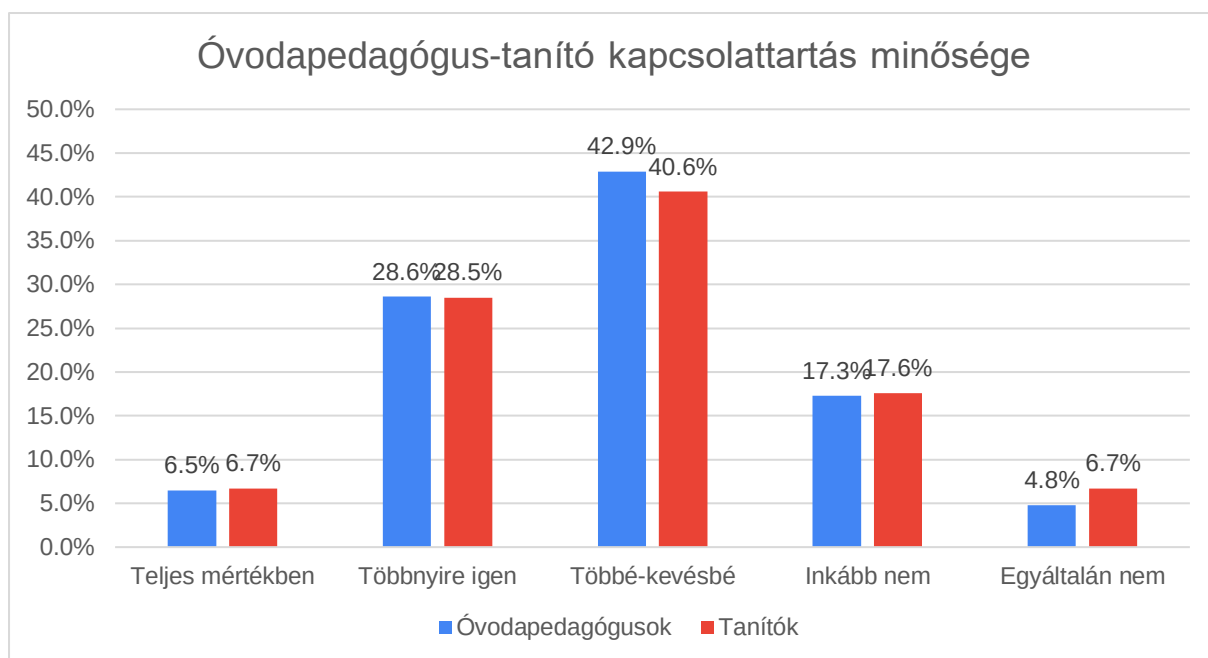
Ugyanez az eltérés figyelhető meg a szülők és a tanítók véleménye közt a szülő-tanító kapcsolattartás minőségének megítélését illetően. A szülők ebben az esetben is jóval nagyobb arányban (több, mint 20%) tartották a tanító-szülő kapcsolattartást teljes mértékben megfelelőnek. (9. ábra)

9. ábra: A tanító-szülő kapcsolattartás minősége (Forrás: saját szerkesztés)

A 8. és a 9. ábra adatait megnézve jól látható azonban, hogy mind a szülő-óvodapedagógus, mind a tanító-szülő kapcsolattartást minőségét illetően vannak olyan pedagógusok és szülők, akik nem elégedettek a pedagógusok és a szülők között az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló együttműködés és kapcsolattartás milyenségét illetően.

A pedagógusok tanítók és az óvodapedagógusok közötti kapcsolattartásának minőségét vizsgálva már hasonló véleményekkel találkoztunk. A kérdésre érkezett válaszokból látható, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók szinte azonos arányban tartják a két intézmény között az óvoda-iskola átmenet során megvalósuló együttműködést és kapcsolattartást megfelelőnek, illetve hiányosnak.

10. ábra: Az óvodapedagógus-tanító kapcsolattartás minősége (Forrás: saját szerkesztés)

A diagram adataiból az is kiolvasható, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók az egymással való kapcsolattartásukat a szülőkkel való kapcsolattartásukhoz képest rosszabbnak minősítik.

Megoldások és feladatok az óvoda-iskola átmenet során

Kérdőívünk utolsó részében arra voltunk kíváncsiak, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők hogyan látják az átmenet során megjelenő problémák megoldására szolgáló lehetőségeket, és mit gondolnak, melyik szintér nevelőmunkájától függ leginkább, hogy a gyermek iskolába történő beilleszkedése sikeres lesz-e.

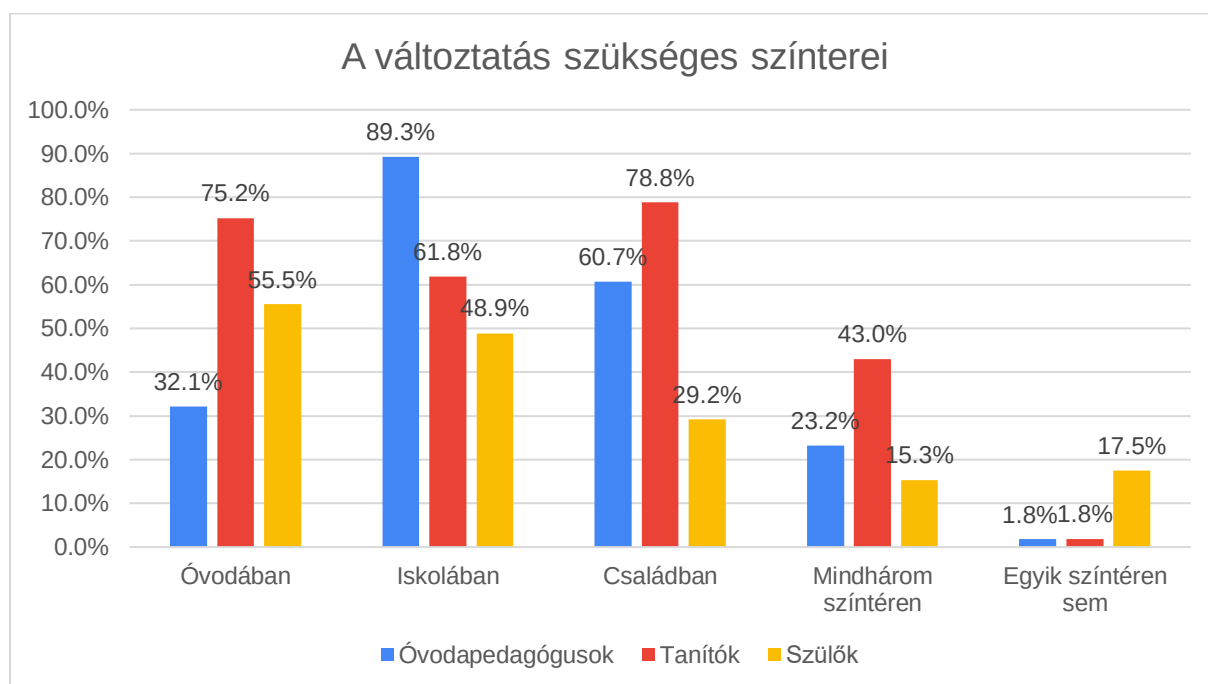
A témakörön belül először az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők kérdőívében is arra kérdeztünk rá, hogy kellene-e valamin változtatni annak érdekében, hogy az óvoda-iskola átmenet során eredményesebb legyen az iskolára való felkészítés, illetve az új intézménybe történő beilleszkedés. Kérdésünkre az óvodapedagógusok és a tanítók közel 90%-a (óvodapedagógusok 86,9%, tanítók 90,3%) az igen választ adta; a szülők azonban ezzel szemben csak kisebb arányban (56,2%) érzékelik a változás szükségességét.

Kérdőívünk következő kérdéséből az is kiderült, hogy az óvodapedagógusok 89,3%-a szerint ennek a változásnak elsősorban az iskolában kellene megtörténnie; 60,7% gondolja úgy, hogy a sikeres óvoda-iskola átmenet érdekében tartja a családok attitűdjének formálására lenne szükség, és csak 32,1% van azon a véleményen, hogy a változásnak az óvodák pedagógiai munkájában is be kell következnie. A válaszok összességét nézve az óvodapedagógusok között

23,2% volt azok aránya, akik úgy érezték, hogy a változásnak minhárom oldalon be kell következnie.

A tanítókat ugyanerről kérdezve már más válaszokat kaptunk. 75,2% gondolta, hogy az óvodák munkájában van szükség a változásra, 61,8% érzékelte az iskolák pedagógiai munkája során jelentkező hiányosságokat, illetve 78,8% volt azon a véleményen, hogy a folyamat sikeressége érdekében a családok hozzáállásának megváltoztatása is szükséges. Megfigyelhető volt továbbá, hogy a tanítók esetében az óvodában, illetve a családokban szükséges változás opcióra az óvodapedagógusokhoz képest sokkal több jelölés érkezett, illetve, hogy a tanítók közül 10,9%-kal gondolták többen, hogy a sikeres óvoda-iskola átmenethez mindhárom fél pozitív elmozdulása szükséges.

A szülők a változtatást leginkább az óvodában (55,5%) és az iskolában (48,9%) érzik szükségesnek, és csak 29,2% gondolja, hogy ennek a családi háttérben kellene megtörténnie. Megfigyelhető volt továbbá, hogy a három megkérdezett fél között az ő esetükben volt a legalacsonyabb azok aránya (15,3%), akik a változást mindhárom szintén elengedhetetlennek érzik.

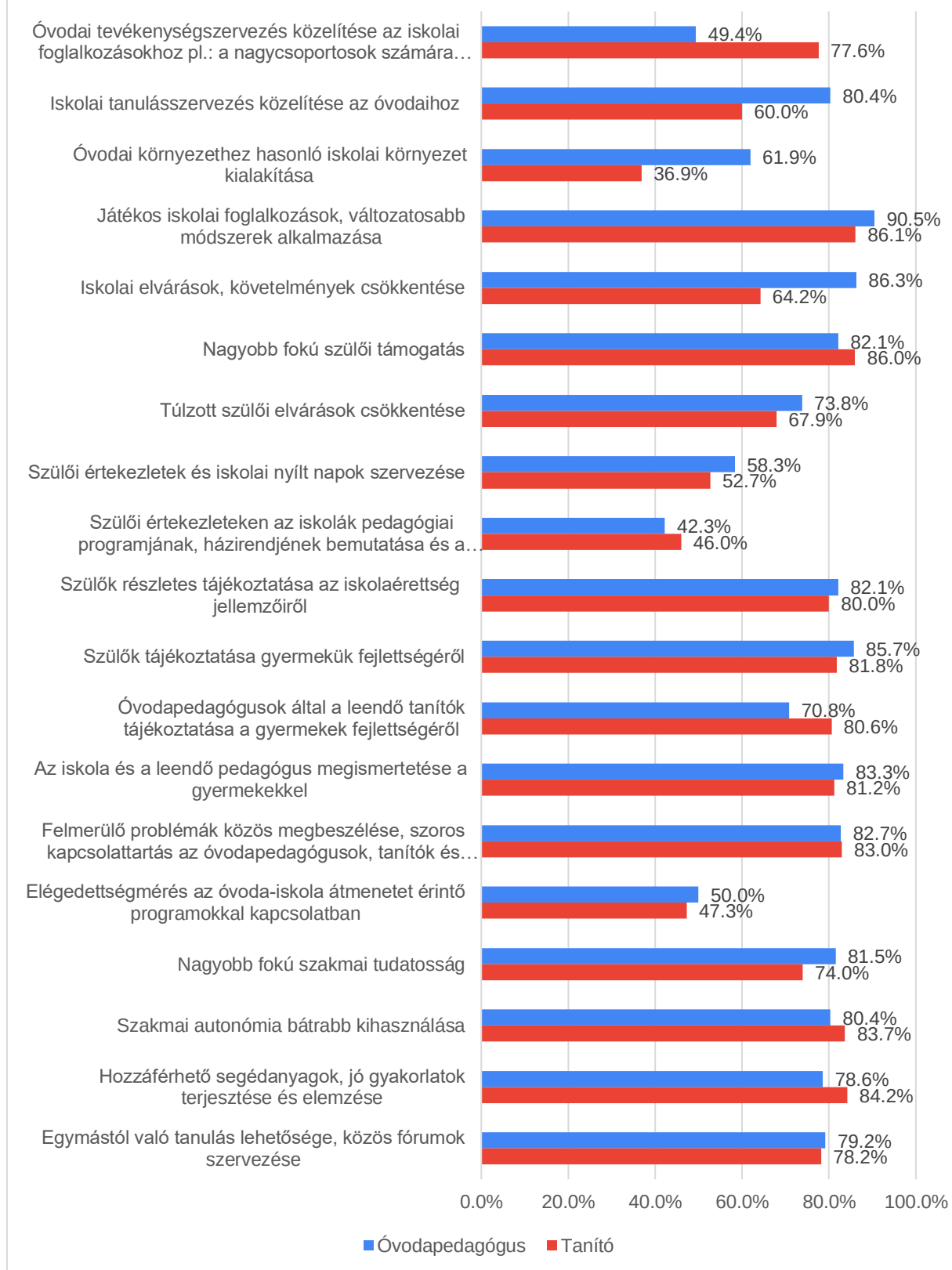
11. ábra: A változtatás szükséges szinterei a pedagógusok és a szülők szerint (Forrás: saját szerkesztés)

Az összesítő diagram adatait megnézve jól látszik az is, hogy a megkérdezett felek minden esetben a saját színterüket emelték ki legkevésbé a változtatásra szoruló területek között.

A témakörön belül szerettünk volna arról is képet kapni, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők milyen megoldási lehetőségeket tartanak működőképesnek az óvoda-iskola átmenet megsegítése céljából. Következő kérdésünkben így mindhárom kérdőív esetében olyan megoldási lehetőségek hasznosságának ötfokozatú skálán való osztályozására kértük kitöltőinket, melyek esetlegesen megsegíthetik az óvoda-iskola. A tényezők értékeléséhez mindhárom kérdőív esetében 5 opciót – az egyáltalán nem járul hozzá az átmenet zökkenőmentessé tételéhez, a kis mértékben járul hozzá az átmenet zökkenőmentességé tételéhez, közepes mértékben járul hozzá az átmenet zökkenőmentességé tételéhez, nagy mértékben hozzájárul az átmenet zökkenőmentessé tételéhez, teljes mértékben járulhat hozzá az átmenet zökkenőmentessé tételéhez – adtunk meg. Az átmenetet lehetségesen megkönnyítő tényezők listája az óvodapedagógusok és a tanítók esetében 19, míg a szülők esetében 13 elemet tartalmazott (lásd 3., 4., 5. számú melléklet, illetve 12. és 13. ábra).

A megadott lehetőségek legnagyobb részét az óvodapedagógusok és a tanítók is nagy, 70% fölötti arányban az átmenetet nagyban, vagy teljes mértékben megkönnyítő tényezők közé sorolták, egyes esetekben azonban válaszaik közt nagy eltérések mutatkoztak (12. ábra). Az átmenetet leginkább megkönnyítő megoldások közé az óvodapedagógusok első három helyre a játékos iskolai foglalkozásokat és az iskolai tanórákon alkalmazott változatos módszereket (90,5%), az iskolai elvárások és követelmények csökkentését és az (86,3%) és a szülők gyermekük fejlettségéről való tájékoztatását (85,7%); a tanítók pedig a játékos iskolai foglalkozásokat és az iskolai tanórákon alkalmazott változatos módszereket (86,1%), a nagyobb fokú szülői támogatást (86%) és a hozzáférhető segédanyagokat, és a különféle jó gyakorlatok terjesztését (84,2%) sorolták. Látható, hogy a pedagógusok prioritása kissé eltérően alakul a megoldások területén, megfigyelhető azonban, hogy a felsorolt lehetőségeket az esetek többségében az óvodapedagógusok és a tanítók hasonló látják jelentősnek.

Az átmenet problémáinak megoldásár szolgáló lehetőségek

12. ábra: Az óvodapedagógusok és a tanítók által az óvoda-iskola átmenet problémáinak megoldására azonosított lehetőségek (Forrás: saját szerkesztés)

A szülők az általunk megadott megoldási lehetőségeket a pedagógusoktól kissé alacsonyabb arányban sorolták az átmenetet nagyban, vagy teljes mértékben megkönnyítő tényezők közé. Az átmenetet leginkább megsegítő megoldások közé az első három helyre az ő esetükben a szülők gyermekük fejlettségéről való tájékoztatása (84%), az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők közötti szoros kapcsolattartás és a felmerülő problémák közös megbeszélése (81%), és az iskola és a leendő pedagógus gyermekekkel való megismertetése (78, 1%) opciók kerültek.

13. ábra: A szülők által az óvoda-iskola átmenet problémáinak megoldására azonosított lehetőségek (Forrás: saját szerkesztés)

Az általunk megadott tényezők értékelése után kitöltőinknél mindhárom csoport esetében arra kérdeztünk rá, hogy az előzőekben felsoroltakon kívül ismernek-e még olyan megoldási lehetőségeket, melyekkel megsegíthető lenne az óvoda-iskola átmenet. Kérdésünkre az óvodapedagógusoktól 13 (%), a tanítóktól 29 (%), a szülőktől pedig 12 (%) főtől érkezett válasz. Az általunk felsorolt tényezőkön kívül az óvodapedagógusok összesen 11, a tanítók 21, a szülők pedig 10 átmenetsegítő módszert neveztek meg. Az egyéb megoldási lehetőségek közül az óvodapedagógusok leggyakrabban a pozitív, gyermekközpontú szemléletmód alkalmazását (2 fő), a pedagógusok egymás munkájának pontosabb megismerését (2 fő), illetve az óvodapedagógusok és a tanítók kölcsönös intézménylátogatását és hospitálását (2 fő); a tanítók a gyermekek megfelelő előkészítése céljából a 0. évfolyam bevezetését (3 fő), a szakszolgálatok pontosabb vizsgálatát (3 fő), a nagycsoportosok részére iskolaelőkészítő foglalkozások bevezetését (2 fő), az iskolában a tanórák számának csökkentését (2 fő), a szülők „iskolára való felkészítését” (2 fő), valamint a pedagógusok egymás munkájának pontosabb megismerését (2 fő); míg a szülők a kötelező óvodai foglalkozások visszaállítását (3 fő), az iskolában gyermekek érdeklődésének és életkori sajátosságainak megfelelő tananyag kialakítását (2 fő) és a tanítókhoz hasonlóan a 0. előkészítő évfolyam bevezetését (2 fő) emelték ki.

A megoldásokhoz és a feladatokhoz kapcsolódóan az óvodapedagógusoktól és a tanítóktól azt is megkérdeztük, hogy szükségesnek tartják-e, hogy valamely képességek, készségek fejlesztésére nagyobb hangsúlyt fektessenek a szülők; illetve a tanítók esetében ezt a kérdést az óvodapedagógusok munkájára vonatkozóan is feltettük.

A válaszokból kiderült, hogy az óvodapedagógusok elsősorban gyermekeik érzelmi (79,8%) és szociális (71,4%) képességeinek területén érzik a kellő szülői támogatás hiányát, de 38,7% szerint a szülőknek a kognitív, illetve 26,2% szerint a testi képességek fejlesztésére is több időt kellene szánniuk. A tanítók válaszai a kérdés esetében az óvodapedagógusokéhoz hasonlóan alakultak. A leginkább fejlesztendő területek közé első helyen az ő esetükben is az érzelmi (90,3%) és a szociális (83,6%) készségek kerültek, de viszonylag nagy arányban a kognitív (37%), és a testi (29,7%) fejlettség területéhez tartozó képességek szülők általi többletfejlesztésének igénye is megjelent.

Az óvodákban folyó képességfejlesztés helyzetét nézve a legnagyobb hiányosságokat a tanítók a szociális és a kognitív képességek területén érzékelték, a szociális készségek nagyobb mértékben való fejlesztését a tanítók 83,6%-a, míg a kognitív képességek fejlesztését a megkérdezett pedagógusok 71,5%-a tartaná fontosnak. 47,3% volt továbbá azok aránya, akik

az érzelmi, és 32,7% azoké, akik a testi képességek fejlesztését is hangsúlyosabban várnák el az óvodapedagógusoktól.

A témakörön belüli utolsó kérdésünkben azt szeretnénk tudni, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők szerint melyik színtértől függ leginkább, hogy a gyermek beilleszkedése az új intézményben sikeres lesz-e. A kérdésnél három válaszlehetőséget – óvoda, iskola, család – adtunk meg, melyek közül a kitöltők a válaszadás során több opciót is megjelölhettek.

A kérésre érkezett válaszok összesítéséből láthattuk, hogy az óvodapedagógusok szerint a beilleszkedés sikeressége leginkább a gyermek mögött álló családi háttértől (83,9%) függ, míg 73,2% az iskolai és 54,8% az óvodai színtérnek is elsődleges jelentőséget tulajdonított. A tanítók a beilleszkedés sikerességét legnagyobb arányban szintén a családi háttér támogatásához kötik (84,2%), 66,1% gondolja, hogy ez az iskolától függ leginkább, és 59,4% gondolja a folyamat sikeressége érdekében az óvodai színtér előkészítését is meghatározónak. A szülők a kérdésnél legnagyobb arányban a pedagógusokhoz hasonlóan szintén a családi háttérrel (78,8%) jelölték, majd ezt követően 65% és 63,5% arányban az iskola és az óvoda színtérének elsődleges szerepét is megemlítették. Mindhárom színtér egyenlő arányú jelentőségét az óvodapedagógusok 44%, a tanítók 42,4% a szülők pedig 40,1% arányban említették.

3.4 Következtetések

Kérdőíves vizsgálatunk elején hat hipotézis került megfogalmazásra.

Első hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók hasonlóan látják az óvoda-iskola átmenet során jelentkező főbb nehézségeket, problémákat. Vizsgálatunk során ezzel a hipotézissel kapcsolatban nem született teljesen egyértelmű eredmény. Kérdőívünkéből kiderült, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók hasonlóan látják az átmenet során jelentkező problémákat, és azok mértékének egy jelentős részét, azonban az átmenet során legnagyobb nehézségeket okozó tényezők esetében nem fogalmaztak meg egységes véleményeket. Míg az óvodapedagógusok szerint a folyamat során a legnagyobb nehézséget az óvoda és az iskola közötti eltérő tartalmi, módszertani, szervezetbeli és tevékenységbeli különbségek, a túlméretezett tantervi követelmények, a feszített tanulási tempó (84,5%), 45 perces tanítási órák (70,2%), és az iskolában az egyéni fejlesztésre és differenciálásra jutó kevesebb idő (69,6%) jelenti; addig a tanítók szerint a legnagyobb gondot az átmenet során az iskolába kerülő gyermekek önállótlanúsága (61,8%) és az iskolába lépő gyermekek szociális, testi, értelmi vagy érzelmi éretlensége (59,4%) okozza. Bár a főbb nehézségek közt harmadik

helyen a tanítók is a túlméretezett tantervi követelményeket és a feszített tanulási tempót említették, az óvodapedagógusok 25,7%-kal nagyobb arányban sorolták ezt a tényezőt az átmenetet nagyban megnehezítő tényezők közé. Hasonló az aránybeli különbség volt megfigyelhető az óvodapedagógusok és a tanítók válaszai között a tanítók által első helyen megjelölt tényezők eredményeit tekintve, bár az óvodapedagógusok nagy része ezeket szintén jelentős problémaként érzékelte, válaszaik során mégis a tanítókhöz képest kisebb jelentőséget tulajdonítottak ezeknek a tényezőknek. *Első hipotézisünket az eredmények tükrében csak részben beigazolódottnak tekintjük.*

Második hipotézisünkben az állt, hogy a szülők többsége nincs tisztában a gyermekük a sikeres iskolakezdéséhez szükséges képességekkel és készségekkel. A kérdést a minél pontosabb megismerés céljából az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők szemszögéből is megvizsgáltuk. Eredményként a pedagógusok és a szülők részéről eltérő válaszokat kaptunk. A szülők 32,8%-a úgy gondolja, teljes mértékben tisztában van az iskolaérettség kritériumaival és a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességekkel és készségekkel, 46% érzi magát többnyire tájékozott ezen a téren, és csak 3,6% gondolja, hogy kevésbé, vagy egyáltalán nincs tisztában ezekkel a képességekkel. Ezzel szemben a pedagógusok 42,6%-a szerint a szülők egyáltalán nem, vagy inkább nem, illetve csak közepes mértékben (47,7%) vannak tisztában a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességekkel, és mindössze 0,6% gondolja, hogy a szülők teljes mértékben tisztában lennének ezekkel. A két fél véleménye között megmutatkozó ellentét tehát igen éles, amit tovább fokoz, hogy a szülők és a pedagógusok a szülők által legfontosabbnak tartott képességek megadását kérő kérdésünkre is nagyban eltérő válaszokat adtak. Az eredményekből kiderült továbbá az is, hogy a szülők a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességek nem minden területét tartják azonos mértékben fontosnak, a testi fejlettség területéhez tartozó képességek jelentőségét ugyanis a szociális és a pszichés fejlettség területéhez tartozó képességekkel szerepével szemben háromszor kisebb arányban említették meg. Az eredményekből látható tehát, hogy a szülők véleményükkel szemben nincsenek teljes mértékben tisztában a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességekkel és készségekkel, második hipotézisünket így beigazolódottnak tekintjük.

Harmadik hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy a tanítók igyekeznek egyre inkább a gyermekközpontú személelmódot érvényesíteni az óvoda-iskola átmenet során, a szülők egy része azonban különféle okok miatt nagy elvárásokat támaszt gyermeke tanulási képességeivel és önfegyelmével szemben. Hipotézisünket kérdőíveink eredményei mindkét fél részéről

igazolták. Kiderült, hogy az iskola kezdetén a tanítók számos módszer és gyakorlat alkalmazásával igyekeznek megkönnyíteni a gyermekek számára az új környezethez, az új szabályokhoz és az új típusú tevékenységekhez való alkalmazkodást, és az iskolai életbe való beilleszkedést. 97,6% alkalmazza a tanórák során a játékos módszerét, 53,9% fordít nagy figyelmet az egyénre szabott fejlesztésre és 47,9% a nagyfokú differenciálásra, 50% körüli azok aránya, akik drámapedagógiai eszközök, vagy különféle kooperatív technikák alkalmazásával igyekeznek színesebbé tenni az órákat, illetve 89,7% próbálja rugalmasabb óraszervezéssel megkönnyíteni a kötött tevékenységekhez való alkalmazkodást. Az intézményekre nagy arányban jellemző továbbá (44,8%), hogy különféle, a helyi sajátosságokra szabott jó gyakorlatok kialakításával, illetve az óvodapedagógusokkal és a szülőkkel történő megfelelő kapcsolat és együttműködés kiépítésével próbálják megkönnyíteni az átmenet folyamatát. A szülők egy kis részére azonban a pedagógusok egyre inkább gyermekközpontú törekvései ellenére jellemző, hogy iskolába kerülő gyermekeik önfegyelmével és tanulási teljesítményével kapcsolatban túlzott elvárásai vannak, a szülők 5,1%-a szerint ugyanis az iskolába kerülő gyermekek önfegyelmére vonatkozó szabályok túl engedékenyek, illetve továbbá 5,1% úgy véli, hogy egy első osztályos gyermeknek ebben az életkorban már az iskolában több dolgot kellene a jelenleg előírtnál megtanítani. A szülők 16,8%-a továbbá saját bevallása szerint rendszeresen szokott gyermekével az iskolai tananyagban előre haladni és gyermekének olyan dolgokat (pl.: betűket, műveleteket, fogalmakat stb.) megtanítani, melyek az adott osztályfokon a tananyag előírásai szerint még nem követelmények.

Negyedjére azt feltételeztük, hogy a) a szülők, az óvodapedagógusok és a tanítók egyetértenek abban, hogy az óvoda-iskola átmenet sikeressége nagyban függ a három fél megfelelő mértékű kapcsolattartásától és együttműködésétől; b) az átmenetet érintő kapcsolattartás formáját és milyenségét azonban az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők nem minden esetben tartják megfelelőnek. Kérdőíves adatainkból kiderült, hogy a három fél közötti megfelelő szintű együttműködést és kapcsolattartást az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők is feltételezésünknek megfelelően a sikeres óvoda-iskola átmenet egyik legfontosabb alappilléreinek tekintik. Az átmenet zökkenőmentességéhez nagyban hozzájáruló tényezők között az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők is nagy, 70-80% körüli arányban említették azoknak a módszereknek és gyakorlatoknak a jelentőségét melyek az átmenet során a három fél között megvalósuló szoros együttműködés és kapcsolattartás valamilyen formáját – pl.: szülők gyermekük fejlettségéről való tájékoztatását, a felmerülő problémák közös megbeszélését, az óvodapedagógus által a leendő tanító gyermekek fejlettségi szintjéről való

tájékoztatását, a gyermekek leendő tanítóikkal való megismertetését stb. – hangsúlyozták. Látható volt továbbá, hogy az intézmények a gyakorlatban is igyekeznek a pedagógusok és a szülők közötti együttműködés és kapcsolattartás minél több formáját megvalósítani. Az óvodák 97%-ában a szülők és az óvodapedagógusok közötti kapcsolattartás 3, vagy annál többféle együttműködési forma keretében valósul meg, míg a tanítókkal való együttműködés formái esetében ez az arány 65,5%. A tanítókat a szülőkkel való kapcsolattartás formáiról kérdezve szintén magas, 91,5%-os arányban volt azon intézmények száma, ahol az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló együttműködés 3, vagy annál többféle formában valósul meg, az óvodapedagógusokkal való kapcsolattartást formái azonban az ő esetükben is csak az intézmények 63%-a esetében valósult meg 3, vagy annál több formában. Látható tehát, hogy a pedagógusok közötti együttműködés az óvodapedagógus-szülő és tanító-szülő kapcsolathoz képest szerényebb keretek között valósul meg, az óvodák és az iskolák közül pedig 13 intézményben (4 óvoda és 9 iskola) a kapcsolattartás semmilyen módon nem valósul meg.

Kérdőívünkben az is kiderült, hogy az óvodapedagógusok és a szülők közötti kapcsolattartást a szülők 32,1%-a, míg az óvodapedagógusok csupán 8,3%-a tartja teljes mértékben megfelelőnek; a szülők és a tanítók közötti kapcsolattartást a szülők 26,3%-ban míg a tanítók 4,2%-ban érezték teljes mértékben megfelelőnek, míg az óvodapedagógusok és a tanítók az óvoda és az iskola közötti együttműködést és kapcsolattartást csak 6,5% (óvodapedagógusok) és 6,7%-ban (tanítók) érezték teljes mértékben hiánytalannak.

Az eredményekből látható tehát, hogy negyedik hipotézisünk mindkét fele beigazolódott, a szülők, az óvodapedagógusok és a tanítók ugyanis egyetértenek abban, hogy az óvoda-iskola átmenet sikeressége nagyban függ a három fél megfelelő mértékű kapcsolattartásától és együttműködésétől, az átmenetet érintő kapcsolattartás formáját és milyenségét azonban a felek nem minden esetben tartják megfelelőnek.

Ötödik hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy mind az óvodapedagógusok, mind a tanítók ismernek működő jó gyakorlatokat az átmenet megsegítésére, vagy igyekeznek saját intézményükben kialakítani valamilyen együttműködést az óvoda és az iskola között.

Kérdőívünkben kiderült, hogy az óvodapedagógusok 44%-a és a tanítók 50,3%-a ismer olyan jó gyakorlatot, amivel megsegíthető az óvoda-iskola átmenet; az óvodák 38,1% és az iskolák 43,6%-ában pedig működik is az átmenet megsegítésére valamilyen adaptált, vagy saját fejlesztésű jó gyakorlat. Vizsgálatunk során az óvodák és az iskolák közt továbbá 4 olyan intézménnyel találkoztunk, ahol kutatásunk idején épp tervezés alatt állt egy-egy jó gyakorlat kialakítása vagy bevezetése. A pedagógusokat az óvoda és az iskola között az átmenet terén

megvalósuló együttműködésének és kapcsolattartásának formáiról kérdezve látható volt, hogy a pedagógusok többsége igyekszik a saját intézményében valamilyen együttműködést kialakítani az óvoda és az iskola között. Az óvodapedagógusok 65,5%-a szokott az átmenet időszakában iskolai tanórákon látogatást tenni, 61,9% szervez olyan programokat, melyeken a nagycsoportos gyermekek megismerkedhetnek leendő tanítóikkal, 57,1% szokott a tanítókkal közösen óvodai szülői értekezletek szervezni stb., míg a tanítók szintén magas, 72,1%-os arányban említették a nagycsoportos gyermekek leendő tanítóikkal való megismertetését célzó programok szervezését, a tanítók különféle óvodai tevékenységeken való részvételét (61,2%), valamint az óvodapedagógusokkal közösen tartott szülői értekezletek szervezését (48,5%) stb.

Vizsgálatunk utolsó, *hatodik hipotézisében* azt feltételeztük, hogy *az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők eltérően látják az óvoda-iskola átmenet problémáinak megoldására szolgáló lehetőségeket*. Hipotézisünket kérdőíves adataink igazolták, vizsgálatunkból ugyanis kiderült, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők az átmenet során jelentkező nehézségekhez hasonlóan a problémák megoldására szolgáló lehetőségeket is eltérően látják. Az óvodapedagógusok az átmenetet leginkább nehezítő tényezők között első három helyre a túlméretezett tantervi követelményeket és a feszített tanulási tempót (84,5%), a hosszú, 45 perces tanítási órákat (70,2%), és az iskolában az egyéni fejlesztésre és differenciálásra jutó kevesebb időt (69,6%) sorolták, a megoldási lehetőségek közül pedig ennek megfelelően legnagyobb arányban a játékos iskolai foglalkozások megvalósítását és az iskolai tanórákon a változatos módszerek alkalmazását (90,5%), illetve az iskolai elvárások és követelmények csökkentését és az (86,3%) hangsúlyozták. A tanítók szerint a legnagyobb gondot az óvoda-iskola átmenet során az iskolába kerülő gyermekek önállótlanága (61,8%), az iskolába lépő gyermekek szociális, testi, értelmi vagy érzelmi éretlensége (59,4%), valamint az óvodapedagógusok válaszhhoz hasonlóan a túlméretezett tantervi követelmény és a feszített tanulási tempó (58,8%) okozza; így a problémák megoldására a játékos iskolai foglalkozások és az iskolai tanórákon alkalmazott változatos módszerek (86,1%) mellett legnagyobb arányban a nagyobb fokú szülői támogatást (86%) és az eltérő képességekkel rendelkező gyermekek sikeres fejlesztése érdekében a hozzáférhető segédanyagok, és a különféle jó gyakorlatok terjesztését (84,2%) említették. Bár az átmenet során legnagyobb nehézségeket okozó tényezők között a szülők hasonlóan első két helyen az óvodapedagógusokhoz a túlméretezett tantervi követelményeket és a feszített tanulási tempót (16,8%), valamint a hosszú, 45 perces tanítási órákat (10,2%) említették, az átmenetet leginkább megsegítő tényezők közül első három helyen a szülők és a pedagógusok között az óvoda-iskola átmenet terén megvalósuló együttműködés

és kapcsolattartás valamilyen formáját – a szülők gyermekük fejlettségi szintjéről való tájékoztatása (84%), az óvodapedagógusok, az átmenet során felmerülő problémák közös megbeszélése (81%), és az iskola és a leendő pedagógus gyermekekkel való megismertetése (78, 1%) – hangsúlyozták.

Kérdőíves eredményeink azt is megmutatták, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők abban sem értenek egyet, hogy az iskolára való eredményesebb felkészítés és az új intézménybe való sikeresebb beilleszkedés elősegítése érdekében mely félnek lenne szükséges jelenlegi gyakorlatait változtatni. Az óvodapedagógusok legmagasabb, 89,3%-a szerint a változásnak elsősorban az iskolában kellene megtörténnie, míg a tanítók legnagyobb része (78,8%) szerint a családok attitűdjének formálására lenne szükség. A szülők azonban ezzel szemben a változtatást leginkább az óvodában (55,5%) és az iskolában (48,9%) érzik szükségesnek, és csak igen alacsony, 29,2% gondolja, hogy ennek a családi háttérben is meg kellene történnie. Válaszaikból kirajzolódik tehát egy bizonyos mértékű felelősségvárás.

Az összesítő diagram adatait megnézve jól látszik az is, hogy a megkérdezett felek minden esetben a saját színterüket emelték ki legkevésbé a változtatásra szoruló területek között.

4. Összegzés

Jelen kutatásunk célja az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteinek és gyakorlatainak megismerése volt. Dolgozatunkban ennek érdekében először egy olyan empirikus kutatási módszerekre épülő vizsgálat elméleti kereteit kívántuk megteremteni, mely megfelelő kiindulópontot nyújt az általunk vizsgált pedagógusok és szülők nézeteinek minél szélesebb körű vizsgálatához, valamint az általuk az átmenet megsegítésére használt gyakorlatok feltárásához. Szakirodalmi áttekintőnkben így ennek érdekében először az óvoda-iskola átmenet legfontosabb kérdéseinek és a hazai szakirodalmak által meghatározott fogalmának bemutatására, majd az átmenet során központi szerepet játszó iskolaérettség különböző tudományágak által meghatározott kritériumainak leírására került sor. Az óvoda-iskola átmenet problémakörének minél jobb értelmezhetősége miatt következő fejezetünkben szükségesnek tartottuk az óvoda és az iskola működését, illetve az óvoda-iskola átmenet folyamatát szabályozó törvényi keret áttekintését; az átmenet során jelentkező problémák és az azok megoldására alkalmazott jó gyakorlatok vizsgálata céljából pedig a témában az eddigiekben feltárt eredmények, gyakorlatok és módszerek ismertetését.

Empirikus vizsgálatunk során fő cél az óvoda-iskola átmenet folyamatában érintett óvodapedagógusok, tanítók és szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteinek és gyakorlatainak megismerése volt. Vizsgálatunk során négy kérdésre kerestünk a választ: szerettünk volna megtudni, hogy a folyamatban érintett pedagógusok és szülők hogyan látják az átmenet során megjelenő nehézségeket, milyen képességeket, készségeket és tulajdonságokat tartanak a sikeres iskolakezdés szempontjából a leglényegesebbnek; hogyan látják az átmenet során jelentkező problémák megoldására szolgáló lehetőségeket, illetve a felmerülő nehézségek megoldására milyen gyakorlatokat alkalmaznak és ismernek. Vizsgálatunk során a kérdések megválaszolásához kvantitatív és kvalitatív módszereket is alkalmaztunk, kutatásunk fő részét az óvodapedagógusokkal, tanítókkal és 1., illetve 2. osztályos gyermekeket nevelő szülőkkel végzett kérdőíves mérésünk eredményei képezik.

Kérdőíves vizsgálatunk eredményei rávilágítottak arra, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők átmenettel kapcsolatos nézetei közt számos eltérés és hasonlóság figyelhető meg. Kiderült, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók érzik a probléma fontosságát és a zökkenőmentesebb óvoda-iskola átmenet és az új intézménybe való sikeresebb beilleszkedés érdekében a jelenlegi gyakorlatok megváltoztatásának szükségességét, ennek irányát és jellegét illetőleg azonban bizonytalanok, nincsenek egységes és határozott véleményeik. Az átmenet

során jelentkező problémákat észlelve azonban látható, hogy a pedagógusok nagy része igyekszik az óvoda-iskola átmenetet különféle jó gyakorlatok kialakításával és alkalmazásával támogatni, és a folyamat során egyre inkább a gyermekközpontú szemléletmódot érvényesíteni. A szülők azonban a pedagógusoktól eltérően sokkal kisebb arányban érzékelik az átmenet során jelentkező nehézségek okozta problémák mértékét, ami a későbbiekre vonatkozóan érdekes kérdéseket vet fel a pedagógusok és a szülők között az óvoda-iskola átmenet során megvalósuló kapcsolattartás terén, feltételezhetővé válik ugyanis, hogy a kommunikáció a felek közt hiányos vagy akadályokba ütközik.

Kutatásunk eredményei a problémák megoldása terén is számos új eredményt és megoldási lehetőséget hoztak, különféle javaslatokat mind az óvodapedagógusok, mind a tanítók, mind a szülők megfogalmaztak. A pedagógusok az átmenet zökkenőmentesebbé tételének érdekében kiemelték az egymás munkájának, módszereinek alaposabb megismerésére szolgáló lehetőségek jelentőségét, hasznosnak tartanak a problémák megoldása céljából a hozzáférhető segédanyagok és jó gyakorlatok terjesztését és kialakítását, az egymástól való tanulás lehetőségének biztosítását és a témában különféle egymás közötti tapasztalatcserének teret engedő szakmai fórumok létrehozását. A szülők a problémát sajátos szemszögből látva a megoldási lehetőségek közül elsősorban a pedagógusok és a szülők között megvalósuló magasabb szintű kapcsolattartás, együttműködést és rendszeresebb tájékoztatást emelték ki, számukra ugyanis az egyik legnagyobb nehézséget a gyermekük fejlettségéről és a szülői teendőkről kapott hiányos tájékoztatás okozza.

Látható tehát, hogy az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők nézeteit vizsgáló kutatásunk eredményei számos új információt hoztak, melyek a későbbiekre nézve több új kutatási kérést és irányt vetnek föl. A téma további kutatás során először érdemes lenne a kérdéskört egy nagyobb, reprezentatív országos mintán felmérni, az eredményeket pedig különböző változók – pl.: Magyarországi régiók – mentén összehasonlítani. Hasznos lehet továbbá egyes intézmények által kialakított különféle, az óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos jó gyakorlatok és módszerek összegyűjtése, rendszerezése és publikálása, az így létrehozott gyűjtemény anyagának felhasználása ugyanis nagyban segítheti a pedagógusok gyakorlati munkáját és módszertani repertoárjának bővülését.

Irodalomjegyzék

1. Achanfuo Yeboah, David 2010. Enhancing Transition from Early Childhood Phase to Primary Education: Evidence from the research literature. *Early Years*. 22: 51-68.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09575140120111517?src=recsys> (2022. január 10.)
2. Apró Melinda 2013. A hazai iskolaérettségi vizsgálatok gyakorlata napjainkban. *Iskolakultúra*. 23: 52-71.
http://real.mtak.hu/56531/1/EPA00011_iskolakultura_2013_1_052-071.pdf (2022. január 10.)
3. Bakonyi Anna 2016. *Az óvoda-iskola átmenet alapkérdései*.
<https://oviadmin.hu/index.php?menu=cikk&id=186> (2022. január 10.)
4. Bakonyi Anna – Karczewicz Ágnes 2016. *Az óvodapedagógusok NAGYKÖNYVE – A ismerettől a megvalósításig*. Neteduco Kft. Budapest.
5. Balázs István (szerk.) 2002. *Pszichológiai Lexikon*. Magyar Könyvklub. Budapest.
6. Bondor Mónika 2018. Az óvoda-iskola átmenet megkönnyítése a LÜK játékkal. *Módszertani közlemények*. 58: 15-22. http://acta.bibl.u-szeged.hu/56941/1/modszertani_058_003_015-022.pdf (2022. január 12.)
7. Böddi Zsófia 2019. Az iskolába lépő gyermek – Javaslatok az óvoda–iskola átmenet támogatásához. In: Merényi Hajnalka – Rádi Orsolya Márta (szerk.) *Jó gyakorlatok az óvoda–iskola átmenethez*. Eötvös Loránd Tudományegyetem. Budapest. 25-46.
http://mindenkiiskolaja.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/J%C3%B3-gyakorlatok-az-%C3%B3voda-iskola-%C3%A1tmenethez_INTERA.pdf (2022. január 17.)
8. Chan, Wai Ling 2008. The transition from kindergarten to primary school, as experienced by teachers, parents and children in Hong Kong. *Early Child Development and Care*. 180: 973-993.
<https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/03004430802586130?scroll=top&needAccess=true> (2022. január 9.)
9. Chrappán Magdolna 2010. Köszönőviszony – az Alapprogram és a Nat. In: Chrappán Magdolna (szerk.) *Az iskolakezdés pedagógiai kihívásai*. Magyar Óvodapedagógiai Egyesület – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományok Intézete. Debrecen. 17-28. <https://gyakorloovi-suli.hu/wp-content/uploads/2020/08/az-iskolakezdes-pedagogiai-kihivasai.pdf> (2022. január 11.)

10. Correia, Karla –Marques-Pinto, Alexandra 2022. Adaptation in the transition to school: perspectives of parents, preschool and primary school teachers. *Educational Research*. 58: 247-264. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131881.2016.1200255> (2022. január 9.)
11. Dockett, Sue – Perry, Bob 2010. What makes a successful transition to school? Views of Australian parents and teachers. *International Journal of Early Years Education*. 12: 217-230. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0966976042000268690?src=recsys> (2022. január 9.)
12. Fleisz-Gyurcsik Anita 2021. A hazai publikált óvoda–iskola átmenetet segítő gyakorlatok szisztematikus áttekintése. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*. 9: 56–90. <http://ojs.elte.hu/gyermekeveles/article/view/2559/2289> (2022. február 2.)
13. Forgács Zsóka 2020. *Oviból a suliba – Iskolaérettségi kisokos*. Móra Könyvkiadó Zrt. Debrecen.
14. Gyurcsik Anita 2020. Az óvoda–iskola átmenet óvodapedagógusok, tanítók és szülők szemén keresztül. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*. 8: 189–209. <http://ojs.elte.hu/gyermekeveles/article/view/1346/1101> (2022. január 11.)
15. Józsa Krisztián 2016. Kihívások és lehetőségek az óvodai fejlesztésben. *Iskolakultúra*. 26: 59-74. <http://real.mtak.hu/42350/1/06.pdf> (2022. január 17.)
16. Józsa Krisztián – Csimá Melinda – Nyitrai Ágnes – Podráczky Judit 2019. A korai fejlettségi mutatók szerepe az iskolai sikerességben: egy longitudinális kutatás első lépései. In: Juhász Erika – Endrődy Orsolya (szerk.) *Oktatás – Gazdaság – Társadalom. HERA Évkönyvek*. Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete. Budapest. 848–860. https://www.researchgate.net/publication/333403155_A_korai_fejlettségi_mutato_k_szerepe_az_iskolai_sikerességben_egy_longitudinalis_kutatas_első_lepesei (2021. december 27.)
17. Kathyné Mogyoróssy Anita 2010. Mit ad az óvoda, mit vár az iskola? In: Chrappán Magdolna (szerk.) *Az iskolakezdés pedagógiai kihívásai*. Magyar Óvodapedagógiai Egyesület – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományok Intézete. Debrecen. 64-69. <https://gyakorloovi-suli.hu/wp-content/uploads/2020/08/az-iskolakezdes-pedagogiai-kihivasai.pdf> (2022. január 11.)
18. Kende Anna – Illés Anikó 2007. A rugalmas beiskolázás és az oktatási szakadékok összefüggései. *Új pedagógiai szemle*. 57: 17-41. <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00118/2007-11-ta-Tobbek-Rugalmas.html> (2022. január 12.)

19. Komjáthy Zsuzsanna 2019. Az SNI évszázada – avagy oktatási kihívások, iskolakezdési nehézségek napjainkban. In: Baranyiné Kóczy Judit – Fehér Ágota (szerk.) *Pedagógusképzés, oktatás a Kárpát-medencében, társadalmi kontextusok. XXII. Apáczai-napok Tudományos Konferencia tanulmánykötet.* Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar. Győr. 146-152.
https://lib.sze.hu/images/Apaczai/kiadv%C3%A1ny/2018/0501_Komj%C3%A1thy%20Zsuzsanna74.pdf (2022. január 14.)
20. Kovácsné Bakosi Éva 2010. „De nehéz az iskolatáska!” Az óvoda-iskola átmenet kérdéséhez. In: Chrappán Magdolna (szerk.) *Az iskolakezdés pedagógiai kihívásai.* Magyar Óvodapedagógiai Egyesület – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete. Debrecen. 50-57. <https://gyakorloovi-suli.hu/wp-content/uploads/2020/08/az-iskolakezdes-pedagogiai-kihivasai.pdf> (2022. január 11.)
21. Körmöci Katalin (szerk.) 2015. *ÓVODAPEDAGÓGIAI KISLEXIKON.* FLACCUS BT. Debrecen.
22. Nagy József 2008. Az alsó tagozatos oktatás megújítása. In: Fazekas Károly – Köllő János – Varga Júlia (szerk.) *Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért.* Miniszterelnöki Hivatal. Budapest. 53-70.
23. Páli Judit 1997. Iskolai életre való felkészültség. In: Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.) *Pedagógiai Lexikon.* (2. kötet.) Keraban Könyvkiadó. Budapest. 93.
24. Páli Judit 1978. Óvoda-iskola átmenet. In: Nagy Sándor (szerk.) *Pedagógiai Lexikon.* (3. kötet). Akadémiai Kiadó. Budapest. 93-94.
25. Podráczky Judit 2015. A kisgyermeknevelés jelentősége, helyzete és perspektívái. In: Podráczky Judit (szerk.) *SZEMELVÉNYEK A KISGYERMEKNEVELÉS KÖRÉBŐL 1.* Podráczky Judit. Dombóvári Szecsox Nyomda Kft. 57-81.
http://palyazatok.ke.hu/tartalom/csatolt/tamop/412B213/kiadvanyok/szemelvenyek_a_kisgyermekneveles_korebol_1.pdf (2021. december 27.)
26. Szabó Mária 2005. Az iskolai kezdő szakasz helyzetének feltárása. *Új Pedagógiai Szemle.* 8: 80–97. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00090/2005-03-oy-Szabo-Iskolai.html> (2021. december 27.)
27. Turcsányi Enikő 2020. A kisgyermekkor vége: beiskolázás, tanulási zavarok. In: Turcsányi Enikő (szerk.) *FEJLŐDÉSLÉLEKTAN ÓVODAPEDAGÓGUSOKNAK, FEJEZETEK A FOGAMZÁSTÓL A BEISKOLÁZÁSIG.* Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására. Szeged. 111-124.
28. Vekerdy Tamás 2012. *Gyerekek, óvodák, iskolák.* Saxum Kiadó Kft. Kaposvár.

29. Vojnitsné Kereszty Zsuzsanna – Zilahiné Gál Katalin 2008. *Az óvoda-iskola átmenet problémái különös tekintettel a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekre*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság. Budapest.
30. Zillmann, Charlotte 2002. *Iskolai kudarcok – ROSSZ TANULÓ, TEHETSÉGES GYEREKEK*. Akkord Kiadó. Budapest.
- (1) 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> (2022. február 15.)
- (2) 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200110.kor> (2021. november 27.)
- (3) Oktatási Hivatal. 2020. Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyama számára.
https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_alt_isk_1_4_evf
(2022. február 15.)
- (4) 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (2021. november 27.)
- (5) 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200020.emm> (2021. november 27.)
- (6) Oktatási Hivatal. 2021. november 18. A tankötelezettség megkezdésének halasztása (ÓVODÁBAN MARADÁS).
https://www.oktatas.hu/kozneveles/tankotelezettseg/tankotelezettseg_halasztasa (2021. november 27.)

Mellékletek

1. számú melléklet: Interjúkérdések óvodapedagógusoknak

1. a, Ön szerint mikor kezdődik és meddig tart az óvoda-iskola átmenet?
b, Mi tartozik ebbe a folyamatba?
2. Mennyire tartja zökkenőmentesnek az óvoda-iskola átmenetet, mik a leggyakoribb problémák? (Melyek azok a tényezők, amik megnehezítik az iskolakezdést?)
3. Mit gondol, milyen képességekkel, készségekkel, tulajdonságokkal kell rendelkeznie egy iskolaérett gyermeknek?
4. Melyek azok a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességek/készségek, melyek leggyakrabban hiányoznak a gyermek iskolába lépésekor?
5. Milyen módszereket ismernek és használnak az iskolaérettség megállapítására?
6. Jónak tartja-e a sok vizsgálatot a gyermekek számára?
7. Jár-e kudarcélménnyel a gyermek számára, ha a vizsgálat eredménye miatt nem kezdheti meg az iskolát?
8. Milyen gondot okozhat, ha egy gyermek idő előtt kerül át óvodából iskolába?
9. Milyen módszereket ismernek és használnak a gyermek fejlettségi szintjének feltárására, nyomon követésére? (fejlődési lap, egyéb házi dokumentum, vizsgálatok)
10. Milyen formában és rendszerességgel tájékoztatják a szülőket a gyermekek fejlettségéről?
11. Mennyire gyakori, hogy a szülő nem ért egyet az ön véleményével, mik a leggyakoribb érvek? Kérnek-e tanácsot gyermekük fejlesztésével kapcsolatban?
12. Hogy működik együtt az óvoda, az iskola és a szülő? Milyen programok, tájékoztatók, lehetőségek vannak? Milyen keretek közt zajlik az együttműködés?
13. Megfelelőnek tartja-e a három fél közti kapcsolattartás formáját, minőségét vagy változtatnának rajta? Amennyiben igen, akkor mit?
14. Mennyire tájékozottak a szülők az iskolakezdéssel, iskolaérettség kritériumaival, iskolaérettségi vizsgákkal kapcsolatban, tisztában vannak-e azzal, hogy milyen dokumentumokra van szükségük, és azokat hol tudják beszerezni?
15. Mik a döntő szempontok, melyeket a szülők figyelembe vesznek az iskolaválasztás során?
16. Honnan szoktak tájékozódni a szülők az iskolakezdéssel, iskolaérettséggel kapcsolatban?
17. Mik a leggyakoribb problémák a szülők részéről az iskolakezdéssel kapcsolatban, amikkel Önhöz fordulnak?

18. Milyen segítséget tudnak nyújtani ezzel kapcsolatban a szülőknek?
19. Mérik-e a szülők elégedettségét az óvoda-iskola átmenet segítésére szervezett tájékoztatókkal, programokkal való kapcsolatban? Ha igen, elégedettek szoktak-e lenni a szülők a tájékoztatással kapcsolatban?
20. Kapnak-e visszajelzést a szülőktől, az iskolá(k)tól, arról, hogy sikeres volt-e a gyermekek beilleszkedése, vagy jelentkeztek-e kirívó problémák a beilleszkedés folyamatában?
21. Milyen módszereket, jó gyakorlatokat ismer és miket használ ezek közül az átmenet megkönnyítésére?
22. Ön szerint milyen feladatai vannak az óvodapedagógusnak, a tanítónak és a szülőnek óvoda-iskola átmenet terén? (Mit kell a pedagógusnak biztosítani az eredményes iskolakezdéshez?)
23. Ön szerint kellene-e valamin változtatni, hogy eredményesebb legyen a felkészítés, illetve az új intézménybe való beilleszkedés? Amennyiben igen, miben és miért?
24. Ön szerint melyik színtéren szükségesebb a változás, iskolában vagy óvodában? (Melyik félnek kellene közeledni a másikhoz?)
25. Ön szerint elsősorban kitől függ, hogy a gyermek beilleszkedése sikeres lesz-e az iskolában? (szülő, óvodapedagógus, tanító)

2. számú melléklet: Interjúkérdések tanítóknak

1. a, Ön szerint mikor kezdődik és meddig tart az óvoda-iskola átmenet?
b, Mi tartozik ebbe a folyamatba?
2. Mennyire tartja zökkenőmentesnek az óvoda-iskola átmenetet, mik a leggyakoribb problémák? (Melyek azok a tényezők, amik megnehezítik az iskolakezdést?)
3. Mit gondol, milyen képességekkel, készségekkel, tulajdonságokkal kell rendelkeznie egy iskolaérett gyermeknek?
4. Melyek azok a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességek/készségek, melyek leggyakrabban hiányoznak a gyermek iskolába lépésekor?
5. Milyen gondot okozhat, ha egy gyermek idő előtt kerül át óvodából iskolába?
6. Hogy működik együtt az óvoda, az iskola és a szülő? Milyen programok, tájékoztatók, lehetőségek vannak? Milyen keretek közt zajlik az együttműködés?
7. Megfelelőnek tartja-e a három fél közti kapcsolattartás formáját, minőségét vagy változtatnának rajta? Amennyiben igen, mit változtatna?
8. Mik a döntő szempontok, melyeket a szülők figyelembe vesznek az iskolaválasztás során?

9. Érdeklődnek-e a szülők arról, hogy melyik iskola milyen módszerekkel dolgozik, és megfelelő-e az gyermeke képességeinek?
10. Mik a leggyakoribb problémák a szülők részéről az iskolakezdéssel kapcsolatban, amikkel Önhöz fordulnak?
11. Milyen segítséget tudnak nyújtani ezzel kapcsolatban a szülőknek?
12. Méri-e a szülők elégedettségét az óvoda-iskola átmenet segítésére szervezett tájékoztatókkal, programokkal való kapcsolatban? Ha igen, elégedettek szoktak-e lenni a szülők a tájékoztatással kapcsolatban?
13. Általában megviseli-e a gyermekeket az új közeg, a teljesítmény mérése, vagy könnyebben veszik az akadályokat?
14. Általában mennyi időt vesz igénybe, mire valamennyi gyermek alkalmazkodik új helyzetéhez?
15. Mi a legmegterhelőbb a gyermek számára az iskolába lépéskor? (új szabályok, követelmények, tanárokhoz való viszony, többiekkel való kapcsolat)
16. Milyen módszereket, jó gyakorlatokat ismer és miket használ ezek közül az átmenet megkönnyítésére?
17. Ön szerint milyen feladatai vannak az óvodapedagógusnak, a tanítónak és a szülőnek óvoda-iskola átmenet terén? (Mit kell a pedagógusnak biztosítani az eredményes iskolakezdéshez?)
18. Ön szerint kellene-e valamin változtatni, hogy eredményesebb legyen a felkészítés, illetve az új intézménybe való beilleszkedés? Amennyiben igen, miben és miért?
19. Ön szerint melyik színtéren szükségesebb a változás, iskolában vagy óvodában? (Melyik félnek kellene közeledni a másikhoz? És hogyan?)
20. Ön szerint elsősorban kitől függ, hogy a gyermek beilleszkedése sikeres lesz-e az iskolában? (szülő, óvodapedagógus, tanító)

3. számú melléklet: Kérdőív tanítóknak

Tanítók óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézetei, gyakorlatai

Kedves Tanító!

Szabadkai Vanda vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudomány MA szakos hallgatója. Szakdolgozatomban a tanítók, az óvodapedagógusok és a szülők óvoda-

iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit, és az általuk, az átmenet megkönnyítésére használt gyakorlatokat vizsgálom. Amennyiben Ön alsó tagozaton tanít, kérem segítse kutatásomat a kérdőív kitöltésével.

A kérdőív kitöltése anonim, körülbelül 10-15 percet vesz igénybe. A beérkezett adatokat csak összesítve elemzem és mutatom be.

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárul diplomamunkám elkészítéséhez!

1. Melyik megyében tanít? Kérem írja le!

.....

2. Milyen típusú településen dolgozik?

() Főváros

() Megyeszékhely

() Város

() Falu/Község

3. Hány alkalommal tanított már első osztályban? Kérem írja le!

.....

4. Ön szerint mikor kezdődik és meddig tart az óvoda-iskola átmenet? Kérem írja le röviden!

.....

5. Mennyire tartja zökkenőmentesnek az óvoda-iskola átmenetet? Kérem jelölje az alábbi skálának megfelelően!

Egyáltalán nem 1 2 3 4 5 Teljes mértékben

6. Melyek azok a tényezők, melyek tapasztalatai szerint nehézséget okoznak az óvoda-iskola átmenet során? Kérem jelölje az alábbi skálának megfelelően!

Nincs ilyen probléma

1 – Egyáltalán nem okoz nehézséget

2 – Alig okoz nehézséget

3 – Valamennyire nehézséget okoz

4 – Többnyire nehézséget okoz

5 – Teljes mértékben nehézséget okoz

	Nincs ilyen probléma	1	2	3	4	5
Gyermekek szociális/testi/kognitív/érzelmi éretlensége az iskolakezdés idején						
Gyermekek önállótlanága						
Gyermekek motiválása, figyelmük fenntartása a tanórán						
Megváltozott alaptevékenység, a játékot a tanulás váltja fel						
Új környezethez való alkalmazkodás						
Új felnőttekhez való alkalmazkodás						
Új osztálytársakhoz való alkalmazkodás						
Új szabályokhoz való alkalmazkodás						
Gyermekek felé irányuló megváltozott elvárások						
Az iskolai beszoktatásra szánható idő túl rövid						
Hosszú, 45 perces tanítási órák						
Szülők túlzott elvárása gyermekük tanulási képességeivel szemben						
Szülők túlzott elvárása gyermekük önfegyelmével szemben						
Túlméretezett tantervi követelmény, feszített tanulási tempó						
Szülői támogatás hiánya						
Az iskolában kevesebb idő jut a differenciálásra, az egyéni bánásmódra/fejlesztésre						

A szülők nem fogadják el a pedagógus tanácsát						
---	--	--	--	--	--	--

7. A táblázatban felsoroltakon kívül előfordulnak-e még más problémák az óvoda-iskola átmenet során? Ha igen, kérem írja le!

.....

8. Ön szerint melyek azok a képességek, készségek, tulajdonságok, amelyek leginkább szükségesek a sikeres iskolakezdéshez? Kérem írja le!

.....

9. Melyek azok a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességek, készségek, tulajdonságok, amelyek leggyakrabban hiányoznak a gyermekek iskolába lépésekor? Kérem írja le!

.....

10. Szükségesnek tartja-e, hogy valamely képességek, készségek fejlesztésére nagyobb hangsúlyt fektessenek az óvodában? Több választ is megjelölhet!

- () Testi képességek
 () Érzelmi képességek
 () Kognitív képességek
 () Szociális képességek
 () Nem tartom szükségesnek

11. Szükségesnek tartja-e, hogy valamely képességek, készségek fejlesztésére nagyobb hangsúlyt fektessenek a szülők? Több választ is megjelölhet!

- () Testi képességek
 () Érzelmi képességek
 () Kognitív képességek
 () Szociális képességek
 () Nem tartom szükségesnek

12. Tisztában vannak-e a szülők, hogy milyen képességekkel kell rendelkeznie gyermekének a sikeres iskolakezdéshez?

- () Egyáltalán nem
 () Többnyire nem
 () Többé-kevésbé
 () Többnyire igen

() Teljes mértékben

13. Mely képességeket tartják a szülők a legfontosabbaknak? Kérem írja le!

.....
.....

14. Átlagosan mennyi időt vesz igénybe, mire a gyermekeknek sikerül beilleszkednie az iskola világába? Kérem írja le!

.....

15. Előfordulnak-e olyan esetek, amikor egyes gyermekeknek hosszabb időt vesz igénybe ez a folyamat?

() Igen

() Nem

16. Van-e lehetőség ilyenkor az ő igényeikhez alkalmazkodva meghosszabbítani a kezdő szakaszt?

() Igen

() Nem

17. Ismer-e olyan programot vagy jó gyakorlatot, amivel megsegíthető az óvoda-iskola átmenet?

() Igen

() Nem

18. Amennyiben ismer ilyen programot, vagy jó gyakorlatot kérem nevezze meg!

.....

19. Van-e az intézményükben működő jó gyakorlat, vagy tervezik-e ennek kialakítását?

() Igen

() Nem

20. Amennyiben igen, kérem írja le röviden!

.....
.....
.....

21. Az alábbiak közül mely módszereket alkalmazza az óvoda-iskola átmenet megsegítése során? Több választ is megjelölhet!

() Nagyfokú differenciálás

() Egyénre szabott fejlesztés

() Játékosság

- ☐ Rugalmasabb óraszervezés
- ☐ Kooperatív technikák
- ☐ Drámapedagógiai eszközök
- ☐ Projektmódszer
- ☐ Egyéb.....

22. Ön szerint kellene-e valamin változtatni, hogy eredményesebb legyen a felkészítés, illetve az új intézménybe való beilleszkedés?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

23. Ön szerint melyik színtéren szükségesebb a változás? Több választ is megjelölhet!

- ☐ Óvodában
- ☐ Iskolában
- ☐ Családban
- ☐ Egyik színtéren sem

24. Ön szerint az alábbiak milyen mértékben járulnak/járulnának hozzá az óvoda-iskola átmenet zökkenőmentességéhez? Kérem jelölje az alábbi skálának megfelelően!

	Egyáltalán nem	Kis mértékben	Közepes mértékben	Nagy mértékben	Teljes mértékben
Óvodai tevékenységszervezés közelítése az iskolai foglalkozásokhoz pl.: a nagycsoporthozok számára kötelező foglalkozások					
Iskolai tanulásszervezés közelítése az óvodaihoz					
Óvodai környezethez hasonló iskolai környezet kialakítása					
Játékos iskolai foglalkozások, változatosabb módszerek alkalmazása					
Iskolai elvárások, követelmények csökkentése					
Nagyobb fokú szülői támogatás					

Túlzott szülői elvárások csökkentése					
Szülői értekezletek és iskolai nyílt napok szervezése					
Szülői értekezleteken az iskolák pedagógiai programjának, házirendjének bemutatása és a szükséges tanszerek ismertetése					
Szülők részletes tájékoztatása az iskolaérettség jellemzőiről					
Szülők tájékoztatása gyermekük fejlettségéről					
Óvodapedagógusok által a leendő tanítók tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről					
Az iskola és a leendő pedagógus megismertetése a gyermekekkel					
Felmerülő problémák közös megbeszélése, szoros kapcsolattartás az óvodapedagógusok, tanítók és szülők között					
Elégedettségmérés az óvoda-iskola átmenetet érintő programokkal kapcsolatban					
Nagyobb fokú szakmai tudatosság					
Szakmai autonómia bátrabb kihasználása					
Hozzáférhető segédanyagok, jó gyakorlatok terjesztése és elemzése					
Egymástól való tanulás lehetősége, közös fórumok szervezése					

25. A táblázatban felsoroltakon kívül van-e még valami, amivel Ön szerint megsegíthető lenne az óvoda-iskola átmenet? Ha igen, kérem írja le!
.....
26. Ön szerint elsősorban melyik színtértől függ, hogy a gyermek beilleszkedése sikeres lesz-e az iskolában? Több választ is megjelölhet!
- ☐ Óvoda
☐ Iskola
☐ Család
27. Megfelelőnek tartja-e az iskola és az óvoda közötti együttműködést és kapcsolattartást az óvoda-iskola átmenettel során?
- ☐ Teljes mértékben
☐ Többnyire igen
☐ Többé-kevésbé
☐ Inkább nem
☐ Egyáltalán nem
28. Megfelelőnek tartja-e az iskola és a szülők közötti együttműködést és kapcsolattartást az óvoda-iskola átmenettel során?
- ☐ Teljes mértékben
☐ Többnyire igen
☐ Többé-kevésbé
☐ Inkább nem
☐ Egyáltalán nem
29. Hogyan valósul meg az Ön intézményében az óvodapedagógusok és a tanítók közötti együttműködés és kapcsolattartás az óvoda iskola átmenet során? Több választ is megjelölhet!
- ☐ Óvodai szülői értekezlet
☐ Óvodapedagógus látogatása az iskolában
☐ Tanító látogatása óvodai foglalkozásokon
☐ A nagycsoportos gyermekek megismertetése a leendő tanítóikkal
☐ Közös óvodai és iskolai programok, ünnepségek szervezése
☐ Óvodapedagógusok által a leendő tanítók tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről
☐ Felmerülő problémák közös megbeszélése
☐ Egyéb.....

30. Hogyan valósul meg az Ön intézményében a szülők és a tanítók közötti együttműködés és kapcsolattartás az óvoda iskola átmenet során? Több választ is megjelölhet!

- ☐ Iskolai szülői értekezlet
- ☐ Óvodai szülői értekezlet
- ☐ Fogadó óra
- ☐ Iskolai nyílt nap
- ☐ A nagycsoportos gyermekek megismertetése a leendő tanítóikkal
- ☐ Szülők tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről
- ☐ Szülők tájékoztatása az iskolaérettség jellemzőiről
- ☐ Felmerülő problémák közös megbeszélése
- ☐ Elégedettségmérés a óvoda-iskola átmenetes programokkal kapcsolatban
- ☐ Családlátogatás
- ☐ Egyéb.....

4. számú melléklet: Kérdőív óvodapedagógusoknak

Óvodapedagógusok óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézetei, gyakorlatai

Kedves Óvodapedagógus!

Szabadkai Vanda vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudomány MA szakos hallgatója. Szakdolgozatomban a tanítók, az óvodapedagógusok és a szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit, és az általuk, az átmenet megkönnyítésére használt gyakorlatokat vizsgálom. Amennyiben Önnek már van szakmai tapasztalata, kérem segítse kutatásomat a kérdőív kitöltésével.

A kérdőív kitöltése anonim, körülbelül 10-15 percet vesz igénybe. A beérkezett adatokat csak összesítve elemzem és mutatom be.

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárul diplomamunkám elkészítéséhez!

1. Melyik megyében dolgozik? Kérem írja le!

.....

2. Milyen típusú településen dolgozik?

() Főváros

() Megyeszékhely

() Város

() Falu/Község

3. Ön szerint mikor kezdődik és meddig tart az óvoda-iskola átmenet? Kérem írja le röviden!

.....

4. Mennyire tartja zökkenőmentesnek az óvoda-iskola átmenetet? Kérem jelölje az alábbi skálának megfelelően!

Egyáltalán nem 1 2 3 4 5 Teljes mértékben

5. Melyek azok a tényezők, melyek tapasztalatai szerint nehézséget okoznak az óvoda-iskola átmenet során? Kérem jelölje az alábbi skálának megfelelően!

Nincs ilyen probléma

1 – Egyáltalán nem okoz nehézséget

2 – Alig okoz nehézséget

3 – Valamennyire nehézséget okoz

4 – Többnyire nehézséget okoz

5 – Teljes mértékben nehézséget okoz

	Nincs ilyen probléma	1	2	3	4	5
Gyermekek szociális/testi/kognitív/érzelmi éretlensége az iskolakezdés idején						
Gyermekek önállótlanága						
Gyermekek motiválása, figyelmük fenntartása a tanórán						

Megváltozott alaptevékenység, a játékot a tanulás váltja fel						
Új környezethez való alkalmazkodás						
Új felnőttekhez való alkalmazkodás						
Új osztálytársakhoz való alkalmazkodás						
Új szabályokhoz való alkalmazkodás						
Gyermekek felé irányuló megváltozott elvárások						
Az iskolai beszoktatásra számható idő túl rövid						
Hosszú, 45 perces tanítási órák						
Szülők túlzott elvárása gyermekük tanulási képességeivel szemben						
Szülők túlzott elvárása gyermekük önfegyelmével szemben						
Túlméretezett tantervi követelmény, feszített tanulási tempó						
Szülő támogatás hiánya						
Az iskolában kevesebb idő jut a differenciálásra, az egyéni bánásmódra/fejlesztésre						
A szülők nem fogadják el a pedagógus tanácsát						

6. A táblázatban felsoroltakon kívül előfordulnak-e még más problémák az óvoda-iskola átmenet során? Ha igen, kérem írja le!

.....

7. Ön szerint melyek azok a képességek, készségek, tulajdonságok, amelyek leginkább szükségesek a sikeres iskolakezdéshez? Kérem írja le!

.....

8. Melyek azok a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességek, készségek, tulajdonságok, amelyek leggyakrabban hiányoznak a gyermek iskolába lépésekor?
Kérem írja le!
.....
9. Mely képességek, készségek fejlesztésére fektetik a legnagyobb hangsúlyt az óvodában? Több választ is megjelölhet!
- () Testi képességek
 - () Érzelmi képességek
 - () Kognitív képességek
 - () Szociális képességek
10. Szükségesnek tartja-e, hogy valamely képességek, készségek fejlesztésére nagyobb hangsúlyt fektessenek a szülők? Több választ is megjelölhet!
- () Testi képességek
 - () Érzelmi képességek
 - () Kognitív képességek
 - () Szociális képességek
 - () Nem tartom szükségesnek
11. Tisztában vannak-e a szülők, hogy milyen képességekkel kell rendelkeznie gyermekének a sikeres iskolakezdéshez?
- () Egyáltalán nem
 - () Többnyire nem
 - () Többé-kevésbé
 - () Többnyire
 - () Teljes mértékben
12. Mely képességeket tartják a szülők a legfontosabbaknak? Kérem írja le!
.....
.....
13. Amennyiben a szülők kérik, hogy gyermekük plusz egy évig óvodában maradhasson, milyen mértékben fordulnak Önhöz a szükséges dokumentumok beszerzésével kapcsolatban?
- () Egyáltalán nem
 - () Többnyire nem

- () Többé-kevésbé
() Többnyire
() Teljes mértékben

14. Megfogadják-e a szülők az óvodapedagógus tanácsát a plusz egy év óvodában maradással kapcsolatban?

- () Igen
() Nem

15. Ismer-e olyan programot, vagy jó gyakorlatot, amivel megsegíthető az óvoda-iskola átmenet?

- () Igen
() Nem

16. Amennyiben ismer ilyen programot, vagy jó gyakorlatot kérem nevezze meg!

.....

17. Van-e az intézményükben működő jó gyakorlat, vagy tervezik-e ennek kialakítását?

- () Igen
() Nem

18. Amennyiben igen, kérem írja le röviden!

.....

.....

.....

19. Ön szerint kellene-e valamin változtatni, hogy eredményesebb legyen a felkészítés, illetve az új intézménybe való beilleszkedés?

- () Igen
() Nem

20. Ön szerint melyik szintén szükségesebb a változás? Több választ is megjelölhet!

- () Óvodában
() Iskolában
() Családban
() Egyik szintén sem

21. Ön szerint az alábbiak milyen mértékben járulnak/járulnának hozzá az óvoda-iskola átmenet zökkenőmentességéhez? Kérem jelölje az alábbi skálának megfelelően!

	Egyáltalán nem	Kis mértékben	Közepes mértékben	Nagy mértékben	Teljes mértékben

Óvodai tevékenységszervezés közelítése az iskolai foglalkozásokhoz pl.: a nagycsoporthoz tartozók számára kötelező foglalkozások					
Iskolai tanulásszervezés közelítése az óvodaihoz					
Óvodai környezethez hasonló iskolai környezet kialakítása					
Játékos iskolai foglalkozások, változatosabb módszerek alkalmazása					
Iskolai elvárások, követelmények csökkentése					
Nagyobb fokú szülői támogatás					
Túlzott szülői elvárások csökkentése					
Szülői értekezletek és iskolai nyílt napok szervezése					
Szülői értekezleteken az iskolák pedagógiai programjának, házirendjének bemutatása és a szükséges tanszerek ismertetése					
Szülők részletes tájékoztatása az iskolaérettség jellemzőiről					
Szülők tájékoztatása gyermekük fejlettségéről					
Óvodapedagógusok által a leendő tanítók tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről					
Az iskola és a leendő pedagógus megismertetése a gyermekekkel					

Felmerülő problémák közös megbeszélése, szoros kapcsolattartás az óvodapedagógusok, tanítók és szülők között					
Elégedettségmérés az óvoda-iskola átmenetet érintő programokkal kapcsolatban					
Nagyobb fokú szakmai tudatosság					
Szakmai autonómia bátrabb kihasználása					
Hozzáférhető segédanyagok, jó gyakorlatok terjesztése és elemzése					
Egymástól való tanulás lehetősége, közös fórumok szervezése					

22. A táblázatban felsoroltakon kívül van-e még valami, amivel Ön szerint megsegíthető lenne az óvoda-iskola átmenet? Ha igen, kérem írja le!

.....

23. Ön szerint elsősorban melyik színtértől függ, hogy a gyermek beilleszkedése sikeres lesz-e az iskolában? Több választ is megjelölhet!

() Óvoda

() Iskola

() Család

24. Megfelelőnek tartja-e az iskola és az óvoda közötti együttműködést és kapcsolattartást az óvoda-iskola átmenet során?

() Teljes mértékben

() Többnyire igen

() Többé-kevésbé

() Inkább nem

() Egyáltalán nem

25. Megfelelőnek tartja-e az óvoda és a szülők közötti együttműködést és kapcsolattartást az óvoda iskola átmenet során?

() Teljes mértékben

☐ Többnyire igen

☐ Többé-kevésbé

☐ Inkább nem

☐ Egyáltalán nem

26. Hogyan valósul meg az Ön intézményében az óvodapedagógusok és tanítók közötti együttműködés és kapcsolattartás az óvoda-iskola átmenet során? Több választ is megjelölhet!

☐ Óvodai szülői értekezlet

☐ Óvodapedagógus látogatása az iskolában

☐ Tanító látogatása óvodai foglalkozásokon

☐ A nagycsoportos gyermekek megismertetése a leendő tanítóikkal

☐ Közös óvodai és iskolai programok, ünnepségek szervezése

☐ Óvodapedagógusok által a leendő tanítók tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről

☐ Felmerülő problémák közös megbeszélése

☐ Egyéb.....

27. Hogyan valósul meg az Ön intézményében a szülők és az óvodapedagógusok közötti együttműködés és kapcsolattartás az óvoda-iskola átmenet során? Több választ is megjelölhet!

☐ Óvodai szülői értekezlet

☐ Fogadó óra

☐ Szülők tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről

☐ Szülők tájékoztatása az iskolaérettség jellemzőiről

☐ Iskolaérettségi vizsgálatok eredményeinek megbeszélése a szülőkkel

☐ Felmerülő problémák közös megbeszélése

☐ Elégedettségmérés a óvoda-iskola átmenetet érintő programokkal kapcsolatban

☐ Egyéb.....

5. számú melléklet: Kérdőív szülőknek

Szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézetei, gyakorlatai

Kedves Szülő!

Szabadkai Vanda vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudomány MA szakos hallgatója. Szakdolgozatomban a tanítók, az óvodapedagógusok és a szülők óvoda-iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit, és az általuk, az átmenet megkönnyítésére használt gyakorlatokat vizsgálom. Amennyiben az Ön gyermeke jelenleg első, vagy második osztályba jár, kérem segítse kutatásomat a kérdőív kitöltésével.

A kérdőív kitöltése anonim, körülbelül 10-15 percet vesz igénybe. A beérkezett adatokat csak összesítve elemzem és mutatom be.

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárul diplomamunkám elkészítéséhez!

1. Milyen típusú településen lakik?

☐ Főváros

☐ Megyeszékhely

☐ Város

☐ Falu/Község

2. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

☐ 8 általánosnál alacsonyabb

☐ 8 általános

☐ Szakiskola, szakmunkásképző

☐ Érettségi

☐ Felsőfokú szakképzettség

☐ Főiskolai diploma

☐ Egyetemi diploma

☐ Doktori cím

3. Hányadik osztályba jár gyermeke jelenleg?

☐ Első osztály

☐ Második osztály

4. Okozott-e problémát az óvoda-iskola átmenet? Kérem jelölje az adott skálának megfelelően!

Egyáltalán nem 1 2 3 4 5 Jelentős problémát okozott

5. Az alábbiakban felsoroltak közül melyek azok a tényezők, melyek nehézséget okoztak az óvoda-iskola átmenet során? Kérem jelölje az alábbi skálának megfelelően!

Nem volt ilyen probléma

1 – Egyáltalán nem okozott nehézséget

2 – Alig okozott nehézséget

3 – Valamennyire nehézséget okozott

4 – Többnyire nehézséget okozott

5 – Teljes mértékben nehézséget okozott

	Nem volt ilyen probléma	1	2	3	4	5
Gyermek szociális/testi/értelmi/érzelmi éretlensége az iskolakezdés idején						
Gyermek önállótlanága						
Gyermek motiválása, figyelve fenntartása a tanulás során						
Megváltozott alaptevékenység, a játékot a tanulás váltja fel						
Új környezethez való alkalmazkodás						
Új felnőttekhez való alkalmazkodás						
Új osztálytársakhoz való alkalmazkodás						
Új szabályokhoz való alkalmazkodás						
Gyermek felé irányuló megváltozott elvárások						
Az iskolai beszoktatásra szánható idő túl rövid						
Hosszú, 45 perces tanítási órák						
Túlméretezett tantervi követelmény, feszített tanulási tempó						

6. A táblázatban felsoroltakon kívül előfordultak-e még más problémák az óvoda-iskola átmenet során? Ha igen, kérem írja le!

.....

7. Mennyi időt vett igénybe, mire gyermekének sikerül beilleszkednie az iskola világába? Kérem írja le!

.....

8. Hogy érzi, Ön mennyire van tisztában az iskolaérettség kritériumaival, illetve a sikeres iskolakezdéshez szükséges képességekkel?

() Egyáltalán nem

() Többnyire nem

() Többé-kevésbé

() Többnyire

() Teljes mértékben

9. Mit gondol, melyek azok a képességek, készségek, tulajdonságok, amik a sikeres iskolakezdéshez leginkább szükségesek? Kérem írja le!

.....

10. Mely területek fejlettsége kiemelten fontos a sikeres iskolakezdés szempontjából? Több választ is megjelölhet!

() Testi

() Lelki/érzelmi

() Szociális

() Értelmi

11. Az alábbiak közül milyen módon készült gyermekével az iskolakezdésre? Több választ is megjelölhet!

() Beszélgetés az iskoláról

() Iskolaelőkészítő foglalkozásokon való részvétel

() Napirend kialakítása

- ☐ Értelmező fejlesztő játékok pl.: közös társasjátékozás
- ☐ Mozgásfejlesztő játékok
- ☐ Iskolai tanuláshoz szükséges képességek fejlesztése pl.: feladatlapokkal
- ☐ Szabad játék biztosítása
- ☐ Gyermeknek kisebb feladatok adása/házi munkába való bevonása
- ☐ Egyéb.....

12. Kérlemezte-e, hogy gyermeke plusz egy évet óvodában maradjon?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

13. Okozott-e nehézséget a kérelemhez szükséges dokumentumok megszerzése?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

14. Kapott-e az óvodától ehhez elegendő segítséget?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

15. Elégedett-e az iskola által közvetített tudásanyaggal/az iskolai követelményrendszerrel?

- ☐ Igen, teljes mértékben
- ☐ Nem, ebben az életkorban a gyermeknek több dolgot kéne tudnia
- ☐ Nem, ebben az életkorban a gyermeknek kevesebb dolgot kéne tanítani

16. Szokott-e gyermekével előre haladni a tananyagban (pl.: hamarabb megtanít betűket, vagy számokat/matematikai műveleteket)?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

17. Megfelelőnek tartja-e a gyermekek önfegyelmére vonatkozó szabályokat az iskolában (pl.: a gyermekek bármikor ihatnak a tanórán)?

- ☐ Igen
- ☐ Nem, a szabályok túl szigorúak

() Nem, a szabályok túl engedékenyek

18. Elégedett volt-e az óvodában az óvoda-iskola átmenetet megsegítésére szervezett programok mennyiségével, minőségével?

() Igen

() Nem

19. Elégedett volt-e az iskolában az óvoda-iskola átmenetet megsegítésére szervezett programok mennyiségével, minőségével?

() Igen

() Nem

20. Ön szerint kellene-e valamin változtatni, hogy eredményesebb legyen a felkészítés, illetve az új intézménybe való beilleszkedés?

() Igen

() Nem

21. Ön szerint melyik szintén szükségesebb a változás? Több választ is megjelölhet!

() Óvodában

() Iskolában

() Családban

() Egyik szintén sem

22. Ön szerint az alábbiak milyen mértékben járulnak/járulnának hozzá az óvoda-iskola átmenet zökkenőmentességéhez? Kérem jelölje az alábbi skálának megfelelően!

1 – Egyáltalán nem

2 – Kis mértékben

3 – Közepes mértékben

4 – Nagy mértékben

5 – Teljes mértékben

	Egyáltalán nem	Kis mértékben	Közepes mértékben	Nagy mértékben	Teljes mértékben
Óvodai tevékenységszervezés közelítése az iskolai foglalkozásokhoz pl.: a nagycsoporthoz számára kötelező foglalkozások					

Iskolai tanulásszervezés közelítése az óvodaihoz pl.: rövidebb órák					
Óvodai környezethez hasonló iskolai környezet kialakítása					
Játékos iskolai foglalkozások, változatosabb módszerek alkalmazása					
Iskolai elvárások, követelmények csökkentése					
Szülői értekezletek és iskolai nyílt napok szervezése					
Szülői értekezleteken az iskolák pedagógiai programjának, céljainak, házirendjének bemutatása és a szükséges tanszerek ismertetése					
Szülők részletes tájékoztatása az iskolaérettség jellemzőiről					
Szülők tájékoztatása gyermekük fejlettségéről					
Óvodapedagógusok által a leendő tanítók tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről					
Az iskola és a leendő pedagógus megismertetése a gyermekekkel					
Felmerülő problémák közös megbeszélése, szoros kapcsolattartás az óvodapedagógusok, tanítók és szülők között					
Elégedettségmérés az óvoda-iskola átmenetet érintő programokkal kapcsolatban					

23. A táblázatban felsoroltakon kívül van-e még valami, amivel Ön szerint megsegíthető lenne az óvoda-iskola átmenet? Ha igen, kérem írja le!
.....
24. Ön szerint elsősorban melyik színtértől függ, hogy a gyermek beilleszkedése sikeres lesz-e az iskolában? Több választ is megjelölhet!
- ☐ Óvoda
- ☐ Iskola
- ☐ Család
25. Megfelelőnek tartja-e az óvoda és a szülők közötti együttműködést és kapcsolattartást az óvoda-iskola átmenet során?
- ☐ Teljes mértékben
- ☐ Többnyire igen
- ☐ Többé-kevésbé
- ☐ Inkább nem
- ☐ Egyáltalán nem
26. Megfelelőnek tartja-e az iskola és a szülők közötti együttműködést és kapcsolattartást az óvoda-iskola átmenet során?
- ☐ Teljes mértékben
- ☐ Többnyire igen
- ☐ Többé-kevésbé
- ☐ Inkább nem
- ☐ Egyáltalán nem
27. Hogyan valósult meg a szülők és az óvodapedagógusok közötti együttműködés és kapcsolattartás gyermeke óvodájában az óvoda-iskola átmenet során? Több választ is megjelölhet!
- ☐ Óvodai szülői értekezlet
- ☐ Fogadó óra
- ☐ Szülők tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről
- ☐ Szülők tájékoztatása az iskolaérettség jellemzőiről

- ☐ Iskolaérettségi vizsgálatok eredményeinek megbeszélése a szülőkkel
- ☐ Felmerülő problémák közös megbeszélése
- ☐ Elégedettségmérés a óvoda-iskola átmenetes programokkal kapcsolatban
- ☐ Egyéb.....

28. Hogyan valósult meg a szülők és az tanítók közötti együttműködés és kapcsolattartás gyermeke iskolájában az óvoda-iskola átmenet során? Több választ is megjelölhet!

- ☐ Iskolai szülői értekezlet
- ☐ Óvodai szülői értekezlet
- ☐ Fogadó óra
- ☐ Iskolai nyíltnap
- ☐ A nagycsoportos gyermekek megismertetése a leendő tanítóikkal
- ☐ Szülők tájékoztatása a gyermekek fejlettségéről
- ☐ Szülők tájékoztatása az iskolaérettség jellemzőiről
- ☐ Felmerülő problémák közös megbeszélése
- ☐ Elégedettségmérés a óvoda-iskola átmenetet érintő programokkal kapcsolatban
- ☐ Családlátogatás
- ☐ Egyéb.....